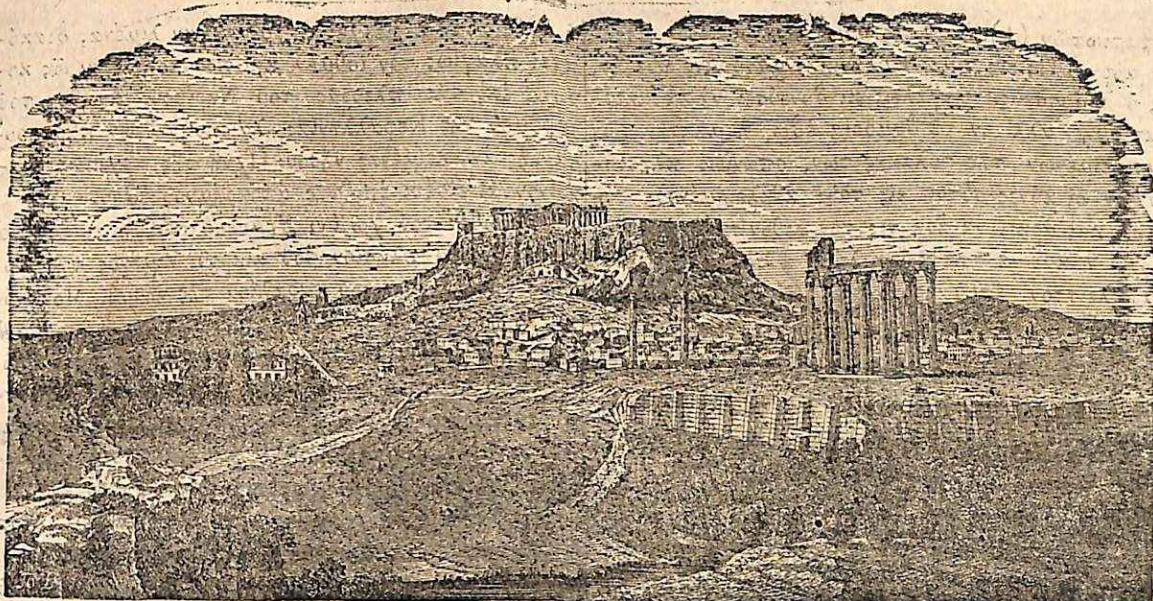

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1858.

ΤΟΜΟΣ Θ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 210.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΙΘΑΚΗΣ,

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλ. 209.)

Πλυσιάζων εἰς τὰ χωρίδια καὶ τὰς μάνδρας ἅπανταχού τῆς Ἑλλάδος, ὁ ξένος εἶναι βέβαιος νὰ ἀπαντήσῃ δυσάρεσόν τινα διαφώτισιν τῶν Ὀμηρικῶν στίχων προσβαλλόμενος, οὐχ ἥττον ὀρμητικῶς ἢ ὁ Ὀδυσσεύς, ὑφ' ὀλοκλήρου ἀγέλης κυνῶν. Τὸ πληθος καὶ ἡ ἀγριότης τῶν ἀπογόνων τούτων τῶν περιρρήμων μολοσσῶν εἶναι ἐν τῶν περιστατικῶν τοῦ τόπου, ἅτινα κατὰ πρῶτον ἐφεκλύουσι τὴν προσοχὴν τοῦ περιηγητοῦ, καὶ εἰς τῶν χαρακτήρων τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικοῦ βίου τῶν συμπληρούντων τὰς περιεργωτάτας διαφωτίσεις τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος. Κατ' ἀρχὰς οἱ κύριοι αὐτῶν δὲν σπεύδουσιν ἐν γένει νὰ τοὺς ἀνακαλέσωσιν, ὅπερ νομίζουσιν ὅτι ἤθελε καταβάλλει τὸ πνεῦμά των, καὶ καταστήσει αὐτοὺς ἀνωρελεῖς κατὰ τῶν λύκων καὶ κλεπτῶν. καὶ οἷοσδήποτε ἤθελε πυροβολήσῃ κατ' αὐτῶν, ἢ τοὺς προσβάλῃ ἐντόνως, εἶναι σχεδὸν βέβαιος νὰ περιπέσῃ εἰς ἐπικίνδυνον πρὸς τοὺς ἐντοπίους διέ- νεξιν. Τοῦτο ἐνίστε συμβαίνει καὶ σήμερον κατὰ

τὰς Ἀγγλικὰς κυνηγεσίας, ὡς συνέβη ἄλλοτε τῷ Ἡρακλεῖ ἐν Σπάρτῃ (1). Ὡστε τὰ συνήθη ἀμυν- τικά ὅπλα εἶναι οἱ διεσπικρμένοι λίθοι ἐξ ὧν τὸ πετρῶδες ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀπανταχοῦ κατεστρωμένον. Οὗτοι δὲ εἰναι τόσοι μεγάλοι οἱ πλείστοι ὅσον νὰ ρίπτονται διὰ μιᾶς χειρὸς, καὶ κατὰ γράμμα οἷον τὸ χερμάδιον τοῦ Ὀμήρου, καὶ οἱ οὐκ ὀκνέοντες λίθοι οὗς ἐβαλλον οἱ ἥρωες τῆς Ἰλιά-δος. Ἡ συνήθης παρατήρησις ἦν ἐποιοῦν περὶ τῆς ἀρμονίας τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως καὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἡθῶν, ἀνεκάλεσε κατὰ πρῶτον εἰς τὸ πνεῦμά μου σαφὴ καὶ ζωηρὰν ἐντύπωσιν τοῦ ἀείποτε ἐπανα- λαμβανόμενου περιστατικοῦ τούτου τῶν Ὀμηρικῶν μαχῶν, ἐν αἷς οἱ πολεμοῦντες, ὅτε τυχὸν στεροῦν- ται τὰ τακτικά αὐτῶν προδόλια, προστρέχουσι διὰ μιᾶς εἰς τὰ ἀμυντικά ὅπλα ὅσα ἡ πατρις αὐτῶν γῆ χορηγεῖ ἀφθόνως. Καὶ κατὰ τοὺς μᾶλλον πεπολι- τευμένους χρόνους, τὸ ὅπλον τοῦτο δὲν φαίνεται ὅτι ὅλως ἀχρηστον κατέστη μετὰ τῶν Ἑλλήνων

(1) Ὁρχ Πασανίου Λακων. ΙΕ', καὶ Ἀπολλοδώρου Β', 73. Ὅτε ὁ Ἡρακλῆς ἐπεσκέφθη τὴν Σπάρτην συνώδεύετο ὑπὸ τοῦ ἐξαδελφοῦ αὐτοῦ, τοῦ νέου Οἰωνοῦ, ὅστις ἐφόνευσεν κύναν προσβαλὼντα αὐτόν. Οἱ δὲ υἱοὶ τοῦ Ἰπποκλῆοντος, τοῦ ἔχοντος τὸν κύνα, ἔδραμον ἐπομένως κατ' αὐτόν καὶ προ- ἔβαλον αὐτόν μετὰ τὰ ῥόπαλά των. Ἐνταῦθεν αἱματηρὰ μάχη προῆλθε μετὰ τοῦ Ἡρακλέους καὶ τοῦ Ἰπποκλῆοντος, ἥτις ἐτελείωσε μετὰ τὴν πανοικεῖ ἐξολόθρευσιν τοῦ δευτέρου.

στρατιωτῶν (1). Ἐάν τις μεμονωμένος ξένος εἰσέλθῃ αἰφνιδίως εἰς τινὰ Ἑλληνικὴν μάνδραν, ἤθελεν, ὡς ὁ Ὀδυσσεύς, μεγάλως κινδυνεύσει νὰ κατακερματισθῇ· ἀλλ' ἐν τῇ δημοσίᾳ ὁδῷ, ἢ μακρὰν τῶν ἀντικειμένων τῆς φυλακῆς τῶν, σπανίως πλησιάζουσιν οἱ κύνες οὗτοι εἰς τοὺς κεκλεισμένους τῆς πόλεως, καὶ ἀρκεῖ νὰ ἄρῃ τις τὸν λίθον πρὸς ἀπειλῇ των, ἢ καὶ νὰ σταθῇ ἵνα λάβῃ αὐτόν, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπομακρύνονται. Ἐντεῦθεν ὁ ἀστεῖος αἰνιγμὸς τοῦ Ἀριστοφάνους (2).

Λέγει δὲ τ' ἐγὼ δὲ πρῶτα λήψομαι λίθον.
ἵνα μὴ μὲ χρῆσιμος ὁ περὶ τοῦ κυνὸς δῆκη.

Ξένος εὐρισκόμενος ἐν τῇ αὐτῇ θέσει τοῦ Ὀδυσσεύς, ὅτε κατ' αὐτοῦ ἐπέδραμον οἱ κύνες τοῦ ἰδίου συδῶτος, δύναται νὰ μιμηθῇ τὸ παράδειγμα τοῦ βυσιλέως τῆς Ἰθάκης, καὶ νὰ καθίσῃ μὲ τέχνην κατὰ γῆς (ἐξέτο κερδοσύνη) καὶ νὰ ρίψῃ πᾶν ὄπλον ἀμυντικόν (σκήπτρον δὲ οἱ ἐκπέσε χεῖρός) μέχρι οὗ σωθῇ ὑπὸ τοῦ Εὐμάχου τῆς μάνδρας διὰ κραυγῶν καὶ πυκνήσιν λιθάσεσιν (3). Βεβαιούται δὲ μετὰ πεποιθήσεως ὑπὸ αὐτόπτου μάρτυρος, ὅτι οἱ κύνες θέλουν περικυκλῶσαι τὸν οὕτως ἀφοπλιζόμενον τὴν ὁργὴν καὶ τὰς ὑποψίας των, καὶ θέλουν ἀνανεῶσαι τὰς προσβολὰς των, ἅμα ἐγερθῇ ἐκ νέου.

γ'. Τὸ οὗτω καλούμενον Σχολεῖον τοῦ Ὀμήρου κεῖται πλησίον τοῦ χωρίου τῆς Ἐξωγῆς εἰς τὸ βόρειον διαμέρισμα τῆς νήσου. Ὑψίσταται εἰς τὰ θέματα ἀρχαίας οἰκοδομῆς, ἴσως ναοῦ, καὶ εἰς ὀλίγας βαθυθλάς καὶ πλατοὺς ἐσκαμμένους ἐν τῷ βράχῳ. Ἡ θέσις εἶναι γλυκεῖα καὶ εὐάρεστος περιτριγυρισμένη ὑπὸ ἐγκάρσιων κισσῶν καὶ ἄλλων χερσέντων περιερπόντων φυτῶν. Οὐχὶ μακρὰν ἐκείθεν καὶ προσαρτώμενον εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ Νηριῦ εἶναι τὸ ὠκεῖον χωρίδιον τῆς Λευκῆς, ὅπερ ἀνακύπτει ἐν μέσῳ ὕλομανῶν καὶ πυκνοφύλλων δένδρων, θεωρεῖται μετὰ πιθανότητος κατέχον τὴν θέσιν τοῦ καλοῦ ἀγροῦ τοῦ Λέκτου (4). Ἡ καλύτερα ὁδὸς πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ διαμερίσματος τούτου εἶναι ἡ διὰ θαλάσσης ἀπὸ Βαθῆος μέχρι τοῦ μικροῦ λιμένος τῶν Φρικιῶν ἄγουσα, ὅθεν μικρὸν ἀρίσταται τὸ Σχολεῖον τοῦ Ὀμήρου. Ἐντεῦθεν δι' ἡμισείας ὥρας ὁδοπορίας φθάνεις εἰς τὴν πολυάνθρωπον κώμην Σταυρὸν, κοινὸν ὄνομα ἔν τε τῇ Ἑλληνικῇ καὶ Ἀγγλικῇ τοπογραφίᾳ. Ἐάν δὲ ἐρρόντισας νὰ προπέμῃς ἐκεῖ ἱπποὺς, δύναται ἐντὸς τριῶν ὥρων νὰ ἐπανεέλθῃς ἐν ἀνέσει εἰς τὴν πρωτεύουσάν δι' ἀξιολόγου πρὸς ἱππασίαν ὁδὸν, ἥτις εἶναι ἡ μόνη διὰ ξηρᾶς συγκοινωνία μετὰ τοῦ βορείου καὶ τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους τῆς νήσου. Ἀφίνουσα ὀπισθεν τὸ Βαθύ,

(1) Ὁρα Λουκιανῷ, περὶ Γυμνασ. 32.

(2) Ἰππείας, 102—8.

(3) Ὁδυσ. Ε, 29—36. Τὸ χωρίον τοῦτο ἐξηγεῖ ὁ Ἀριστοτέλης, Ρητορ. Β', γ'. Ὅτι δὲ πρὸς τοὺς ταπεινούμενους πύεται ἡ ὁργὴ καὶ οἱ κύνες δηλοῦσιν, οὐ διώκοντες τοὺς καλῶντας.

(4) Ὁδυσ. Ω, 204.

ἡ ὁδὸς αὕτη περιέρχεται τὸν μέγαν λιμένα, δικιόπτει πλαγίως τὸν ἰσθμὸν, καὶ προσκολλᾶται ὡς κορωνίς ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ Νηριῦ, ἀνωθεν τοῦ πορθμοῦ τῆς Κεραικῆς, λαμπρὰν θέαν παρέχουσα τῆς ἀντικειμένης νήσου. Ἰχνη τῆς ἀρχαίας διακρίνονται εἰσέτι ἐπὶ τῆς ἀποκρήνου ὁδοῦ.

Κάτωθεν τοῦ χωρίου Σταυροῦ σώζονται ἀρχαῖα τινὰ ἐρείπια πλησίον τοῦ μικροῦ λιμένος τῆς πόλεως ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ παραλίου τῆς νήσου. Μολονότι τὸ φρούριον καὶ τὰ ἀνάκτορα, τὸ Οὐνίδειον ἢ Ὁυερσαλλία τῶν Ἰθακησίων δύνανται νὰ ταυτισθῶσι μὲ τὸ σήμερον καλούμενον κάστρον τοῦ Ὀδυσσεύς, καὶ μολονότι ὁ ἀξιόλογος αὐτοῦ λιμὴν καθεστῇ πιθανόν, ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχε καὶ πόλις ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ νέου Βαθῆος, φαίνεται οὐχ ἥττον ἐναργῆς ὅτι ἡ Ὀμηρικὴ πρωτεύουσα ἦτο ἐν τῇ πόλει· διότι ὁ ποιητὴς παριστᾷ τοὺς μνηστήρας πρόσμνοντας τὸν Τηλέμαχον κατὰ τὴν ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἐπάνοδόν του ἐν Ἀστερίδι, μικρᾷ νήσῳ ἐν τῷ μεταξὺ Ἰθάκης καὶ Σάμου πορθμῷ (1), ἐνθα ἄλλα νήσος δὲν ὑπάρχει ἢ ὁ νῦν Δασκάλιος καλούμενος ἀκόπελος, κείμενος ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ στομίου τοῦ λιμένος τῆς πόλεως. Εἶναι ὅθεν σύμφωνον καὶ ὅλα πρὸς τοὺς σκοποὺς τῶν μνηστήρων νὰ τίθεται ἡ πρωτεύουσα ἐν τῇ πόλει. Ἐπ' ἀληθείας φῶδεις ἕτερος λιμὴν ἢ νήσος ὑπάρχει πρὸς οὐδὲ νὰ συνάδῃ ἡ διήγησις τοῦ ποιητοῦ. Ὁ συνταγματάρχης Λεῖκιος προσέτι παρατηρεῖ, ὅτι τὸ κατὰ παράδοσιν ὄνομα πόλις εἶναι καὶ μόνον ἰσχυρὰν ἐπιχειρήματα, ὅτι ἡ πόλις, ἥς τὰ ἐρείπια σώζονται εἰσέτι, ἦτο ἡ ὑπὸ τοῦ Σκύλακος (2) καὶ ἔτι σφέεστερον ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (3) μνημονευομένη ὡς ὁμώνυμος τῇ Ἰθάκῃ. Δυνάμεθα δὲ εὐκόλως νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν ἡ πόλις ἦτο παρ' Ἰθακησίοις τὸ κοινότερον ὄνομα τῆς πρωτεύουσας.

Ἐάν δὲ ἡ Ὀμηρικὴ πρωτεύουσα τῆς Ἰθάκης ἦτο ἐν τῇ πόλει, ἔπεται ὅτι τὸ Νήϊον ὄρος, ὅφ' ὁ Ἰστα-

(1) Ὁδυσ. Δ, 844. Ἔστι δὲ τις νήσος μέση ἀλλ' πετρώσσα.

Μεσηνὺς Ἰθάκης τε Σάμου τε παιπαλοέσσης,

Ἀστερίς, οὐ μεγάλη· λιμένες δ' ἐνὶ ναύλοχοι αὐτῇ

Ἀμφίδωμος· τῇ τὸν γε μένον λοχίῶντες Ἀχαιοί.

Ἀληθές ὅτι ὁ μικρὸς βράχος Δασκάλιον δὲν ἔχει σήμερον ἀμφίδωμον λιμένα, ἀλλ' ὡς παρατηρεῖ ὁ Στράβων σιαιμὸι καὶ ἄλλα φυσικὰ αἰτία μετέβαλον τὸ ὕψος σχῆμα αὐτοῦ ἀπὸ τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων. Τὸ δὲ Δασκάλιον εἶναι ἀμφιβόλως συστολή τοῦ Διδασκάλεϊον καὶ ἔχει τοιοῦτον ὄνομα διότι ἦτο ποτὲ διαμονὴ καλογέρου μετερχομένου τὸν διδάσκαλον· ἐν ᾧ τὸ Ἀστερίς ἐμφανίζει ὅτι ἡ Ὀμηρικὴ νήσος οὐδὲν ἕτερον ἦτο ἢ ἀστεροειδὲς βράχος.

(2) Σκύλαξ ἐν Ἀκαρνανίᾳ· νήσος Ἰθάκη καὶ πόλις καὶ λιμὴν.

(3) Ἰθάκη, ἐν τῇ πόλει ὁμώνυμος. Πτολεμ. Γ', 14. Πρὸς Λεῖκιου Περιήγησιν ἐν τῇ δυτικῇ Ἑλλάδι. Κεφ. ΚΒ'.

το (1), ἥτο τὸ ὄρος τῆς Ἐξωγῆς πρὸς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς νήσου, καὶ ὅτι μία τῶν ἀκρωρείων αὐτοῦ ἦτο ὁ Ἐρμαῖος· λόφος ἐξ οὗ ὁ Εὐμαῖος εἶδε τὸ πλοῖον τοῦ Τηλεμάχου εἰσερχόμενον εἰς τὸν λιμένα (2). Καθίσταται ὡς οὕτως πιθανόν, ὅτι ὁ λιμὴν Ἰθάκης, ὅστις ἐκεῖτο ὑπὸ Νήϊῳ (3) καὶ γόσφι πόλεως, δύναται νὰ ταυτισθῇ πρὸς ἓνα τῶν πλησίον ὄρων τῶν Ἀφελῶν ἢ τῶν Φρικιῶν. Τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἀριθμούμενα μετὰ τῶν εἰς τὸν Ὀδυσσεῖα ὑποκειμένων χωρῶν (4) Κροκύλεια καὶ Αἰγίλιψ, εἶναι ἴσως πόλεις τῆς Ἰθάκης. Οἱ περὶ τὸν νέον χωρίον τῆς Ἀγωγῆς τραχεῖς βράχοι, σχεδὸν ἀνέφικτοι, εἰμὴ εἰς τὰς αἰγας, ἐπάγουσιν ἡμᾶς εἰς τὴν εἰκασίαν, ὅτι κατέχουσιν ἴσως τὴν θέσιν τῆς Αἰγίλιπτος.

Πλὴν τοῦ Μεγαρησίου, τοῦ ἀρχαίου Τάφου, ὅπερ εἶναι προσάρτημα τῆς Λευκάδος, πᾶσαι αἱ παρὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἀκαρνανίας μικραὶ νῆσοι ὑπάρχοντες εἰς τὴν Κυθέρηνσιν τῆς Ἰθάκης. Μείζων τούτων εἶναι ὁ Κάλαμος, Κάρος κατὰ τοὺς ἀρχαίους, περιέχουσα ἑκατὸν περίπου οἰκογενεῖας, καὶ παράγουσα ἄφθονον σίτον. Διαρκούσης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Κάλαμος ἐγένετο καταφύγιον πολλῶν οἰκογενειῶν χριστιανῶν, ἃς ἐπροστάτευε φρουρὰ Ἀγγλῶν στρατιωτῶν. Αὕτη, ὡς ἐπίσης ἡ Καστός, ἢ Ἀτοκος καὶ τινες ἄλλαι μικραὶ νῆσοι, ἐκεῖ πλησίον, κατωκοῦντο ἑκαταὶ ὑπὸ τῶν Ταφίων, ἥτοι, Τηλεδῶν, ὡς ἐπίσης ὀνομάζονται, οὗς ἐξυμνεῖ ὁ Ὀμηρὸς ὡς λαὸν θαλάσσιον καὶ ἐκδοτὸν εἰς τὴν πειρατείαν. Ὅλον τὸ σύμπλεγμα τῶν Ἐχινάδων εἶναι ὡσαύτως ἐξάρτημα τῆς Ἰθάκης. Τὰ νησιδία ταῦτα, ὧν τὰ πλεῖστα δὲν εἶναι εἰμὴ ἐρησκόπελοι, παράγουσι τὸ ἴδιον ὄνομα ἐκ τῆς ὁμοειδήσεως τῆς ὀξείας καὶ ὡς ἄλλοτε ἦτο, ἀκανθώδους μορφῆς αὐτῶν πρὸς τὴν ῥαχίν τοῦ συνήθους εἰς τὰ παράλια ταῦτα ἐχίνου (5). Ὑπὸ δὲ τῶν Ἐνετῶν ἐγνωρίζοντο ὡς αἱ Κενυτσοῦλαιοι νῆσοι.

(1) Ὁδυσ. Γ, 84. Ἡμεῖς ἐξ Ἰθάκης Ὑπονῆϊον ἐληλύθαμεν.

(2) Ὁδυσ. II, 474. Ἦδη ὑπὲρ πόλιν, ὅθι Ἐρμαῖος λόφος ἐστίν.

Ἦα κίων, ὅτε νῆα θοῇν ἰδέμεν κατιούσαν,

Ἔς λιμέν' ἡμέτερον.

(3) Ὁδυσ. Ψ, 485.

(4) Ἰλιάδ. Β, 632. Οἱ δ' Ἰθάκην εἶχον καὶ Νήριον εἰνοσίφυλλον.

Καὶ Κροκύλει' ἐνέμεντο καὶ Αἰγίλιπα τραχεῖαν κτλ. Ὁ Στράβων ὅμως τείνει νὰ θέσῃ τὰ Κροκύλεια καὶ τὸν Αἰγίλιπα ἐν Λευκάδι, ἐν ᾧ ὁ Κ. Ο. Μάλλερ τείνει νὰ ταυτίσῃ αὐτὰ πρὸς τὸ Ἀρκοῦδι, καὶ τὴν Ἀτοκὸν, νησιδία κείμενα μετὰ τῆς Ἰθάκης καὶ Λευκάδος.

(5) Οἱ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀχελώου βράχοι συναποτελοῦντες μέρος τῶν Ἐχινάδων ὀνομάζονται ἐκ τῆς μορφῆς των ὀξείας. Τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἀποδιδόμενον εἰς αὐτὰς ἐπίθετον Θοαί, ἡρμηνεύθη ὡς συνώνυμον τοῦ Ὀμείας, ἢ παράγεται ἴσως ἐκ τοῦ Θόας ἀρχαίου ὀνόματος τοῦ Ἀχελώου, ὡς μνησθέντος παρὰ τοῦ Στράβωνος.

σοις, ὄνομα κυρίως ἀνέκον εἰς τὸ παρὰ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἀχελώου ἐγειρόμενον, χερσονήσιον ὄρος.

Οἷτε ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι κριτικοὶ εὐρέθησαν ἐν ἀμνηχανίᾳ ὡς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ Δουλιχίου. Ἀλλ' ὁ Στράβων (1) ἐπιμένει, ὅτι τὸ μία τῶν Ἐχινάδων· καὶ ἐπειδὴ ἡ γνώμη αὐτοῦ τυμψωνεῖ ἐντελῶς πρὸς τὸν Ὀμηρον (2), φαίνεται ὡς δὲν ὑπάρχει ἰσχυρὸς λόγος, ἵνα ἀμφιβάλωμεν ὅτι τὸ Δουλίχιον ἦτο ἡ πρωτεύουσα νησαίου τινὸς κράτου, ὅπερ, ὡς ἡ Ὑδρα καὶ ἕτεραι ἑλληνικαὶ νῆσοι ἐν τοῖς κατ' ἡμᾶς χρόνοις, προήχθη ἴσως διὰ τοῦ κατὰ ἄλλασαν ἐμπορίου εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν πληθυσμοῦ καὶ εὐπορίας, οὐδόλως ἀναλγοῦντά πρὸς τοὺς φυσικὰς πόρους καὶ τὰς διαστάσεις αὐτοῦ. Συνεπείφερε δὲ εἰς τὴν κατὰ τῆς Τρωάδος ἐκστρατείαν ναὺς τεσσαράκοντα (3). Καὶ ὁ Πεταλᾶς· ἐπειδὴ εἶναι ἡ μείζων νῆσος τῶν Ἐχινάδων, καὶ ἔχει τὸ πλεονέκτημα δύο καλῶς προστατευομένων λιμένων φαίνεται ὅτι ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην δικαιούται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ ἀρχαῖον Δουλίχιον (4). Δὲν εἶναι ἐπ' ἀληθείας ἡ γυνὸς ἐράχης, ἀλλὰ τοιαύτη καὶ ἡ Ὑδρα, ἥς τὸ ναυτικὸν ἀπέδρασε τοὺς Τούρκους ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου «Ὅποιον τόπον ἐκλέξατε ὡς πατρίδα σας» ἔλεγεν Ἀγγλὸς περιηγητὴς πρὸς τὸν Ὑδραῖον ναύαρχον Τουμπάκη. «Ἡ ἐλευθερία τὴν ἐκλέξε, καὶ ὅμι ἡμεῖς» ἀπήντησεν ἐτοιμῶς ὁ πατριώτης. Προσέτι ἐπειδὴ ὁ Πεταλᾶς χωρίζεται διὰ τινος στενοῦ 300 μίλων ποδῶν ἀπὸ τῶν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀχελώου προσκεχωμένων εὐφρόων πεδιάδων τὰ φυσικὰ αὐτοῦ ἐλλείμματα ἴσως ἀνεπληρῶντο ἐκεῖθεν, καὶ τὰ ἐπιθετα, ποιήσεις καὶ πολέμυρος ἄτινα τῇ ἀποδίδει ὁ Ὀμηρὸς (5) ἀνάγονται ἴσως εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς χώρας τοῦ. Ἀπὸ τοῦ Πεταλᾶ εὐκόλος καὶ ἐνδιαφέρουσα περιήγησις δύναται νὰ γίνῃ πρὸς τὰ ἐκτεταμένα καὶ γραφικώτατα ἐρείπια τῆς Οἰρίας ἢ τῆς πόλεως τῶν Οἰριαδῶν (ὑπὸ τὸ τελευταῖον τοῦτο ὄνομα ἀπαντωμένης πάντοτε ἐν τῇ ἱστορίᾳ), ἥτις κεῖται εἰς τι ὕψωμα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ἥτοι Ἀκαρνανικῆς ὀχθῆς τοῦ Ἀχελώου. Περιβλεπτοίς εἶναι ἡ πέριξ σκηνὴ κατὰ τε τοὺς φυσικοὺς αὐτῆς χαρακτῆρας καὶ τὰς κλασσικὰς ἀναμνησεις, διότι ἡ πόλις αὕτη καθὼς τὸ σημαντικώτερον φρούριον τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, ὑπῆρξε πολλὰκις ἀντικείμενον πολλῶν

(1) Γ, 2.

(2) Οἱ δ' ἐκ Δουλιχίου, Ἐχινάδων δ' ἱερῶν Νήσων, αἱ ναῖουσι πτόρην ἄλλος ἥλιδος ἄντα κτλ. Ἰλιάδ. Β', 625.

(3) Ἰλιάδ. Β, 630.

(4) Περιήγ. ἐν τῇ Δυτ. Ἑλλ. Κεφ. ΚΒ'. Κλίνο μάλλον νὰ παραδεχθῶ τὴν ὑπαγόρευσιν, ἣν ἀλλοῦ ποιεῖ ὁ Λεῖκιος, ὅτι τὸ Δουλίχιον πρέπει νὰ ζητηθῇ ἐν τῇ μικρᾷ καὶ στενῇ νήσῳ πλησίον τοῦ Πεταλᾶ, ἥς σήμερον καλεῖται Μικρὴ. Τῶν δύο τούτων ὀνομάτων ἡ ἐτυμολογία φαίνεται ἡ αὐτή.

(5) Δουλιχίου πολέμυρος, ποιήμενος. Ὁδυσ. II, 396.

πεισματοδωδών συγκρούσεων (1). Μέρη τινάτων τει-
χών της παρέχουσιν εἰσέ- ὡραία δείγματα τῆς
στρατιωτικῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ
νομίσματα φέροντα ἡν κεφαλὴν τοῦ ταυροειδούς
Ἀχελώου καὶ τῆν Ἀωρικὴν διαλεκτὴν ἐπιγραφὴν
Οἰνιαδῶν παμπληθεὶ εὐρίσκονται εἰς τὰ περίχωρα.
Τινὰ ἐξ αὐτῶν ἡναι ὡραϊότατα, φέροντα ἱλαρὰν εἰ-
κόνα νεανίσκου μετὰ κέρατος ταύρου ἐκ τοῦ μετώ-
που ἐκρυσσένου. Τὰ νομίσματα ταῦτα φαίνεται ἔ-
χων πρὶ ὀφθαλμῶν ὁ Σοφοκλῆς ὅτε εἰσάγει τὴν
Ἀλκίναρην περιγράφουσαν μὲ τὴν γλυκύτητα τὴν
μεταξὺ τοῦ Ἡρακλέους καὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀχελώου
διὰ τὴν μνηστειάν αὐτῆς μυθολογούμενην διένεξιν.

Μνηστήρ γάρ ἦν μοι ποταμός, Ἀχελῶος λέγω,
ὅς μ' ἐν τρισὶν μορφαῖςιν ἐξήτει πατρός,
Φοιτῶν ἐναργῆς ταύρος, ἄλλοτ' αἰόλος
Δράκων ἐλιτικός, ἄλλοτ' ἀνδρείω κῦτει
Βούπρωρος ἐκ δὲ δασκίου γενειάδος
Κρουνοὶ διεφρίνοντο κρηναίου ποτοῦ (2).

Ὁ ἐκ τοῦ Πίνδου καταρρέων Ἀχελῶος, καὶ τὴν
Ἀκαρνανίαν ἀπὸ τῆς Αἰτωλίας διαχωρίζων, εἶναι
ὁ εὐρύτερος τῆς Ἑλλάδος ποταμός. Εἶναι ἐπ' ἀλη-
θείας εὐγενὲς βεῖθρον ἄξιον ἥς ἀπολαμβάνει παλαιόθεν
διακρίσεις, καθὼς πατριάρχης καὶ ἐπώνυμος ἦρας
ἔλων τῶν ποτίμων τῆς Ἑλλάδος ὑδάτων (3), καὶ
ἐπαξίως ὑμνεῖται ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ὡς βασιλεὺς τῶν
ποταμῶν καὶ ἀντίπαλος, μετ' αὐτοῦ τοῦ μεγάλου
νύκτος Ὠκεανοῦ, τοῦ ἀνακτος ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

• • • Οὐκ ἔστι Δὲ Κρονίωνι μάχεσθαι.

Τῷ οὐδὲ κρείων Ἀχελῶος ἰσοπαρίζει,
Οὐδὲ βυθυρρέϊται μέγα σθένης Ὠκεανόιο (4).

Τὰ ὕδατα αὐτοῦ ἔχουσι χροῶμα κίτρινον, ὑπό-
λευκον καὶ πικρὸν, ὡς τὰ τοῦ ἐν Ῥώμῃ Τιβερίου
ἐκ τούτου, ἢ ἐκ τῶν πολλῶν λίθων καὶ ἄμμων ἄτι-
να αἱ συχναὶ αὐτοῦ πλημμύραι ἐπεσώρευσαν ἐπὶ
αὐτῷ ὀνομασία τοῦ Ἀστροποτάμου, καὶ ἡ ἀρχαία
ἐκφράσις Ἀχελῶος ἀστροποδίνης (5), φαίνεται
οἰονεὶ προαγγέλλουσα τὸ νέον τοῦτο ὄνομα. Ὁ Ἡ-
ράδοτος μᾶς πληροφορεῖ (6) ὅτι εἰς τὰς ἐκβολὰς

(1) Θ. Λυκ. Γ, 77. Πυρρ. Μεσσην. ΚΕ'. Πάλλ. Δ'. 63. Λέου ΚΣΤ'. 24. ΑΗ'. 44.

(2) Τραχίν. 9—14 Πρβ. ὡσαύτως αὐτίθ. 507.

Ὁ μὲν ἦν ποταμὸς σθένης ὑψίκερως τετραόρου
Φάσμα ταύρου.

Ἀχελῶος ἀπ' Οἰνιαδῶν.

Ὁρα προσέτι Σπάρδωνος Γ. Δι. δώρ. Σικελ. Δ'. 168.

Τὰ ἐρείπια τῶν Οἰνιαδῶν ὀνομάζονται σήμερον ὑπὸ τῶν
πέρη γυρικῶν Τριγαρόδον καὶ ἄστρον ἵως ἐκ τῆς τρι-
πλῆς ἄκρας τοῦ λόφου ἐφ' οὗ εὐρίσκονται.

(3) Ὁρα Οὐγγίλ. Γεωργ. Α', 9.

Poculaque inventis Acheloi a miscuit avis

(4) Πλάτ. ΚΑ', 493.

(5) Διόνυσ. Περιηγ. 433.

(6) Β', 10.

αὐτοῦ πρόσχωσις συνήνησε κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ
τοῦ ἡμῶν τῶν Ἑλινάδων πρὸς τὴν στερεάν καὶ ἐκ
τούτου δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι τινὲς τῶν
παρὰ τὰς ὀχθὰς ἀνυψούμενων σήμερον λόφων, ἦσαν
ἄλλοτε νῆσοι, ὡς ἄλλοτε ἦτο, καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ
Πλίνιος (1) ἡ Ἀρτέμιτος Χερσονήσος, πιθανῶς ἡ
Κουρτσολάκη. Ἡ ἐπισώρευσις τῆς γῆς ὅμως δὲν ἡ-
δύνατο νὰ ἦναι τόσοσιν ταχεῖα ὅσον φαντάζεται ὁ Θου-
κυδίδης, ὅστις προέλεγεν ὅτι πᾶσαι αἱ Ἑλινάδες
ἤθελον γενῆ μετ' οὐ πολὺ μέρη τῆς Ἡπείρου (2).
Ἐκ τοῦ Πανσανίου καὶ τοῦ Πλίνιου (3) ἐξάγεται
φανερώς, ὅτι κατὰ τὰς δύο τελευταίας χιλιετηρίδας
μικρὰν μόνον ἀλλοίωσιν ὑπέστη τὸ παράλιον τοῦτο.

Ὁ Δυνάβις καὶ ὁ Νεῖλος καὶ ἄλλοι μεγάλοι πο-
ταμοὶ τείνουσι μέχρι τινὸς νὰ δελτοποιηθῶσι ἄλ-
λ' ὅτι, ἀκολούθως εἰσφέρουσι, χάνεται εἰς τὸ ἀπέ-
ραντον τῆς θαλάσσης.

Οἱ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀχελῶου γυμνοὶ βρά-
χοι μᾶς ἐνδιαφέρουσι, διότι ὁ Βύρων κατὰ τὸν ἀπὸ
Κεφαλληνίας εἰς Μεσολόγγιον ἐπικίνδυνον αὐτοῦ
διάπλουν ἐν Ἰανουαρίῳ τοῦ 1821, τρεῖς ἡμετέρας
νὰ ζητήσῃ καταφύγιον μεταξὺ αὐτῶν, δις μὲν, ἐνε-
κα τῶν αἰρινιδίων τρικυμιῶν τῶν τοσοῦτων συνήθων
εἰς τὰς θαλάσσας ταύτας, ἀπαξ δὲ, ἵνα ἐκφύγῃ περι-
πλέοντα Τούρκον καταγωγέα. Ὁ πόνος καὶ ὁ κίνδυ-
νος, οὗς ὑπέμεινεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐν τινὶ, Ἰονίῳ
πλοιαρίῳ, ὑπῆρξαν πιθανῶς ἡ τελευταία αἰτία τῆς
νόσου, ἥτις τόσοσιν ἀώρως ἀφῆρπασεν αὐτὸν κατὰ τὸν
ἐπόμενον Ἀπρίλιον. Ὁ Βύρων ἔλαβε τὴν ἀμοιβήν,
ἣν αὐτὸς ᾔθελεν ἐπιθυμῆσαι. Κατῆλθεν εἰς τὸν τά-
φον ἐν μέσῳ τῶν δακρύων καὶ εὐλογιῶν εὐγνώμο-
νος ἔθνους, τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ, ὡς τὸ τοῦ Γυῖλ-
φόρδου, οὐδέ ποτε θέλει λησμονηθῇ ἐν Ἑλλάδι.

Παρὰ τὰς Ἑλινάδας ὡσαύτως, ἐπὶ τῶν ὑδάτων
τῆς Ἰθάκης καὶ οὐχὶ ἐντὸς τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου,
ὡς ἰδύνατό τις νὰ φαντασθῇ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ
Λεπάντου (οὕτως ὀνόμαζον τὸ Ναύπακτον οἱ Ἑ-
νετοὶ) ὅπερ ἐν γένει τῇ ἀπεδόθη, συνήθη ἐν Ὀ-
κτωβρίῳ τοῦ 1571 ἡ σημαντικωτέρα νυμαχία
τῶν νεω-έρων χρόνων. Καταπτοθέντες ἐκ τῆς
προσπάτου πτώσεως τῆς Κύπρου, καὶ ἐκ τῆς ἀπαν-
ταχοῦ ταχείας προόδου τῶν Ὀθωμανικῶν ὀπλων,
οἱ Ἑνετοὶ, οἵτινες ἔτρεμον διὰ τὰς ἐν τῷ Ἀδρια-
τικῷ καταστάσεις των, ὁ τῆς Ἰσπανίας Φίλιππος
ὁ Β', οὗ αἱ Ἰταλικαὶ χῶραι ἔτρεχον τὸν ἐσχατον
κίνδυνον, καὶ ὁ Πάππας Πῖος ὁ Β', ὅστις ἦτο ἡ ψυ-
χὴ τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως, συνήλθον εἰς συμμαχίαν
κατὰ τῶν ἀπίστων. Ἡ ἀρχιστρατηγία διεπιστεύθη
εἰς τὸν Δὸν Ἰωάννην ἐξ Αὐστρίας, υἱὸν τοῦ Αὐτο-
κράτορος Καρόλου, τοῦ Β', καὶ νεώτερον τότε
τοῦ σε Ἀλεξάνδρου, ὅτε κατέκτησε τὴν Ἀνατολήν,
καὶ τοῦ Ναπολέοντος, ὅτε ἐν τῇ θαυμαστῇ ἐκεί-
νῃ ἐκστρατείᾳ τοῦ 1796 κατὰ πρῶτον ἀπεδίωξε

(1) Hist. Nat. Δ', 2.

(2) Β', 402.

(3) Πανσαν. Ἀρχαῖ. ΚΑ'. Πλίν. ΗΜ. ΝΑ. Δ'. 2.

τοῦς Αὐστριακοὺς τῆς Ἰταλίας. Τὸν Τουρκικὸν
στῆλον ἐκ 230 τριήρων συνιστάμενον, ἀπῆλθον
οἱ σύμμαχοι ἐν ὅλῃ σχεδὸν τῶν ὑδάτων τοῦ Ἀ-
κτίου, ἐνθα 1600 ἔτη πρότερον τὸ κράτος τοῦ
κόσμου ἐχάθη καὶ ἐκερδήθη. Ἰση σχεδὸν ἦτο ἀμ-
φιτέρωθεν ἡ δυνάμις, καὶ ἡ μάχη ὑπῆρξε μικρά.
Πεισματοδῆς καὶ αἱματηρά. Εἶχον ἐγερθῇ τότε τὰ
ἰσχυρότερα πάθη ὅσα δύνανται νὰ διαταράξωσι
τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν, θρησκευτικὰ καὶ πο-
λιτικὰ μίσση, ὁ ἔρως τῆς δόξης, ἡ ἐλπίς τῆς κά-
τακτησεως, ὁ τρόμος τῆς δουλείας. Πάντα δὲ τὰ
ἐργαλεῖα τοῦ πολέμου, ὅσα ἐφεύρον οἱ τε ἀρχαῖοι
καὶ οἱ νεώτεροι, ἐτέθησαν ἐν χρήσει, ἱστοί, ἀκόντες,
βουβίδες, σιδηρᾶ ἀγκυστρα, τηλεβόλα, πυροβόλα,
λόγγαι καὶ ξίφη. Εἰς πολλὰς τῶν τριήρων, ἡ μά-
χη ἐγένετο ἐκ τοῦ πλησίον σῶμα πρὸς σῶμα, ὡς
ἐν στρατοπέδῳ. Ὁ τῶν Ὀθωμανῶν ναύαρχος Ἀλῆς
καὶ ὁ Δὸν Ἰωάννης, περικυκλούμενοι ἐκάτερος ὑπὸ
ἐκλεκτικῆς χειρὸς πολεμιστῶν, τρεῖς ὥρας πει-
σματοδῶς ἐμάχοντο κατ' ἀλλήλων. Ἐπεσεν ἐπὶ
τέλους ὁ Ὀθωμανὸς ἀρχηγός, ἡ τριήρης αὐτοῦ
κατελήρθη, καὶ ἡ σημαία τοῦ στρατοῦ ἀνεπετάσθη
ἀπὸ τοῦ ὑψηλοτέρου αὐτῆς ἱστίου. Τότε ἡ κορυφή,
Νίκη, Νίκη, ἠγέρθη ἐπὶ τοῦ χριστιανικοῦ στόλου,
καὶ οἱ ἄπιστοι ἔφευγον πανταχόθεν. Μεγάλην ἡ-
μίαν ὑπέφεραν οἱ σύμμαχοι, ἀλλὰ 200 περίπου
Ὀθωμανικαὶ τριήρεις συνελήφθησαν ἡ κατεστράφη-
σαν. Εἴκοσι πέντε περίπου χιλιάδες Τούρκων ἔπε-
σαν ἐν τῇ μάχῃ, καὶ 15 χιλιάδες χριστιανῶν αἰχ-
μαλώτων, οἵτινες εὐρέθησαν ἀλυσσώμενοι εἰς τὰ
κωπία, ἠλευθερώθησαν. Τὴν ἡμέραν ταύτην τὴν
λίαν χαρμόσυνον πρὸς τὴν Χριστιανοσύνην, ὁ Τουρ-
κικὸς στόλος, ὅστις ἐπὶ τοσοῦτον ἦτο ἡ μάστις
καὶ ὁ τρόμος αὐτῆς, ἔλαβεν, ὡς ὁ Τουρκικὸς στρα-
τός ἐξώθεν τῆς Βιέννης τῷ 1683, πληγὴν ἐξ ἧς
οὐδέποτε ἀνέλαβε.

Διερχόμενος τὸν Ἀχελῶον ἀπὸ τῶν Οἰνιαδῶν
πρὸς τὴν Αἰτωλίαν, ὁ περιηγητὴς μετ' οὐ πολὺ
φθάνει εἰς τὸ Μεσολόγγιον, ὅπερ διὰ τὴν ἡρωϊκὴν
αὐτοῦ ὑπεράσπισιν, καθ' ἃς ὑπέστη δύο πολιορ-
κείας, διακρινόμενος τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέ-
μου, ἐπαξίως κατέστη ἐράμιλλον τῆς Νομαρχίας
καὶ τῆς Σαραγῶζης. Κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1822
ὁ Μυροκαρδάτος, πρόεδρος τότε τῆς Ἑλλάδος,
ἀρχηγέτης μικρᾶς χειρὸς Ἑλλήνων, ἡρωϊκῶς ἀπέ-
κρουσε πᾶσας τὰς ἐπανειλημμένας ἐπιδόους μεγάλου
Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐν ᾧ ἐπικουρία ἔλα-
ναν ἐκ Πελοποννήσου καὶ Ἰδρίας, ἠνγκάσθη νὰ
ἀρῇ τὴν πολιορκίαν, τὸ πλεῖστον ἀπολέσας τῆς
δυνάμεώς του. Τὸ Μεσολόγγιον, οἷον τότε ἦτο, πε-
ριγράφει ὁ στρατηγὸς Γούρδων, ὁ ἐπιτηδειώτατος
ἱστορικός τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως α ὡς μα-
κρὰν πόλιν, φεκοδημένην ἐπὶ τινος βορβορώδους
καὶ παραλίης ἰσοπέδου πρὸς τὴν θαλάσσαν, προστα-
τευομένην μόνον ὑπὸ ἀτελοῦς τάφρου, ἐπτά πο-
δῶν πλάτος ἐχούσης, καὶ πέντε βήθος, μετὰ τινος
καὶ προχώματος ἐκ γῆς καὶ λίθων, ὑψηλοῦ πέντε
ποδῶν καὶ δύο ἡμισυ παχέος· πρόσθεν δὲ, ὅτι

ἡ ἀτοπος ἀνάπτυξις τῶν περιτειχισμάτων ᾔθελεν
ἔχει ἀνάγκην φρουρᾶς 4000 στρατιωτῶν, καὶ ὁ
Μυροκαρδάτος εἶχε μόνον 380, ἐξ ὧν 35 ἦσαν
Σουλταῖται ὑπὸ τοῦ Μάρκου Μπότσαρη ὀδηγοῦ-
μενοι. Τὸ πυροβολικὸν του περιελάμβανε δεκα-
πέντεσρα σιδηρᾶ τηλεβόλα με πυρίτιδα εἰς τὴν
ἀνάλωσιν ἐνὸς μηνὸς ἐπαρκούσαν (1). Τὰ ὄχυ-
ρώματα τοῦ Μεσολογγίου κατὰ τι ἐνισχύθησαν ἀκο-
λούθως ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν κυρίως τοῦ Λόρδου Βύ-
ρωνος, καὶ ἡ πόλις κατέστη τὸ στρατηγεῖον τῶν
ἐπαναστατῶν κατὰ τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα. Ὅτε δευ-
τέραν φοράν ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν Ἀ-
πρίλιῳ τοῦ 1825 περιεῖχε 5000 πολεμιστῶν,
κυρίως ἐκ τῶν γειτόνων ἐπαρχιῶν καὶ 50 περίπου
κακὰ τηλεβόλα διαφόρου χωρητικότητος. Ἀρχη-
γὸς τῶν Ὀθωμανῶν ἦτο ὁ Ρεσίτ Μεχμέτ Πασᾶς οὗ
ἡ Τουρκία σπανίως ἔλαβε ἀξιώτερον στρατηγὸν ἢ
πολιτικόν, ὅσω καὶ ἂν ἦτο ὦμος καὶ δόλιος. Ἀλλ'
οὐχ ἦττον πᾶσαι αἱ ἐπίμονοι αὐτοῦ προσπάθειαι
ἵνα κυριεύσῃ τὸ φρούριον, ἐπὶ 8 κατὰ συνέχειαν
μῆνας, ἀπέβησαν ὅλως ἀτελεσφόροι, καὶ οἱ Ἑλ-
ληνες ᾔθελον πιθανῶς καταστρέφει τὸν πολιορκούν-
τα στρατὸν, ἐν ἰσχυραὶ ἐπικουρίαι δὲν ἐπρόφθα-
νον πρὸς ὑποστήριξίν του. Ὁ Σουλτάνος ἐγκαρδίως
ἐπεθύμει τὴν ἄλωσιν τοῦ φρουρίου τούτου, ὅπερ
ἔθεφρε ὡς τὴν κυρίαν ἀκρόπολιν τῆς ἀνταρσίας·
καὶ ᾔθελεν ἵνα ὁ Ἰβραὴμ Πασᾶς ἀναλάβῃ τὴν κατὰ-
κτησιν αὐτοῦ ὑποστηρίζόμενος ὑφ' ὅλων τῶν ναυ-
τικῶν δυνάμεων τῆς Τουρκίας, Αἰγύπτου καὶ Ἀ-
φρικῆς, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Καπετᾶν Πασᾶ ἀρ-
χιναύαρχου τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ Ἰβραὴμ ἐπο-
μένως ἀπέπλεεν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου μὲ τρο-
μακτὸν στρατὸν κανονικῶς συντεταγμένον ὑπὸ τὴν
διεύθυνσιν Εὐρωπαίων ἀξιωματικῶν, ὥστε περὶ
τὰς ἀρχὰς τοῦ 1826 οἱ ὑπερασπισταὶ τοῦ Μεσο-
λογίου εἶδον ὅλας τὰς δυνάμεις τοῦ Ὀθωμανικοῦ
Κράτους συγκεντρωμένας κατ' αὐτῶν. Στενὴ καὶ
ἀγρυπνος πολιορκία διέκυψε τότε τὴν βοήθειαν
τῶν τροφίμων καὶ πολεμφοδίων ὅσα ἔως τότε
ἐλάμβανον παρὰ τοῦ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ
τῶν Ζακυνθίων, οἵτινες ἐπροσπάθουν συνεχῶς νὰ
φθάσωσιν εἰς τὴν πόλιν με μικρὰς λέμβους, βοη-
θούμενοι ὑπὸ τῆς νυκτὸς καὶ ὑπὸ τῆς περιπολίας
τῶν πορθῶν τῶν διατεμνόντων τὰ τεύχεα, μέχρι
τῆς ἐπὶ τῶν παραλίων φυλακῆς (2). Ἐπὶ δεκα
μῆνας περικλειόμενοι, ὑπὸ τοῦ λιμοῦ ἐκπαλαιού-
μενοι, καὶ ἐνεκὸν τῶν πόνων, τῆς ἀγρυπνίας καὶ

(1) Γούρδωνος. Ἐλ. Ἐκπ. στ. Β βλ. Κ'. Κεφ. γ'.

(2) Οἱ Ζακύνθιοι φαίνονται λαβόντες τὸ Μεσολόγγιον
ὑπὸ τὴν εἰδικὴν προστασίαν των, καὶ πολλὰ τῶν κυριώτε-
ρων οἰκογενειῶν ἐξώδευσαν πολὺ μέγαλα ποσὰ εἰς προμή-
θευσιν ἐφοδίων. « Ὅτε ἡ καταστροφή αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη
ἐν Ζακύνθῳ », λέγει ὁ στρατηγὸς Γούρδων (βλ. Ε'.
κεφ. 2) « ὁ λαὸς πάσης τάξεως ἐφάνη πενθοφόρον καὶ βα-
θεῖαν λύπην καταδεικνύων ὡς εἰ δυστύχημα εἶχεν ἐν-
σκήψει ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν νήσῳ ».

τῶν τραυμάτων ἀραιωθέντες, οἱ πολιορκούμενοι εἶχον ἤδη ἀπολέσει τὸ τρίτον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν καὶ ἐπειδὴ ἡ πόλις εἶχε καταντήσει ἀπλοῦς σω- ρὸς ἐρεπίων, ἐνεκα τοῦ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀκατα- πύστου πυροβολισμοῦ, οἱ κάτοικοι κατέκειντο εἰς τὰ βορβορώδη ἔλη τῶν τάφρων τῶν, ζῶντες ἐξ ὀλίγων καὶ ἀηδῶν τροφῶν, καὶ ἐκτεθειμένοι εἰς τὴν ἀνιλεῖ δριμύτητα τοῦ χειμῶνος, ἀνυπόδητοι καὶ ῥακενδύται. Ὅσοι μακρὰν ἡδύνατο νὰ ἐκταθῇ ἡ ὕψος τῶν ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ἄλλην σημαίαν δὲν ἔβλεπον παρά τὴν ἡμισέληνον· ἡ δὲ πεδιάς ἦτο πεπυκνωμένη ἐκ τῶν σκηνῶν καὶ σημαίων τῶν ἀπίστων, ἐν ᾧ αἱ βαθμηδὸν ἀναφαιόμεναι νέαι κα- νονοστοιχίαι, μᾶλλον ἐντέλως διατιθέμεναι, καὶ τὰ γυμνάσια τῶν τακτικῶν Αἰγυπτίων τρομερῶς ποσειμήνου τὴν προσεχῆ καταστροφὴν τῶν. Καὶ ὅμως οἱ ἄνδρες ἡπειρώται, Αἰτωλοί, καὶ Ἀκκρι- νῆες οὐδὲ μίαν στιγμήν ἐδίστασαν· εἶχον εἰσέτι ἀμυδράν τινα ἐλπίδα ἐπικουρίας ἐκ τῶν συμπο- λιτῶν αὐτῶν, καὶ ἐγνώριζον, ὅτι τὸ Μεσολογγίον ἦτο τὸ ἔσχατον προπύργιον τῆς χριστιανισμοῦ ἐν τῇ δυτικῇ Ἑλλάδι. Ὅλίγον ἐπ' ἀληθείας ἐδύνα- το νὰ ὠρελθῶσιν ἐκ τινος πρὸς τὸν Ῥεσίτην συν- θηκολογίας, διότι οὗτος αἰείποτε ἐθανάτονε τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ εἶγεν ἐσχάτως καταδικάσει ἕνα ἱερέα, δύο γυναῖκας, καὶ εἰς τὴν παιδίαν, νὰ ἀνασκο- λοπισθῶσιν ἐνώπιον τοῦ στρατοπέδου τοῦ ἄλλ' ὁ Ἰβραήμης, ὅστις ἐκαυχᾶτο ἐπὶ τῇ ἀγχιθῇ πίστει καὶ φιλάνθρωπῳ αὐτοῦ, ἤλπιζεν, ὅτι ἤθελον παρα- κινήθῃ νὰ διαπραγματευθῶσι πρὸς αὐτόν. Ἐπεμ- ψε διάγγελμα προσκαλῶν τὴν φρουράν ν' ἀποστεί- λῃ ἐπιτρόπους δυναμένους νὰ λαλῶσι Τουρκιστὶ, Ἀλβανιστὶ καὶ Γαλλιστὶ. Τῶν Ἑλλήνων ἡ ἀπάντη- σις ἦτο ἀξία τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν. « Δὲν ἐν- » νοῦμεν τόσας γλώσσας, καθὼ ἀγράμματοι, μὴ » νον ἡξεύρομεν πῶς νὰ μεταχειρίζωμεθα τὸ ξέ- » γλος καὶ τὸ τηλεδύλον. » Καὶ ἐπίσης ὅτε Ἄγ- » γλος ἀξιοματικὸς τοῦ ναυτικοῦ (1), φιλάνθρω- » πος κινούμενος, διεβίβασεν εἰς αὐτοὺς πρότασιν » τινα ἐκ μέρους τοῦ Καπετὰν Πασᾶ, ἡ ἀπάντησις » τῶν ἦτο εὐγενής μὲν ἀλλὰ σταθερὰ ἀποποίησις » πάσης διαπραγματεύσεως.

Καὶ ὅμως πᾶσαι αἱ ἀπηλπισμέναι ἔφοδοι τῶν Μουσουλμάνων ἀπεκρούσθησαν, καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν αἱ συνεχεῖς ἐξοδοὶ τῶν Ἑλλήνων οὐχὶ σπα- νίως ἐνέβαλλον εἰς ἀταξίαν, ἡ δὲ τελευταία πρᾶξις τῆς ἐνδόξου ταύτης τραγωδίας προσήγγιζε μόνον τὴν 22 Ἀπριλίου τοῦ 1826. Ἐπειδὴ τρεῖς εἰσέτι ἡμέραι λιμοῦ δὲν ἤθελον ἀφήσει μίαν ζῶσαν ψυ- χὴν ἐντὸς τῶν τειχῶν, οἱ πολιορκούμενοι ἀπεφά- σισαν νὰ διανοίξωσι τὸν δρόμον τῶν ἀναμέσον τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, ὡς οἱ Πλαταιεῖς ἐν τῷ Πελο- ποννησιακῷ πολέμῳ, ἀλλὰ τοιοῦτοτρόπως ὥστε νὰ μὴ καταστήσωσιν ἀδύνατον τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀσθενεστεροῦ μέρους τῶν ἐγκατοίκων. Πολλοὶ τού-

τῶν ἀπεπονήθησαν νὰ ἐγκταλείψωσι τὴν γῆν τῶν γενεθλίων τῶν, καὶ ὁμοῦ μὲ ὅσους ἡ ηλικία, τὰ τραύματα, ἡ ἰσχυρὰ καθίστων ἀνικάνους νὰ μετατοπίσωσιν, ἐκλείσθησαν εἰς τὴν κυριωτέραν πυριταποθήκην, ἣν ἐνέπρησαν τὴν ἐπιούσαν συγ- καταστρέφοντες τοὺς πρώτους φθάζοντας τῶν ἀπί- στων μετ' ἐκτῶν. Ὅτε οἱ ἀπομεινάντες ἀπεχαι- ρέτων διὰ πάντοτε τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς τῶν, οἱ ὀδυρμοὶ καὶ οἱ κλαυμοὶ τῶν γυναικῶν, ὡς μοι ἔλεγόν τινες τῶν ἐπιζήσαντων εἰς τὴν τρομερὰν ἐ- κείνην σκηνήν, ἠκούοντο καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Τουρκικὸν στρατόπεδον, καὶ διήγειρον τὴν πρὸς τὴν τῶν ἀπίστων. Περὶ τὸ μεσονύκτιον τὸ σύνολον τῶν πολεμιστῶν κραυγάζοντες «ἐμπρός, ἐμπρός, θάνα- το· εἰς τοὺς βυρβάρους», προσηλθον εἰς τὰς γραμ- μὰς τῶν πολιορκητῶν, ἐλπίζοντες νὰ διαχαράξωσι δίοδον εἰς τὸ ὅπισθεν ἐρχόμενον πλῆθος τῶν γυ- ναικῶν, πολλὰ τῶν ὁποίων εἶχον περιβληθῇ ἀνδρι- κὴν ἐσθήτην, καὶ ὀπλισθῇ διὰ πιστολίων καὶ μα- χαίρων. Οὕτε τὰ τριπλᾶ χαράκωματα τοῦ Ἰ- βραήμη, οὕτε αἱ φλογεραὶ ἐκπυροσκοπήσεις τῶν πυροβόλων καὶ τηλεδύλων, οὕτε ἡ μακρὰ γραμμὴ τῶν αἰγυπτιακῶν λογχῶν ἡδύνατο ὅλα ὁμοῦ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀπηλπισμένην ταύτην σύγκρου- σιν τῆς ἀπελπισίας. Ἐκ τῶν 9000 ἀτόμων, ἅτινα κατὰ τὰς μᾶλλον ἀξιοπίστους μαρτυρίας ἦσαν ἐν Μεσολογγίῳ τὴν ἐσπέρην τῆς 22 τοῦ Ἀπριλίου, περίπου 1800 (ὧν 200 ἦσαν γυναῖ- κες) ἠδυνήθησαν ν' ἀποσπασθῶσιν εἰς τὰ ὄρη τῆς Αἰτωλίας (1). Ἡ δὲ ἐπιστολὴ ἣν ἔγραψαν, δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἐξοδον, πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυ- βέρνησιν οἱ ἐπιζήσαντες ἀρχηγοί, εἶναι ὄντως ἀξία τῶν ὠραιότερων χρόνων τῆς Ἑλλάδος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'.

Περὶ τῆς ὁμοιότητος τῶν ἀρχαίων καὶ νέων Ἑλλήνων κατὰ τὸν τρόπον τῆς ναυτιλίας καὶ ἄλλα ἔθιμα.

Πολλάκις παρετηρήθη, ὅτι ὁ τῶν κλασικῶν εἰ- δήμων περιήγητής δὲν δύναται νὰ διακρίνῃ πολλὰ παραδείγματα, καθ' ὃ νῦν λαὸς διατηρεῖ καὶ τὰ ἔθιμα τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ τοὺς ἀρ- χαίους τρόπους τῆς ἐν τῇ διζέκτῳ ἐκφράσεως αὐτῶν. Ἀλλὰ, μολοντί ἕκαστον μέρος τῆς Ἑλ- ληνικῆς ἱστορίας καὶ γραμματολογίας δύναται νὰ διαφωτισθῇ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐθίμων, ἀξιοπα- ρατήρητον εἶναι ὅτι συχνότερα συμφωνοῦσι ταῦτα πρὸς τὴν ἀπλότητα τῶν ἀρχαίων τρόπων ἢ πρὸς τοὺς ἀνήκοντας εἰς μᾶλλον πεπολιτευμένην περί- οδον, πρὸς τοὺς ἐπικρατήσαντας εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὁμήρου μᾶλλον ἢ τοῦ Θουκυδίδου. Ὁ δὲ ὑπὲρ

(1) Ὁρα Παράρτημα Γ'.

ἀνεξαρτησίας πόλεμος αὐτῶν παρέσχέ σημαντικὰς ἀποδείξεις τῆς ταυτότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Καθ' ὅλας σχεδὸν τὰς περιπτώσεις τοῦ πολέμου τούτου δύναται τις νὰ εὕρῃ παράλληλόν τι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν προγόνων αὐτῶν, καὶ ἐν γένει ἐν τῇ τῶν ἀπλοϊκωτέρων χρόνων καὶ τῶν ἀπωτάτων χωρῶν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς. Ἡ ναυτιλία λαοῦ τό- σον οὐτιωδῶς θλασσοῦ παρέχει φυσικῶς τῷ λόγῳ οὐκ ὀλίγα παραδείγματα τῆς διατηρήσεως τῶν ἀρχαίων ἐθίμων. Ὁ τροπότηρ ἢ μικρὸς πᾶσσαλος, εἰς ὃν διὰ τινος θηλείας δερματίνης ἢ ἐκ σχοινοῦ οἱ Ἕλληνες κωπηλάται προσαρτῶσι τὰ κωπία τῶν, ἀντὶ τῆς παρ' ἡμῖν κωπιόδοχου, καὶ πάντα τὰ ἄλλα ναυτικὰ ἐργαλεῖα καὶ σκεῦη τῶν ἀρχαίων δύνανται νὰ παρατηρηθῶσι καθημερινῶς ἐν χρήσει μετὰ τῶν νῦν Ἑλλήνων· ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου περιγραφὴ τῆς κατοικίας τοῦ Εὐμαίου δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ μετ' ὀλιγίστων διαφορῶν εἰς τὴν καλύ- βην Ἑλληνος χωρικοῦ τῶν ἡμερῶν μας. Ὡσαύτως τὰ περὶ τὸ φαγεῖν, καὶ ἐπ' ἀληθείας πάντα τὰ οἰκιακὰ ἔθιμα τῶν Ὁμηρικῶν ἡρώων ἐχρυσιν εἰσέτι ζῶσαν μαρτυρίαν ἐν Ἑλλάδι. Μετὰ τὴν πλείστων ἄλλων χωρίων παρὰ βλαβεῖ Ὀδυσ. Ε, 48, 518. Π. 47. Α, 188. Κ, 559. Α, 96. Ε, 44. Ἰλιάδ. Β. 415. Ἡρόδ. Ζ'. 138, καὶ ἄλλα ἀπάνταχό σχε- δὸν τοῦ Ἡσιόδου καὶ τοῦ Ἀριστοφάνους· ἤθελον εἰσθαι ἀπλὴ σχολαστικότης νὰ πολλαπλασιασώμεν τὰς παραθέσεις. Οὕτως ἐπίσης καὶ ἡ εὐρεία σχε- δία, ἣν κατεσκεύασεν ὁ Ὀδυσσεύς ἐν τῇ νήσῳ τῆς Καλυψτοῦς, φαίνεται ὅτι ἀκριβῶς ἦτο ἐν πλατὺ καὶ ἀλιτενὲς ἀκάτιον ὁμοίᾳ ἐν γένει τὰ ὁποῖα μεταχειρίζονται οἱ ἀλιεῖς καὶ ἀκτοπλοῦντες ἐμ- ποροὶ τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους. Τὰ δευτέρῃ δι' ὧν συνήθως περιτυλίσσονται τὰ πλεῖστα αὐτῶν, καὶ δι' ὧν τοσοῦτον προφυλάττονται κατὰ τῶν κυμάτων ἢ κατὰ τοῦ κινδύνου αἰφνιδίας ἀνα- τροπῆς ἀκριβῶς περιγράφονται ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου.

Φράζε δὲ μιν ῥίπῃσι διαμπερὲς οἰσύνῃσιν
Κύματος εἴλαρ ἔμεν κτλ. Ὀδυσ. Ε, 256.

Ἡ παρ' Ὁμήρῳ περιγραφὴ διάπλου τινὸς εἶναι ἀκριβῆς διήγησις καὶ τῶν διὰ τινος πλοῦ αἰῶνος τοῦ τόπου σήμερινῶν περιπετειῶν.

Καὶ πάλιν οἱ νέοι Ἕλληνες ναῦται, ὡς οἱ ἀρ- χαῖοι, δυσὶν ἀγκύραις προσρμίζουσι τὰ πλοῖά των, τὴν μὲν βάλλοντες εἰς τὴν θάλασσαν, τὴν δὲ προσ- αρτῶντες διὰ τινος σχοινοῦ εἰς τινα βράχον ἢ δένδρον ἐπὶ τῆς παραλίας. Τὴν πρῶτην ταύτην αἰνίττεται ὁ Πίνδαρος Ὀλυμ. ζ'. 100.

Ἀγκυαὶ δὲ πέλοντ' ἐν χειμερίᾳ

Νυκτὶ θοᾶς ἐκ ναὸς ἀπεσκήμφηαι δὴν ἀγκυραί.

Παράβ. Πλούταρχ. ἐν Σόλωνι 10. οἰόμενος ἐπὶ δυσὶν βουλαῖς ὡς περ ἀγκύραις ὁμοῦσαι, ἥτιον ἐν σάλα τὴν πόλιν ἴσσεσθαι. — Προσέτι Στοβαίου. Ἀνθολογ. Ρ. 22. οὕτε ναῦν ἐξ ἐνὸς ἀγκυρίου, οὕτε βλοκὴν μιᾶς ἐλπίδος ὁρμιστέαν. Τὸ ἀστατον τῶν Ἑλληνικῶν πελάγων

Subdola cum ridet placidi pellacia ponti

καθίστᾳ ἀναγκαίαν τοιαύτην προφύλαξιν. Ὁ ἀνε- μος, ὡς νεανίας, ἄλλοτε μὲν κεκουρασμένος ἢ ὑ- πνώτων, ἡσυχάζει.

Calm as a slumbering babe

Tremendous ocean lies.

Ἡσυχος κεῖται ὡς τὸ νυστάζον βρέφος

Ὁ τρομερὸς Ὠκεανὸς.

Ἄλλοτε δὲ κυματίζει ὑπὸ τῶν ὁρμητικῶν καὶ ἀγρί- ων ἀνέμων, οἷος ὁ Εὐρὸς τῆς ἐρήμου, rabies Noti

Quo non arbiter Adriæ

Major, tollere seu ponere vult freta.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'.

Περὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Οἱ διάφοροι ῥυθμοὶ τῆς Ἑλληνικῆς κτιστικῆς, διαστελλόμενοι συνήθως διὰ τεχνικῶν ὁρῶν οὐχ ἥττον συγκεχυμένων τῶν ἐν τῇ Γοθικῇ Ἀρχιτεκ- τονικῇ, δύνανται εὐπρεπῶς νὰ καταταχθῶσιν εἰς τέσσαρας κλάσεις ὡς ἐφεξῆς.

α. Κυκλώπειος, τοῦτέστι τὸ ἀρχαιοτάτον ὕψος τῆς προϊστορικῆς περιόδου, οὗ τὰ μᾶλλον ἀξιοση- μείωτα δείγματα εἶναι τὰ τεῖχη τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς Τίρυνθος. Κατὰ τοῦτον ἀκανόνιστον μεγάλαι λίθοι ἀτέλως συναρμολογῶνται ἀλλήλοις, πληρου- μένων τῶν διαλειμμάτων ἐκ λιθορίων ἢ ἀμμολίθων.

β. Πολυγώνιος, καθ' ὃν ἐπίσης ἀκανόνιστοι λίθοι, συμπαγῶς προσαρμολογῶνται ἀλλήλοις. Τὸ ὕψος τοῦτο ἐνίοτε καλεῖται καὶ Πελασγικόν, οὗ τὰ καλλήτερα καὶ πλεῖστον δείγματα εὐρίσκονται ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ κεντρικῇ Ἰταλίᾳ, ἐνθα ἦσαν αἱ κυριώτεραι ἐδοῦναι τῶν Πελασγικῶν φυλῶν.

γ. Ἀκανόνιστος Ἑλληνικός, μεταβατικὸν ὕψος ἀπὸ τοῦ πολυγώνου εἰς τὰς ὀρθογώνιας συναπτο- μένας γραμμὰς. Τὸ πολύγωνον ἐνταῦθα κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος ἐγκταλείπεται, καὶ τετράπλευροι λίθοι ἀντικαθίστανται, ἀλλὰ μὴ σκοπούμενης τῆς ἀκριβοῦς συμμετρίας τοῦ σχήματος αὐτῶν ἢ τῆς παράλληλου σειρᾶς τῶν στρωμάτων τῆς οἰκοδομῆς.

δ. Κανονικὸς Ἑλληνικός, ἡ ὀρθογώνιος οἰκο- δομὴ τῆς ἀθηναίας περιόδου τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, ὅτε οἱ λίθοι ἐτέμνοντο καὶ ἐτάσσοντο μετ' ἀκριβοῦς.

Τὸ δὲ ἱλικὸν ὕψος ἀπάνταχό μετεχειρίζοντο ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς οἰκοδομαῖς εἶναι τὸ λεγόμενον palombino οἰοῦναι φασκόντων μάρμαρων, ἐξ οὗ συ- νίστανται ἐν γένει τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος. Φυσικῶς τῷ λόγῳ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ὡς ἐν τῇ Γοθικῇ Ἀρχι- τεκτονικῇ ἀπαιτεῖται πείρα καὶ τις λεπτότης κρί- σεως πρὸς διαστολὴν τῶν μεταβατικῶν κατὰστά- σεων. Κατ' ἀμφοτέρους δὲ πολὺ ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν

(1) Ὁ πλοίαρχος Ἀβδοῦτ ἐκ τῆς κορβέτας Ρότ.

εθίμων τῶν διαφόρων χωρῶν καὶ τῆς σχετικῆς αὐτῶν προόδου εἰς τὰς τέχνας καὶ τὸν πολιτισμόν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ'.

Περὶ τῆς δευτέρας πολιιορκείας τοῦ Μεσολογίου, καὶ τοῦ γενικοῦ χαρακῆρος τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἑλληνικοῦ πολέμου.

Τόμος ὁλόκληρος ἠδύνατο νὰ πληρωθῇ μὲ διηγήματα ἀτομικῶν πράξεων ἀνδρείας καὶ ἐπιθυμίας καὶ σπανιωτέρας ἀρετῆς, αὐταπαρνήσεως ἐκ μέρους τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ Μεσολογίου. Ἐκ τῶν πολλῶν ἀνεκδότων, ἅτινα ἤκουσα ἐκ στόματός τινων ἐπιζητήτων, δύο μόνον θέλω ἐκλέξει ἔχοντα τὸ πλεονέκτημα, ὅτι φέρουσιν ἀναμφισβητήτου γνησιότητος τύπον, μνημονεύμενα δὲ προσέτι ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Γόρδωνος. Α'. 'Ο Παπαδιαμαντόπουλος, ὁ ἀστυκὸς τῆς πόλεως διοικητῆς ἐπὶ τῆς πολιιορκείας, γεννηθεὶς Κοτσάμπασης ἐν Πελοποννήσῳ, παρέχει παράδειγμα τῆς μεταβολῆς ἢ δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἐλευθερία. Ἐπορεύθη τῷ Φεβρουαρίῳ τοῦ 1826 εἰς Ζάκυνθον πρὸς προμήθευσιν βιοτημάτων, ἀλλ' ὅτε ἐπὶ τῷ χεῖρον ἐτρέποντο τὰ πράγματα, ἐπέμεινε νὰ ἐπιστρέψῃ ἀνὰ μέσον μυρίων κινδύνων, ἵνα ἀποθάνῃ μετὰ τῶν συμπολιτῶν τοῦ δυσκολώτατον ἔσως ὑπὲρ πάν ἄλλο εἶδος ἀφοσιώσεως κατὰ τὴν πράξιν. Ἀπέθανε δὲ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἐξοδῷ (1). Β'. Τὴν ἀξιωματικὴν ἐκείνην νύκτα πολλαὶ ἑκατοντάδες Ἑλλήνων, οἵτινες εἶχον ἤδη διέλθει τὰς γραμμάς τῶν πολιορκητῶν, ἐφρονεῦθον ἐπιστρέφοντες, ἵνα διασώσωσι τινὰς τῶν ἀκολουθούντων αὐτοὺς γερόντων, γυναικῶν καὶ παιδίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ ἱππικὸν τῶν Τούρκων ἐχάραττεν αἱματηρὰν γραμμήν. Τοιοῦτοτρόπως ἀδελφός τις ἔσωσε τὴν ἀδελφήν, λαβὼν αὐτὸς ἐν τῷ ἀγῶνι βρεῖαν πληγὴν. Ἡ δὲ νεάνις ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἑξω τῆς συμπλοκῆς καὶ τὸν κατέθεσεν ἐξηντηγμένον ἐκ τοῦ πόνου καὶ τοῦ ῥέοντος αἵματος ἐπὶ τινος λοφίσκου παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν ὀρέων. Ἐκεῖ δὲ προφθάνοντος αὐτοῦ ἱπφοῦ, πυροβολεῖται ὑπὸ τοῦ ἀπίστου, καὶ πυροβολοῦσα τὸν φονεῖ. Ἀμφότεροι δέ, ἀδελφός τε καὶ ἀδελφή, ἐπὶ τέλους ἐσώθησαν.

Ὁ χαρακτὴρ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἑλληνικοῦ πολέμου δὲν ἐξετιμῆθη ἀρκούντως ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ. Σκοποῦμένων πασῶν τῶν περιστάσεων αὐτοῦ, ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους μάλιστα ἀξιωματικὴ πάλιν. Ἀξιόλογοί τινες ἀνθρωποὶ φαίνονται συστηματικῶς ἀποποιοῦμενοι πᾶ

σαν τιμὴν καὶ θυμωσμένον εἰς τὰ μεγάλα κατὰ τὴν φύσιν τῆς προσφύτου ἱστορίας. Πρὸς αὐτοὺς, τὰ περιβόητα συμβάντα λαμπρότερα διαλάμπουσιν ἐν τῷ σκότει τῶν αἰώνων, ὡς τὰ ὄρη φαίνονται μεγαλῆτερα ἐν τῇ ὁμίλῃ, καὶ κατ' αὐτοὺς, ἐν τῷ ἱστορικῷ ὡς ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ, ἡ ἀπόστασις μαγεύει τὴν ὄψιν, ὥστε μὲ ψυχρὰν περιφρόνησιν ἐπιβλέπουσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος λαοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τοὺς προγόνους αὐτοῦ ὑπερεκθειάζοντες. Καὶ ὅμως τὸ νὰ θεωρῇ τις τὸ Μεσολόγγιον μὲ ἄλλα αἰσθήματα ἢ μὲ τὰ ὁποῖα πᾶς πεσπαιδευμένος ἐπὶ τέλους θεωρεῖ τὰς Θεομορφίας ἢ τὴν Σαλαμίνα, ἐλέγχει ἢ ἀγνοῖαν ἢ πρόληψιν. Ἐν λησθῶσιν ὅπ' ὅσιν αἱ περιστάσεις ἐν αἷς ἡ πάλιν ἤρξατο καὶ διεξήχθη, ἡ κατὰ τῶν Τούρκων ἐσχάτη ἀμυνα τῶν Ἑλλήνων πρέπει νὰ ἀναφανῇ θαυμαστοτέρα τῆς ὑπὸ τῶν προπατόρων αὐτῶν κατὰ τῶν Περσῶν. εἰς τοὺς πρὸς τὸν Δαρεῖον καὶ Ξέρξην πολέμους, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦσαν πλήρεις ἀναμνήσεων ἐθνικῆς ὑπερηφανείας καὶ δόξης, αἱ διαφοροὶ κοινότητες ἤμαζον καθ' ὅλην τὴν ἐνέργειαν τῆς νεότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἦσαν συνηθισμένοι εἰς τὸν στρατιωτικὸν βίον καὶ εἰς τὰ πολεμικὰ γυμνάσια, ἐστρατηγοῦντο ὑπὸ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων ἐκ τῶν ἰδίων συμπολιτῶν, οὐδεμία ξένη δύναμις ἐνέιχετο εἰς τὴν διένεξιν, μόνως δὲ τῆς Ἀπτικής ὁ πληθυσμὸς ἦτο σχεδὸν ἴσος πρὸς τὴν τῆς ὅλης λεγομένης κυρίως Ἑλλάδος ἐν ἔτει 1821, καὶ εἶχον αὐτὰς καὶ στρατιώτας τοσοῦτον ὑπερέχοντας τῶν Περσῶν κατὰ τὴν πειθαρχίαν, τὴν φυσικὴν δύναμιν, τὰ ὅπλα καὶ τὸ πνεῦμα, ὅσον οἱ ὑπὸ τὸν Κόρτες Ἰσπανοὶ ὑπερεῖχον τῶν Μεξικανῶν, καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Κλίβην Ἀγγλοὶ, τῶν Ἰνδῶν. Ἀς στρέψωμεν ἤδη τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἐτέρου μέρους τῆς εἰκόνης. Κατὰ τὴν ῥῆξιν τοῦ ἐσχάτου ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν πολέμου, οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἐκνευρισμένοι καὶ τετρομασμένοι ὑπὸ ἀπνευστάτης δουλείας τεσσάρων αἰώνων

Ἡμῖς γὰρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνονται εὐρύοπα Ζεὺς Ἀνέρος, εὖτ' ἂν μιν κατὰ δούλιον ἤμαρ ἔλθαι.

Πρὸ πολλοῦ ἀπηγορεύετο εἰς αὐτοὺς ἡ χρῆσις τῶν ὅπλων. οἱ δὲ Τούρκοι οὐ μόνον ἦσαν ἀσυμμέτρως ἀνώτεροι κατὰ τὴν πειθαρχίαν καὶ τοὺς πόρους, καὶ ἠδύνατο νὰ ἀνάγκωσι κατ' αὐτῶν ὑπερμεγέθεις δυνάμεις χερσαίας τε καὶ θαλασσίους, ἀλλ' ἦσαν ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐφεδρεύοντες εἰς ὅλας τὰς πρωτεύουσας, φρούρια καὶ χωρία. ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων οἱ πλουσιώτεροι, οἱ κάλλιον ἐκπαιδευθέντες καὶ μεγαλῆτεράν ἔχοντες ἐπιβόρην, ἦσαν ἐν γένει ἢ ἐμποροὶ εἰς ξένας χώρας, ἢ διπλωματικοὶ ὑπάλληλοι τῆς Πόρτας. Αἱ κυριώτεραι χριστιανικαὶ δυνάμεις, ὧν εἶχον ἐπικαλεσθῆ τὴν βοήθειαν ἢ τούτῳ χριστιανὸν τὴν συμπάθειαν, ἔπραξαν ὅτι ἠδύνατο, κατὰ τὰ πρῶτα πέντε ἔτη τῆς διενέξεως, ἵνα ἐκμηδενίσωσιν ἢ καταβάλωσι τοὺς ἐπαναστάτας, ὡς ἀντάρτας κατὰ τοῦ νομίμου αὐτῶν κυρίαρχον. μόνος δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ πληθυγμὸς

ὑπερέβαινε τὸν εἰς ὅλας τὰς ἐγερθείσας ἐπαρχίας αἰῶς ἦτο ἐπίσης ἀπληπισμένη, ὡς ἡ τῆς Ἑλλάδος εὐρισκόμενον. Καὶ ὅμως, καὶ τοὶ ἐκ τῶν ἀγρῶν καὶ οἰκιστῶν αὐτῶν ἀγόμενοι εἰς τὰς φωλεὰς τῶν λύκων καὶ τῶν γυνῶν, ἀν' ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς η, καὶ τοὶ, ὅπερ δεινότερον ὅλων τῶν ὅπλων τῶν ἀπίστων, βλέποντες μετὰ θυμωσμοῦ ὅτι τοὺς μετεχειρίζοντο ὡς τοὺς κοινούς ἐχθρούς τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης, οἱ ὀλιγάριθμοι οὗτοι νεοσύλλεκτοι ἐκ τῶν ὀρεινῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς καὶ ἐκ τῶν ἀλιείων καὶ ἐμπόρων τῶν νήσων, οὐδέποτε ἀπέδειλιν ἐπὶ ἐξ ὁλόκληρα ἔτη καταστρέφοντες ἢ μεταποιῶντες διαδοχικῶς ὅλους τοὺς στόλους καὶ στρατοὺς ὅσους ἐπεμπε κατ' αὐτῶν ὁ Σουλτάνος. Οὐδὲν ἐπ' ἀληθείας θαυμαστότερον τῆς ἐπιμονῆς μεθ' ἧς αἰέποτε προσεκολλήθηκαν εἰς τὴν φυλὴν καὶ πίστιν αὐτῶν. Πόσον ὀλίγοι ἀποσῆται καὶ κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν αἰῶνα εὐρέθησαν κατὰ τοὺς τέσσαρας αἰῶνας τῆς δουλείας, ἐν ᾧ ἡ ἀποστασία οὐ μόνον ἔπωζε τὸν ἀποστάτην ἐκ τῆς σκληροτέρας καταθλίψεως, ἀλλ' εὐθεὶαν διήνοιγεν αὐτῷ ὁδὸν πρὸς ὅλα τὰ ἀξιώματα καὶ τὰς τιμὰς τῆς Ἀυτοκρατορίας, καθιστῶσα αὐτὸν διὰ μιᾶς ἀντὶ δούλου δεσπότην.

Ἐπανειλημμένως κατηγορήθησαν οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ δι' ἃς ἐνίοτε ἐπραττον ὁμοτήτας κατὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν αἰχμαλωτιζομένων Τούρκων. Ἀλλ' ὀφείλομεν ν' ἀναμνήσωμεν, ὅτι οἱ ἐπανιστάμενοι ἔδλεπον εἰς τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν καὶ τοὺς ἰδιωτικούς καὶ τοὺς δημοσίους αὐτῶν ἐχθρούς, οὐ μόνον τοὺς ἀσπονδοτέρους ἐχθρούς τῆς φυλῆς καὶ πίστεως αὐτῶν, ἀλλὰ προσέτι τοὺς κατεργαζομένους τὴν πατρίδα τῶν, τοὺς ληστεύοντας τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν, τοὺς ἀτιμάζοντας τοὺς προσφιλεστέρους συγγενεῖς τῶν. Ἡ διαγωγή τῶν δὲν δύναται ἐπομένως νὰ κριθῇ ὀρθῶς κατὰ τοὺς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας φιλάνθρωπους νόμους τοῦ πολέμου. Πολλοὶ τῶν Τούρκων ἀρχηγῶν παρέτχον ὡσαύτως τοιαῦτα παραδείγματα. Προσέτι τοιαῦτα ἦτο ἡ φύσις τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέμου, ὥστε ἀναγινώσκοντες τὰ χρονικά του, δράττομεν καθ' ὅλην τὴν γυμνότητα αὐτῶν ἐκεῖνα τὰ μυστήρια τῆς καρδίας, τὰ σκληρότατα ἐκεῖνα πάθη καὶ ἀγριώτατα αἰσθήματα, ἅτινα γλυκαίνουνσι καὶ καταπραΰνοντα εἰς ἡσυχώτερον χρόνους καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιβόρην τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐν τεύθεν οὐ μόνον ἐν τῷ αὐτῷ ἔθνει, ἀλλὰ συχνάκις ἐν τῷ αὐτῷ ἀτόμῳ, ἀνεπτύσσετο ὅλη ἡ ἀδυναμία καὶ ὅλη ἡ ἰσχύς τῆς ἀνθρωπότητος, τὰ ποταπότερα ἐλαττώματα ἀναμειγμένα μὲ τὰς εὐγενεστέρους ἀρετάς.

Ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐν Πύλῳ ναυμαχία ἐξησφάλισεν ἐπὶ τέλους τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' οὐχ ἥττον ἤθελεν εἶσθαι ἄδικον καὶ ἀγενὲς νὰ ἀρνηθῶμεν εἰς αὐτοὺς τὴν τιμὴν, ὅτι κατέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν κατὰ τῶν ἀρχαίων αὐτῶν δεσποτῶν. Διότι ὁ Σατράπης τῆς Αἰγύπτου ἦτο οὐσιωδῶς ξένος σύμμαχος, καὶ ἐπ' ὀνόματι μόνον ὑποτέλης τοῦ Σουλτάνου. καὶ ὅτε ὁ Ἰβραήμης ἐφάνη ἐν Πελοποννήσῳ τῷ 1825, ἡ ἐπιχειρήσις τῆς Τουρ-

αἰκῆς ἦτο ἐπίσης ἀπληπισμένη, ὡς ἡ τῆς Ἑλλάδος τῷ 1827. Ἐν ὅσῳ αἱ δυνάμεις τῶν ἐπαναστατῶν ἦσαν ἀκμάζουσιν, πιθανόν, ὅτι ἤθελον ματαιώσαι τὰς συνηνωμένας δυνάμεις τῶν Ὀθωμανῶν καὶ τῶν Αἰγυπτίων. Ἀλλ' αὐταὶ ἤλθον ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ὅτε ἐκεῖναι ἦσαν ἤδη ἐξηντηγμέναι διὰ τῆς μακρᾶς καὶ θανατηφόρου κατὰ τῶν πρώτων διαπάλης. Ὡστε οἱ στόλοι τῶν συμμάχων μόνον οὐδετέρωσαν τὴν μίαν ξένην ἐπέμβασιν διὰ τῆς ἄλλης, καὶ ἔθεσαν ἐκ νέου τοὺς Ἕλληνας εἰς ἡν κατεῖχον θέσιν πρὸ τῆς ἀρίξεως τοῦ Ἰβραήμη.

ΚΙΟΡΟΓΛΟΥΣ.

Περσικὴ ἐποποιία.

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἰδε φυλλάδ. 209.)

—ooo—

Ἐπειδὴ δ' ἐμέμπετο λίαν τὸν σύζυγόν της πρᾶτοντα ὅλας ταύτας τὰς βιασιοπραγίας, ἀπεκρίθη αὐτὸς μετὰ παρρησίαν τιμίου Τουρκομάνου. ἐπειδὴ οὕτω καλλιεργῶ τὴν γῆν οὐτε ἐμπορεύομαι, πρέπει ἀρχὴ νὰ κλέπτω. Τὸ ἐπιχειρήμα ἦτο ἀναντίρρητον. Τέλος δὲ πάντων ἐφθασαν εἰς τὰς πύλας τοῦ Σαμλὶ Πέλ. Οἱ λησταὶ ἐρχονται εἰς προὔπαντησιν μὲ ἀνευφημίας, μὲ ἄσματα καὶ πυροβολισμούς. — Πολεμιστὰς, λέγει ἡ ἡγεμονίς εἰς τὸν Κιόρογλου, ποῖος ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ Αἰβάζ; δεῖξέ με τὸν. ὁ δὲ Κιόρογλου εἰς ἀπάντησιν ἐτραγουδῆσεν οὕτως:

— Ἰδὲ ἐδῶ φιλότατη μου. οὗτος ὁ ἱππεὺς εἶναι ὁ Αἰβάζ. Κύτταξέ τον, καὶ προφύλαξε τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τοῦ πῦρ τῆς ζηλοτυπίας. Κύτταξε, ἰδοὺ ὁ Αἰβάζ. ἀλλὰ πρόσχε μὴ τὸν ἐρωτεύῃς. Εἰς τὴν χεῖρά του σπινθηροβολεῖ ἀσπίς. Τὸ μέλι τῆς εὐγλωττίας εἶναι ἐπὶ τῆς γλώσσης του, καὶ ἡ γραμμὴ τῆς χειρὸς τοῦ Παντοδυνάμου εἶναι ἐπὶ τοῦ τόξου τῶν ὀφρύων του. Κύτταξε, μὴ τὸν ἐρωτεύῃς. ὅμως. Μόλις εἶναι νέος δεκατessάρων ἐτῶν. Πτερόν γεράνου ὑπάρχει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Ὁ ἱππότης οὗτος εἶναι ὁ Αἰβάζ, καὶ, αὐτὸς ὁ Αἰβάζ. Παρουσίασε τότε τὴν σύζυγον αὐτοῦ εἰς τοὺς συντρόφους του λέγων. — Ὀφείλομεν ἅπαντες νὰ τὴν τιμῶμεν, καθὼς θυγατέρα τοῦ σουλτάνου τῆς Τουρκίας. Ἀφοῦ δὲ ἡ Νιχάρ ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς φλιάς τῆς πύλης τοῦ φρουρίου οἱ ἐπτακόσιοι ἐβδόμηκοντα ἐπτὰ ἱππεῖς τῆς ἱερᾶς φυλακῆς τοῦ Κιόρογλου προσεκύνησαν αὐτήν. — Θεέ! ἀνερώνησεν ὁ Κιόρογλου, νὰ εἶναι εὐλογημένη καὶ δεδοξασμένη τὸ ὄνομά σου! Εἰς τὴν ἀγαθότητά σου μόνον ὀφείλω τὴν ἐκτέλεσιν τῶν προσφιλεστέρων ἐλπίδων μου! καὶ κρούων τὸν ταμπουράν του ἔψαλεν οὕτω:

— Τὰ νέφη τῆς δυστυχίας διεσπασθήσαν διὰ τῆς πίστεως τοῦ Κιόρογλου. Ἠφανίσθησαν ὡς ἡ ὁμίλη τῆς πρωίας. Ἰδοὺ ὁ ἐμὸς Αἰβάζ.

(1) Ὁ συγγραφεὺς φιλοφρόνως ἐφιλοξενήθη ἐν Σπάρτῃ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1850 ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὅστις ἦτο τότε πρόεδρος τοῦ ἐκείσε δικαστηρίου, καὶ πρὸς ὃν διατηρεῖ ἐνθέρμον ἐγγνωμοσύνην.

Ἡ Νιχάρα εἰσῆλθε καθήμενη ἐπὶ τῶν πολυτίμων προσκεφάλων πομπικοῦ φορέου. Ὅλοι αἱ γυναῖκες καὶ ὅλοι αἱ δούλαι τοῦ Κιόρογλου ἦλθον εἰς προὔπαντήσιν, καὶ τὴν εἰσῆλκον μετὰ σεβασμοῦ εἰς τὸ χαρέμι. Ὁ Παλλὶ Ἀχμέτ ἐξαχθεὶς ἐκ τοῦ δεσποτικίου ἀντημερίθου με ἀξίωμα μέγα εἰς τὸν στρατόν. Αὐθημερὸν δ' ἐτελέσθησαν οἱ γάμοι τοῦ τε Κιόρογλου καὶ τοῦ Αἰβάζ, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ κύριός του ἔδωκε γυναῖκα. Οἱ μουσικοὶ, ὀρχηστὰς καὶ θαυμαστοποιοὶ ἔρχονται ἀγγελιδόν. Ὁ οἶνος ῥεῖ ποταμιδὸν καὶ ῥεῖ εἰσέτι ἕως τῆς ὥρας ταύτης, λέγει συνήθως ὁ Χάν ἀποτελειόνων τὴν βασιλείαν ταύτην.

ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΕΚΤΗ.

Εἰς ἐπαρχίαν τινὰ τῆς Ἀσίας ὑπάρχει φυλὴ μεγάλη νομαδῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Χαννίς, συγκειμένη ἐκ τριακόντα χιλιάδων οἰκογενειῶν, πολυσίων καὶ κατοίκων χώρας μεγαλοπρεποῦς. Ἐκαστος τῶν ἀρχηγῶν τούτων ἀφαιρῶναι τὴν ζωὴν του εἰς ἀντικείμενόν τι προσφιλέ· καὶ ὁ μὲν ἀγαπᾷ τὰ καλὰ ἐνδύματα, ὁ δὲ προτιμᾷ τὰς γυναῖκας, ὁ δὲ εἶναι περιπαθὴς εἰς τοὺς λακωνικοὺς κύνες ἢ ἱερῆκας. Ὁ ἡγεμὼν αὐτῶν Χασάν πασᾶς ἡγάπα τοὺς ἵππους παρὰ πᾶν ἄλλο τι. Ὅταν ἦκουε περὶ ἵππου ὠραίου, δὲν ἐρείδετο οὔτε χρημάτων οὔτε κίπου διὰ νὰ τὸν ἀποκτήσῃ.

Μίαν ἡμέραν ὁ Χασάν πασᾶς ἐλθὼν εἰς τὰ ἵπποστασία του, ἀφού παρατήρησε πολλοὺς ἐκ τῶν ἵππων, λέγει εἰς τὸν βεζίρη του· ἐπ' ἀληθείας κανεὶς βασιλεὺς εἰς τὰ πάντα μέρη τοῦ κόσμου δὲν δύναται νὰ καυχήθῃ ὅτι ἔχει ἵπποστασίον ὡς τοῦτο. Ὁ δὲ βεζίρης ἀπεκρίθη· Κανεὶς βασιλεὺς ὁμοιογενέως δὲν ἔχει ἵπποστασίον παρόμοιον· ἀλλ' ὁ Κιόρογλου ἔχει ἵππον εἰς τὸ Σαμλί Πέλ, ὀνομαζόμενον Κιράτ, καὶ ὁ Κεῦδάν αὐτός, ὅστις διοικεῖ τὰ ἐπὶ τὰ κλίμακα, δὲν ἔχει παρόμοιον του. — Ὡ βεζίρη μου, προθύμως δίδω πᾶν ὅ,τι ἔχω διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὸν ἀδάμαντα τοῦτον. — Τοῦτο δὲν εἶναι εὐκόλον, πασᾶ ῥῶν. Ὁ Κιόρογλου δὲν ἔχει ἀνάγκη χρημάτων, καὶ εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ λάβῃ μετὰ βίας τὸν ἵππον τοῦ. — Ὡ βεζίρη, εἰς ἐκεῖνον ὅστις θὰ με φέρῃ τὸν ἵππον τοῦτον θὰ δώσω τὸ ἥμισυ τῆς ἐξουσίας μου· ἐάν δὲ εἴπῃ ὅτι δὲν ἀρκεῖ τοῦτο, θὰ τῷ δώσω τὰ ἥμισυ τοῦ πλούτου μου· ἐάν δὲ δὲν ἀρκεσθῇ καὶ εἰς ταῦτα, ἔχω ἐπὶ τὰ θυγατέρας καὶ θὰ τὸν ἀφήσω νὰ ἐκλέξῃ τὴν ὠραιότεραν εἰς γυναῖκα. Ὑπάγε καὶ κήρυξον ἐν τῷ στρατόπεδῳ τῆς ἡμετέρας φυλῆς τὸ ἐπόμενον διήταγμα· ὅστις βέλῃς ἢ ἐπαίτης, γέρων ἢ νέος με φέρῃ τὸν Κιράτ θὰ γείνῃ γαμβρός μου.

Ὑπῆρχε δὲ εἰς τὴν φυλὴν τοῦ Χαννίς, παραμάγειρός τις Χαμζᾶς ὀνομαζόμενος, τοῦ ὁποίου ἡ κεφαλή καὶ αἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν φαλακροί, καὶ τὸ πρόσωπον ἡλλοιωμένον ὑπὸ τῆς εὐφλογίας. Οὗτος ἀκούσας τὴν διακήρυξιν ἔτρεξεν ἀνυπόδητος καὶ ἡμίγυμνος εἰς τὸν βεζίρη. — Τί διακηρύττεις οὗ-

τως, ὦ βεζίρη; — Τί σε μέλλει, φαλακρὰ κεφαλή; — Ἐρωτῶ μόνον, περὶ τίνος πρόκειται; Ὁ βεζίρης ἀφού τῷ ἐξέθεσε τὸ πρᾶγμα, ἐπρόσθεσεν· — Ἐκεῖνος ὅστις τὸ κατορθώσῃ θὰ πλουτήσῃ. — Τί ἀνάγκη ἔχω χρημάτων; λέγει ὁ Χαμζᾶς· δώδεκα ὀκάδες φλοιοῦ ὑδροπέπωνος τὰς ὁποίας με δίδουν καθ' ἐκάστην εἰς τὸ μαγειρεῖον με ἀρκούν. Ὁ πασᾶς ὑπόσχεται νὰ διαμοιράσῃ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸν πλοῦτόν του καὶ νὰ δώσῃ μίαν τῶν θυγατέρων του εἰς γυναῖκα εἰς τὸν ὅστις τῷ φέρῃ τὸν Κιράτ. Παρευθὺς ὁ Χαμζᾶς ἐκθαμβός· — Ὡ βεζίρη, εἶπεν, εἶδα τὰς ἐπὶ τὰς θυγατέρας τοῦ πασᾶ, ἀλλ' ἐάν συγκατατεθῇ νὰ με δώσῃ τὴν νεωτέραν... — Ὅστις φέρῃ τὸν ἵππον θὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξῃ. Ὁ Χαμζᾶς τύπτων τὸ στήθος με τὰς δύο χεῖρας του λέγει· — Κύτταξέ με, κύτταξέ, ἐγὼ θὰ ἐκλέξω; Εἶναι ἀληθὲς τοῦτο; εἰπέ με, πῶς, παραδείγματος χάριν. Ὁ σατράπης θὰ ἔχῃ τὸν Κιράτ· ἀλλὰ πρέπει πρῶτον νὰ με παρουσιάσῃς εἰς αὐτόν. Ὁ βεζίρης διελογίσθη· παρῆλθον ἤδη τόσαι ἡμέραι ἀφότου ἐδημοσιεύσαμεν τὴν διακήρυξιν ταύτην καὶ κανεὶς δὲν παρουσιάσθη· ἰδοὺ ὁ πρῶτος καὶ ὁ τελευταῖος· ὅθεν πρέπει νὰ τὸν παραστήσω εἰς τὸν σατράπην.

Ὁ Χαμζᾶς εἰσῆλθον ἐνώπιον τοῦ σατράπου. — Σὺ κακὴ κεφαλὴ ὑπετήχης νὰ με φέρῃς τὸν Κιράτ; — Ἐγὼ ὁ ἴδιος· ἀλλὰ με τί θὰ με ἀνταμείψῃς, πασᾶ; — Ὅ, σὲ ἀνταμείψω με τὸ ἥμισυ τοῦ πλούτου μου. — Δὲν ἔχω ἀνάγκη χρημάτων. — Ὅ, σὲ δώσω τὸ ἥμισυ τῆς ἐξουσίας μου. — Δὲν με χρειάζεται ἡ ἐξουσία σου, τί θὰ τὴν κάμω; — Ὅ, ἐκλέξῃς ἐκ τῶν ἐπὶ τὰς θυγατέρων μου ὁποῖαν θελήσῃς. — Ὡ ἡγεμὼν, δὲν πιστεύω εἰς τοὺς λόγους σου. — Τί ἄλλο περισσότερον ἡμπορῶ νὰ κάμω διὰ νὰ σὲ κάταπείσω; — Ὅμοσε φίλων τὸ Κοράνιον ὅτι ἐάν παρὰ τῆς τὸν λόγον σου, θὰ διαζευχθῇς ἐκάστην τῶν ἐπὶ τὰς γυναικῶν σου. Ἀφού δὲ ὁ σατράπης ὠκίσθη, ὁ Χαμζᾶς λέγει· — Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἀγαπῶ τὴν νεωτέραν θυγατέρα σου· καὶ ἐάν δὲ ἀποθάνω εἰς τὴν ὁδοπορίαν ταύτην, τοῦτο δὲν με λυπεῖ διόλου· ἐάν δὲ τούνηντιόν φέρω τὸν ἵππον, θὰ λάβω εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα σου. Εἰπὼν δὲ ὁ πασᾶς· θὰ τὴν λάβῃς, ἐφίλησε τὸ Κοράνιον.

Ὁ Χαμζᾶς ἀπέρχεται ἐσπευσμένως εἰς τὸ Σαμλί Πέλ, ὅπου ἡ ἀριεὶς τοιοῦτου ποταποῦ ἀνθρώπου μολὶς σχεδὸν ἐγνωρίσθη. Διατρίψας δὲ αὐτόθι ἐπὶ μῆνα ἐσκέφθη οὕτως· ὅς προσπαθήσωμεν νὰ σαγήνεύσωμεν τὸν Δελὶ Ἀχμέτ με τὸ ἄγκιστρον τῆς φιλίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἴσως θὰ κατορθώσω νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ ἵπποστασίον. Εἰσελθὼν τότε εἰς τὴν αἶλὴν τοῦ ἵπποστασίου περισημασμένως καὶ με βήματα βραδέα, καὶ διαβρῆξας τὸν χιτῶνά του κατὰ τὸ στήθος συνεσώρευσε κοπρίαν, καὶ ῥιφθεὶς ἐπ' αὐτῆς ἤρχισε νὰ κλαίῃ καὶ νὰ ἀναστενάξῃ μεγαλοφώνως. Τὰ δάκρυα ἔρρεον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του ὡς ἡ βροχὴ ἐκ τῆς νεφέλης. Ὁ Δελὶ Μιχτάρ, ἵπποκόμος τοῦ Κιόρογλου, διαβαίνων τότε ἐντεῦθεν,

εἶδε δυστυχῆ τινὰ δολοφονῶν καὶ κλαίοντα ἐπὶ σωροῦ κοπρίας, καὶ ἐκινήθη εἰς οἶκτον. Πασίγνωστον δὲ ὅτι οἱ μωροὶ (α) εἰσὶν ἐπιρροεῖς εἰς οἶκτον. — Διατί φωνάζεις οὕτω, φαλακρὲ; Ὁ Χαμζᾶς ἀποκρίνεται· — Εἴθε νὰ γείνω δούλος σου! Εἶμαι ὀρφανὸς καὶ ξένος. Ἐνεκα τῆς ἀσχημίας τοῦ μετώπου μου κανεὶς δὲν θέλει νὰ με λάβῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του· καὶ ὅμως ἐπιθυμῶ νὰ εὕρω κύριον, ὅστις νὰ με δίδῃ ὀλίγον ἄρτον. Ὁ Δελὶ Μιχτάρ λέγει καθ' ἑαυτόν· ὅλος ὁ κόσμος τρώγει τὸν ἄρτον τοῦ Κιόρογλου· θὰ λάβω αὐτόν εἰς τὸ ἵπποστασίον καὶ θὰ τὸν τρέφω. Ἀνακομίσθαις λοιπὸν κατὰ πρότερον ἕως τοῦ ἀγκῶνος καὶ πληρώσας ἀγγεῖον ζέοντος ὕδατος, ἔλουσε τὴν κεφαλὴν τοῦ Χαμζᾶ καὶ ἔπειτα, ἀφού ἐλούθη καθ' ὅλον τὸ σῶμα, τῷ ἔδωκε νὰ φορέσῃ τὰ παλαιὰ του φορέματα. Ὁ φαλακρὸς Χαμζᾶς ἔδειξε τόσον ζῆλον καὶ ἐπιδεξιότητα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, ὥστε ὁ Δελὶ Μιχτάρ ἐθαύμαζεν. Εἰς δ' ἐκ τῶν δύο καλλιτέρων ἵππων τοῦ ἵπποστασίου τούτου ἦτο ὁ Κιράτ, ὅστις ἦτο δεδεμένος ἐκ τοῦ ἐνὸς τῶν ποδῶν με ἄλυσον, τῆς ὁποίας τὸ κλειδίον πάντοτε ὁ Κιόρογλου ἔφερεν εἰς τὸν κόλπον του. Ὁ δὲ ἄλλος, τὸν ὁποῖον συνήθως ἀνέβαινεν ὁ Αἰβάζ, ὠνομάζετο Δοράτ (β), καὶ οὗτος ἐδένετο χωριστὰ καὶ τὸ κλειδίον τῆς ἀλύσου του ἦτο εἰς τὸν κόλπον τοῦ Δελὶ Μιχτάρ.

Ἀφού ὁ Χαμζᾶς ἐγνώρισεν ὅλα ταῦτα τὰ περιστατικά, μετ' οὐ πολὺ ἤρχισε νὰ ἀπελπίζεται περὶ τοῦ πῶς νὰ γείνῃ κύριος τοῦ Κιράτ. Ὁ Κιόρογλου ἔρχεται μίαν ἡμέραν εἰς τὸ ἵπποστασίον καὶ εὐρίσκει τὸν Δελὶ Μιχτάρ κοιμώμενον· παρατηρήσας δὲ εἶδεν ἄθλιόν τινα ῥακενδύτην καὶ φαλακρὸν στυγρῶντα τὸν Κιράτ με ψήκτρην καὶ τεμάχιον πανίου. Ὁ Κιόρογλου καὶ ὁ Χαμζᾶς ποτὲ δὲν εἶχον ἰδεῖ ἀλλήλους πρότερον. Ὁ Κιράτ ἦτο τεταμένος ὡς τὸξον ὑπὸ τὸν πήχυν τῆς στιβαρῆς χειρὸς τοῦ Χαμζᾶ, καὶ τὸ δέρμα του ἐστίλθεν ἐνεκα τῆς ἐξαιρέτου περὶ αὐτὸ ἐπιμελείας του. Ὁ Κιόρογλου τρέμων ὅλος διελογίσθη· ἀνθρώπος ὑπὸ τὸν βραχιόνια τοῦ ὁποίου ὁ Κιράτ κἀμπτεται οὕτω δὲν εἶναι ἐκ τῶν τυχόντων, καὶ ἀνερῶντες. — Μιθῇ μὲν σκύλε, παρ' ὀλίγον θὰ ξεκολλήσῃς τὸ δέρμα τοῦ ἀλόγου· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον στυγρῶντα οἱ ἄνθρωποι; Ὁ Χαμζᾶς ἀρπάζει μεγάλην σιδερέαν σφύραν καὶ ὑψώσας κατὰ τοῦ Κιόρογλου ἀνέκραξε· — Τί ἤλθες νὰ κάμῃς εἰς τὸ ἵπποστασίον; Φύγε ἀπ' αὐτοῦ, φαυλόβιε· ἐπειδὴ εἶχε διαταχθῇ παρὰ τοῦ Δελὶ Μιχτάρ διὰ νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ εἰς κανένα τὴν εἰς τὸ ἵπποστασίον εἰσόδον. Ὁ δὲ Κιόρογλου λέγει· — Ἀνόητε, πῶς ταλμᾷς νὰ σηκώσῃς χεῖρα κατ' ἐμοῦ; Ὁ Δελὶ Μιχτάρ ἐξυπνήσας ἐκ τοῦ θορύβου, ἐσηκώθη καὶ ἐχαίρεττος τὸν κύριόν του. — Τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτός, τὸν ὁποῖον ἔχεις εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου; — Εἴθε νὰ γείνω

θύμᾳ σου! Χιλιάδες ἀνθρώπων τρώγουν τὸν ἄρτον σου. Αὐτὴ ἡ φαλακρὰ κεφαλή εἶναι ἐπιτηδαιοπάτη, καὶ δύναται, ὡς καὶ τόσοι ἄλλοι, νὰ ὠρελθῇ καὶ αὐτός ἐκ τῆς μεγαλοδορίας σου. — Δὲν ἀρνούμαι τὸν ἄρτον μου εἰς κανένα· ὅς φάγῃ ὅσον θέλῃ· ἀλλὰ κρίνων ἀπὸ τοὺς πόδας καὶ ὅλον τὸ ἐξωτερικόν του, δὲν ἐλπίζω κανέναν καλὸν παρ' αὐτοῦ· ἔχει χαρακτῆρα κλέπτου ἵππων. — Ὁχι! ὄχι, κύριέ μου· καὶ σιδηροὺς ἐάν ἦτο, δὲν ἠδυνάμεθα νὰ κατασκευάσωμεν πλέον τῶν ἐξ ῥαφίδων.

Ὁ Χαμζᾶς ἐνόησας ὅτι ἦτο ὁ Κιόρογλου, ἔρριψε κατὰ γῆς τὴν σφύραν, καὶ ἐντρομος ἔτρεξε νὰ κρυφθῇ ὑπὸ σάγμα ἡμιόνου. Ὁ Κιόρογλου πρὶν νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ ἵπποστασίου λέγει εἰς τὸν Δελὶ Μιχτάρ· — Νὰ ἐπαγρυπνῇς πάντοτε τὸν ἵππον μου καὶ μὴ ἐμπιστεύσῃς εἰς κανένα.

Ὅσα δὲ ὁ Χαμζᾶς ἔμενεν εἰς τὸ ἵπποστασίον, τόσῳ μᾶλλον ἐγνώριζε τὸ ἀδύνατον τῆς κλοπῆς τοῦ Κιράτ. Λέγει λοιπὸν καθ' ἑαυτόν· ἐάν δὲ εἶναι ὁ Κιράτ, ὅς εἶναι τοῦλάχιστον ὁ Δοράτ· ὁ πρῶτος εἶναι πατήρ τοῦ δευτέρου, καὶ ἡ μήτηρ του ἦτο φορβὰ ἀραβικὴ. Ὁ Χασάν πασᾶς δὲν εἶδε ποτε οὔτε τὸ ἓν, οὔτε τὸ ἄλλο· θὰ με πιστεύσῃ καὶ θὰ δώσῃ τὴν θυγατέρα του· καὶ ἐάν ποτε συμβῇ νὰ γνωρίσῃ τὸ ἀληθές, δὲν θὰ μοῦ τῇ ἀφαιρέσῃ ἀφού τὴν συζευχθῶ.

Τὴν νύκτα ἠτοίμασε τὸ ἐρίππιον καὶ ὅλας τὰς ἵπποσκευὰς αὐτοῦ. Ὁ Δελὶ Μιχτάρ ἦτο οἰνοβαρὴς ὅτε ἐπέστρεψεν ἐκ τοῦ πλατιοῦ τοῦ Κιόρογλου, καὶ βλέπων τὸν Χαμζᾶν κλαίοντα πικρῶς, καὶ τὸ πρόσωπον ἔχοντα ἐστηριγμένον ἐπὶ τῶν χειρῶν, ὡς νὰ εἶχε χηρεύσει, ἠρώτησε· — Τί ἔχεις, Χαμζᾶ; — Κύριε, καὶ πῶς νὰ μὴ κλαίω; Καθ' ἐκάστην νύκτα παγαίνεις καὶ πίνεις μετὰ τὸν Κιόρογλου ἐρυθρὸν οἶνον, καὶ δὲν λέγεις ποτέ ὅς φέρωμεν σταγόνας πινῆς εἰς τὸν ταλαίπωρον ὀρφανόν. Φεῦ! Τί πρᾶγμα νὰ εἶναι αὐτός ὁ οἶνος; Ποτέ μου δὲν τὸν ἐδοκίμασα· εἶναι γλυκὺς ἢ ὀξείνός.

Ὁ Δελὶ Μιχτάρ σηκώνεται, λαμβάνει τὸν κύαθον τοῦ ἵπποστασίου, παγαίνει εἰς τὸ ὑποφυλάκιον τοῦ Κιόρογλου καὶ πληρώσας αὐτὸ φέρε καὶ βάλλει ἐμπροσθεν τοῦ Χαμζᾶ εἰπών· — Πίε φαλακρὰ κεφαλή. Ὁ Χαμζᾶς πληρώσας ἀγγεῖον μέχρι στεφάνης δίδει εἰς τὸν Δελὶ Μιχτάρ· — Κύριε, δοκίμασε σὺ πρῶτος διὰ νὰ ἴδω πῶς τὸ πίνεις. Ὁ Δελὶ Μιχτάρ κενώσας τὸ ἀγγεῖον μέχρι τῆς τελευταίας σταγόνης, λέγει· — Ἰδοὺ ὁ τρόπος τοῦ πίνειν. Ὁ Χαμζᾶς πληρώσας ἤδη τὸ ἀγγεῖον καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἀφού τὸ ἐπλησίασεν εἰς τὰ χεῖλη του, τὸ ἐτίναξε τόσον ἐπιδεξιῶς, ὥστε ὅλον τὸ ποτὸν ἔχυσεν ἄνωθεν τοῦ ὤμου του, χωρὶς καὶ ὁ Δελὶ Μιχτάρ νὰ τὸ παρατηρήσῃ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τόσον πολὺ ἐμέθυσε τὸν ἵπποκόμον, ὥστε τελευταῖον ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς νεκρός. Ὁ Χαμζᾶς λέγει καθ' ἑαυτόν· — Δὲν ἀρμύζει νὰ φαίνωμαι με αὐτὰ τὰ ῥάκη. Ἐξέβαλε λοιπὸν τὰ παλαιὰ ἐνδύματά του, καὶ ἀπογυμνώσας τὸν Δελὶ Μιχτάρ, ἀντήλλαξε με ἐκεῖνον τὰ φορέματά του.

(α) Αἰνίσταται τὴν κυρίαν σημασίαν τῆς λέξεως Δελί, μωρός, τρελλός.

(β) Ἴππος πυρρὸς.

Εὐρών δὲ εἰς τὸν κόλπον τοῦ οἰνόφυλλου τὸ κλει-
 ἔδιον τῆς ἀλύσου τοῦ Δοράτ, ἐξήγαγε τὸν ἵππον
 φῆω τοῦ ἵπποστασίου, καὶ ἀφοῦ ἐπέσπευξε αὐτὸν ἐ-
 συγεν, ὡς ἀστὴρ διὰ τῆς οὐδοῦ τῆς φερου-
 σης εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς φυλῆς τοῦ Χαννίς.

Ὁ Κιόρογλου λίαν πρωτὶ ἔρχεται εἰς τὸ ἵππο-
 στάσιον χωρὶς ζῶντος, μόλις ἐξελθὼν ἐκ τοῦ χαρέμ.
 καὶ παρατηρήσας τὸν μὲν Κιράτ βλέπει εἰς τὴν
 συνήθη θέσιν, ὃ δὲ Δοράτ εἶχε γείνει ἄφαντος· καὶ
 ἐμάντευσεν εὐθὺς ὅτι τὸν ἔκλεψεν ἡ φαλακρά κα-
 φαλή. Ἐκάλεσε λοιπὸν τὸν Δελὶ Μιχτάρ τὸν ἵπ-
 ποκόμον, ὅστις σηκωθεὶς ἔτριψε τοὺς ὀφθαλμούς του
 καὶ ἐλαχίστησε. — Ῥυπαρὲ, τί εἶναι αὐτὰ τὰ βάνη
 τὰ ὁποῖα βλέπω ἐπάνω σου;

Ὁ ταλαίπωρος ἵπποκόμος παρετήρει τὰ ἐνδύ-
 ματά του καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ εἰς τοὺς
 ὀφθαλμούς του. — Ποῦ εἶναι ὁ Δοράτ; — Κύριε,
 ὁ Χαμζᾶς φαίνεται, τὸν ἐξήγαγεν εἰς περίπατον ἢ
 διὰ νὰ τὸν πιστώσῃ. — Ἐγὼ δὲν σ' ἔλεγον ὅτι ἦτο
 κλέπτης ἵππων; ὀλίγωρα, ἐτοίμασε τὸν Κιράτ!

Ὁ Κιόρογλου ὀπλισθεὶς ἀνέβη εἰς τὴν κορυφὴν
 τοῦ πλησιέστατου καίμενου ὄρους, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου
 ἐφύλαττον οἱ πρόσκοποι αὐτοῦ, καὶ παρατηρήσας
 τὴν χώραν διὰ τηλεσκοπίου ἐπὶ τέλους ἀνεκάλυψε
 τὸν φυγάδα. Τὸν εἶδε δὲ πετόμενον ὡς βέλος πρὸς
 τὰς σκηνάς του.

Αὐτοῦν τότε ἀφῆκε βρυχηθῆναι ἐπὶ τοῦ ὄρους. — Ἀ-
 θλιε κλέπτα, ποῦ φεύγεις, ποῦ ὑπάγεις. Ἡμπορεῖς
 νὰ φύγῃς τόσον, ὅσον ἀπέχει ἡ Σταμπούλ· καὶ ἐκεῖ
 θὰ σὲ ἀκολουθήσω καὶ θὰ σὲ πιᾶσω.

Ἡ φωνὴ τοῦ Κιόρογλου ὅτε ἦτο ὀργισμένος ἠκούε-
 το ἐν μίλιον μακρὰν. Ὁ Χαμζᾶς ἀναγνώρισας αὐτὸν
 μακρόθεν λέγει. — ὦ πατέρ οὐράνιε, ἡ ζωὴ εἶνε γλυ-
 καῖα. Οὐαί, οὐαί εἰς ἐμέ! Παρατηρήσας δὲ ἐμπροσθεν
 καὶ ἰδὼν κόμην κρὰν καίμενην λέγει. — Ἐὰν δυνήθω
 νὰ φθάσω εἰς τὴν κόμην ταύτην, θὰ σωθῶ. Ἐφαίνετο
 δὲ βράθυρον βαθὺ πρὸ τῆς πόλεως. — Ποῖος ἠμπο-
 ρεῖ νὰ μὲ βεβαιώσῃ, λέγει καθ' ἑαυτὸν ὁ Χαμζᾶς, ὅ-
 τι ὁ Κιόρογλου πρὶν ἐγὼ καταλάβω τὴν κόμην δὲν
 θὰ κατακαύσῃ τὸν πατέρα μου!

Εἰς τὸ βάθος τοῦ βράθυρου ὑπῆρχε μύλος· ἀλλ'
 ὁ μὲν μυλωθρὸς ἦτο ἀπὼν, οἱ δὲ τροχοὶ ἔμενον
 ἄργοι. Τρέχει ἐκεῖ ὁ Χαμζᾶς, δένει τὸν χαλινὸν
 τοῦ Δοράτ εἰς τὴν θύραν καὶ ἐμβαίνει εἰς τὸ ἐρη-
 μον κτίριον. Ἐκεῖ εὐρὼ, τὴ φάρεμα τοῦ μυλωθροῦ
 ἐνεδύθη αὐτὸ καὶ περιηλείσθη μὲ ἄλευρον ἐκ κα-
 φαλῆς μέχρη ποδῶν.

Γνωστὸν ὅτι ὅταν τρέξῃ τις κατεσπευσμένως οἱ
 ὀφθαλμοὶ του γίνονται ὡς κεκαλυμμένοι ὑπὸ ὀμίχλης,
 καὶ ἡ ὁρασίς του δὲν εἶναι καθαρὰ ἐπὶ τινα χρόνον.
 Ὁ Κιόρογλου μὴ γνωρίσας τὸν Χαμζᾶν ἠρώτησε·
 μυλωθρὲ, ποῦ εἶναι ὁ ἵππος ὁ ὁποῖος ἀναβαίνει
 τὸν ἵππον τὸν δεμένον εἰς τὴν θύραν σου; — ὦ ἀγὰ
 μου! Ὁ ἵππεύς ἐκρημνίσθη ἐδῶ κυριευμένος ὑπὸ
 τοιοῦτου φόβου, ὥστε ἔτρεξε διὰ νὰ κρυφθῇ ὑπὸ
 τὸν τροχόν.

Ὁ Κιόρογλου τρέμων ὄλος ὑπὸ θυμοῦ κατέβη ἐκ
 τοῦ ἵππου καὶ εἶπε· κράτει τὸν ἵππον μου. — Ἐκ-

βαλὼν δὲ τὴν μάχαιραν ἔτρεξε εἰς ἀναζήτησιν τοῦ
 κλέπτου. Ὁ Κιράτ, ἐπειδὴ εἶχεν τὸ προτέρημα
 τοῦτο ὅτι ὑπήκουε κατὰ πάντα εἰς ὀφθαλμὸν ποτε
 παραδίδοτο παρὰ τὸν Κιόρογλου, ἀφῆκε καὶ τὸν
 ὠδήγησεν ὡς παιδίον. Ὁ Χαμζᾶς, φύσει πονηρὸς
 ὢν, ἀποβάλλει εὐθὺς τὸ ἐνδυμα τοῦ μυλωθροῦ καὶ
 πηδᾷ ἐπὶ τὸν Κιράτ· καὶ καλπᾶσας πρὸς ὀλίγον
 ἐπιστρέφει διὰ νὰ περιμένῃ ἡσύχως τὸν Κιόρογλου,
 ὅστις ἀνερευνήσας ὅλον τὸν μύλον καὶ μὴ εὐρὼν
 ψυχὴν γεννητὴν ἐξέρεχεται καὶ βλέπει τὸν Δοράτ
 εἰς τὴν θύραν, καὶ παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ τὸ ἐν-
 δυμα τοῦ μυλωθροῦ ἐβρύμμενον κατὰ γῆς· περαι-
 τέρω δὲ τὸν νικηφόρον Χαμζᾶ μὲ τὰ ἰδιά του ἐν-
 δυματα ἐπὶ τοῦ Κιράτ. Τότε εἶπε καθ' ἑαυτὸν.

Ἐκμα λαψοδοσίαν καλλίστην! ὅμως ὁ θεὸς νὰ δώσῃ
 καὶ νὰ μὴ μετανοήσωμεν πολὺ ἀργά. Καὶ ἀνέκραξε
 Χαμζᾶ βέη! — Τί θέλεις, εὐγενῇ πολεμιστά. — Ἀς ἐ-
 πιστρέψωμεν εἰς τὴν οἰκίαν, ἀλλὰ θὰ ὑπάγωμεν
 βραδέως· διότι οἱ ἵπποι εἶναι κακοποικότες. — Ποῦ
 λέγεις ὅτι θὰ ὑπάγῃς; — Εἰς τὸ Σαμλί Πέλ. Μὲ
 προσέβαλες παραλόγως· καὶ ἦλθον νὰ σὲ ζητήσω
 μόνος. — Μὴ ἀπεῖλξεςαι περισσότερον, ὦ Κιόρογλου·
 ἐξήγησα τὸν ἵππον εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀλλὰ, δόξα
 τῷ θεῷ, τὸν ἦρα ἐπὶ τὴν γῆν· κατεδέχθης νὰ μὲ
 δωρήσῃς τὸν Κιράτ ἰδίαις χερσίν. Εἶθε νὰ ἀπολαύς
 ζωὴν καὶ εὐδαιμονίαν ἀτελεύτητον! μόνον νὰ μὴ
 ἀπαυθῇς νὰ σὲ ἀκολουθήσω. — Σὲ παρακαλῶ,
 Χαμζᾶ, νὰ εἶμαι δοῦλός σου! Βίπέ με, πλούτη,
 ἵππον, γυναῖκα, τί ἐπιθυμεῖς; Πολεμιστά, σὲ ὁ-
 μνύω ὅτι ὅλα θὰ τὰ ἔχῃς ἐν ἀφθονίᾳ. Εἶσαι κύριος
 νὰ ἐκλέξῃς· ὅτι ἔχω εἶναι ἰδικόν σου. — Μὴ νομίζεις
 ὅτι θὰ μὲ ἀπατήσῃς. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπιθυμῶ
 δὲν σὲ ἀνήκει, καὶ θὰ σὲ κάμω νὰ γνωρίσῃς τὴν
 ἀλήθειαν. Ἐγὼ ἀγαπῶ τὴν μικροτέραν θυγατέρα τοῦ
 Χασάν Πασᾶ, ὅστις μὲ ὑπεσχέθη νὰ τὴν δώσῃ εἰς
 γυναῖκα εἰς ἀνταλλαγὴν μὲ τὸν Κιράτ· ἀπὸ ἐξ
 αὐτῶν καὶ ἐπέκεινα ἐμκαρινόμην ὑπὸ ἀπελπισίας εἰς
 τὸ Σαμλί Πέλ. Τώρα δὲ κύτταξέ, ἀπάγω τὸν Κι-
 ράτ, καὶ σὺ αὐτὸς εἶσαι ὁ αἴτιος τῆς εὐτυχίας μου.
 Εἶθε νὰ ζήτῃς εὐτυχίαν καὶ μακροχρόνιον! Πηγαίνω
 νὰ λάβω γυναῖκα. — Χαμζᾶ βέη, ἀπόδοσέ με μόνον
 τὸν ἵππον, καὶ σὲ φέρω ἐπὶ τῆς σπάθης μου τὴν
 κεφαλὴν τοῦ Χασάν Πασᾶ. — Τοῦτο, ὅσον τὸ κατ'
 ἐμέ, θὰ εἶναι ἔργον ἀγενές. Ποῖαν ἀπόδειξιν γεν-
 ναιοψυχίας θὰ δώσω εἰς τὴν μνηστὴν μου;

Αἱ παρακλήσεις καὶ αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Κιόρογλου
 εἰς οὐδὲν ἐχρησίμευαν· ὁ Χαμζᾶς ὤμοσεν εἰς τὸ
 ὄνομα τοῦ θεοῦ, ὅτι δὲν θὰ ἀποδώσῃ τὸν ἵππον.
 Ὁ Κιόρογλου ἀναστενάξας βαθέως, εἶπε· Χαμζᾶ
 βέη! ἐπίτρεψόν με νὰ ψάλλω ἄσμα τὸ ὁποῖον ἐνε-
 θυμήθην. — Χωρὶς Κιράτ ὁ βίος καὶ ὁ κόσμος εἶναι
 βάρος δι' ἐμέ. Ταλαίπωρε Κιόρογλου! Ἦδη ὅτε ὁ
 Κιράτ κατέλιπε τὰς χεῖράς σου πρέπει νὰ κτυπᾷς
 τὴν κεφαλὴν σου ὑπὸ θλίψεως, ὦ Κιόρογλου!

Ὁ Χαμζᾶς ἠτένιζε τὸν Κιόρογλου ἐν ᾧ οὗτος
 ἐξηκολούθει νὰ ψάλλῃ. — Ὁ ἐξήγησας βέβαια τὸν Κι-
 ράτ παρ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ. Ἡ οὐρὰ τοῦ Κιράτ ἦτο
 δέσμη ἀνθέων. Ἀναβαίνων τις αὐτὸν ἀνέβαινε τὴν

εὐδαιμονίαν αὐτήν. Ὁ Κιόρογλου! ὁ θεὸς νὰ σὲ τὸν
 ἀποδώσῃ! πνίγομαι εἰς θάλασσαν βιβαίν. Ἡ διὰ
 τὴν ἀπώλειαν τοῦ Κιράτ θλίψις καίται ὡς πέτρα
 τις ἐπὶ τὴν ψυχὴν μου, καὶ παρσύρει με εἰς τὴν ἄ-
 βυσσον. Εἶμαι χωρικός, μυλωθρὸς, μακρὰν ἐμοῦ τὸ
 ξίφος τοῦτο. Κιόρογλου, θὰ ἔχῃς ἀνάγκην τώρα νὰ
 φωνάζῃς· σίτορ, σίτορ (α)!

Ὁ Κιόρογλου ἐφαίνετο ὡς παρὰ τῶν καὶ ἔλεγε·
 χωρὶς Κιράτ δὲν ἀξίζει νὰ εἶμαι πολεμιστής.

Ὁ Χαμζᾶς λέγει· ὦ Κιόρογλου, οἱ λόγοι σου
 ἔκαυσαν τὸ ἥπαρ μου. Πήγαινε εἰς τὸ Σαμλί Πέλ
 καὶ μένε ἐν ἡσυχίᾳ ἐξ ἡμῶν, καὶ ὕστερον φέρεσε
 ἐνδυμα Ἀσχί (β) καὶ ἐλθὲ εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς
 φυλῆς τοῦ Χαννίς. Ἐκεῖ θὰ φέρω τὸν Κιράτ, καὶ θὰ
 νυμφρευθῶ τὴν θυγατέρα τοῦ Πασᾶ· ἀλλὰ σὲ ὁμνύω
 ὅτι ἐγὼ αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔλαβον τὸν Κιράτ ἀπὸ τὰς
 ἰδίας χεῖράς σου, ὁ αὐτὸς θὰ σὲ ἀποδώσω ἰδίαις
 χερσὶ τὸ ἥνιον καὶ τὸν ἵππον. — Πῶς νὰ γνωρίσω,
 ὦ Χαμζᾶ, ἐὰν οἱ λόγοι σου εἶναι εἰλικρινεῖς ἢ ὄχι;
 Ὁμνύω εἰς τὸν θεόν· ἔχω ψυχὴν εὐγενῇ καὶ σὲ τὸ
 ἐπαναλέγω ὅτι ἐγὼ αὐτὸς θὰ κρατῶ τὸν Κιράτ μὲ
 τὸν χαλινόν καὶ θὰ σὲ τὸν ἀποδώσω. Τοῦτο εἰπὼν
 ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν τοῦ Κιράτ καὶ ὑπάγε πρὸς τὸ
 στρατόπεδον τῆς φυλῆς τοῦ Χαννίς. Ὁ Κιόρογλου
 παρατήρει τὸν λίαν πεφλημένον ἵππον του ἕως οὗ
 ἔγεινεν ἄφαντος. Περίλυπος καὶ νεύων εἰς τὴν γῆν
 τὸ ὄμμα του ἐπέστρεψεν ὀπίσω καὶ ἀνέβη τὸν Δο-
 ράτ. Ὅλοι οἱ λησταὶ εἶχον ἐξέλθει ἀπὸ τὸ Σαμλί
 Πέλ διὰ νὰ ἰδῶσι τί μορφήν θὰ ἔχῃ ὁ Χαμζᾶς ἐ-
 παναγόμενος ὑπὸ τοῦ Κιόρογλου· ἀλλ' ὅτε εἶδον
 τὸν ἀρχηγόν των μόνον ἐπὶ τοῦ Δοράτ, εἶπον πρὸς
 ἀλλήλους· ὁ Κιόρογλου ἠπατήθη ὑπὸ τοῦ πανούρ-
 γου ἐκείνου φαλακροῦ. Καὶ φοβηθέντες τὴν ὀργὴν
 τοῦ Κιόρογλου διεσκορπίσθησαν πανταχοῦ. Ἐκείσε
 ἐξ αὐτῶν ὡς μὲν ἐκρύβθη εἰς τρύπαν. Ὁ Ἀἰθᾶς
 δὲ μόνος ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ· Ἀγὰ, ἔκαμες καλὴν λη-
 ψοδοσίαν· τὸν Δοράτ μὲ τὸν Κιράτ! Συνέλαβες τὸν
 κλέπτην; — Φύγε ἀπ' αὐτοῦ, ἀνόητον παιδίον. Καὶ
 ὁ νεανίσκος ἐντρομος ἀπεμακρύνθη.

Ὁ Κιόρογλου πορευθεὶς εἰς τὸ χαρέμιον ἐπὶ ἐξ
 ἡμῶν δὲν ἐκινήθη ἐκ τοῦ δωματίου τῆς Νυχάρας.
 Εἰς τὸ τέλος δὲ τοῦ χρόνου τούτου λέγει. — Νυχάρα,
 ὁ Χαμζᾶς μὲ ὑπεσχέθη περὶ τίνος πράγματος· προ-
 πει νὰ ὑπάγω καὶ ἢ νὰ ἀποθάνω ἢ νὰ ἐπανέλθω
 μὲ τὸν Κιράτ.

Ἐσηκώθη λοιπὸν καὶ ἐφύρασεν ἐνδυμα Ἀσχί,
 καὶ ἀποχαιρετήσας τὴν γυναῖκά του ἀνεχώρησεν.

Πλησιάζων ἤδη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Χαννίς ἡ
 τοιμαζέτο νὰ περάσῃ πλατὺν ποταμὸν καὶ παρατη-
 ρήσας τὸ ἔγγος τῶν ποδῶν ἵππου ὁ ὁποῖος εἶχε πη-
 δῆσει δι' ἐνὸς πηδήματος ἀπὸ τῆς μιᾶς ὀχλῆς εἰς
 τὴν ἄλλην, λέγει καθ' ἑαυτὸν. — Κανείς ἵππος ὑπὸ
 τὴν ὑψηλίαν, ἐκτὸς τοῦ Κιράτ, δὲν ἤθελε δυνήθῃ

(α) Λέξις διὰ τῆς ὁποίας ὁ μυλωθρὸς ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ
 μύλου ἱστάμενος ὁλοῖτο ὅτι δὲν ἔχει τίποτε πλέον διὰ νὰ ἀλίσθῃ.

(β) Ὁ ψάλλον αὐτοσχέδιως.

νὰ κατορθώσῃ τοιοῦτόν τι· φαίνεται ὅτι ὁ Χαμ-
 ζᾶς ἤλθε μὲ αὐτὸν ἐδῶ.

Εἰσελθὼν εἰς τὸ στρατόπεδον κατέτριψε πολὺν
 χρόνον νὰ περιέλθῃ πολλὰς σκηνάς καὶ σχοινία τε-
 ταμένα δεικνύοντα τὰ ὅρια τῶν σκηνῶν. Πιστὴς
 εἰς τὸ πολίτευμά του ἔψαλλε διηνεκῶς θέλων καὶ
 τέρπων τοὺς ἀκούοντας· καὶ τὰ ἄσματα αὐτοῦ ἐν
 γένει περιστρέφοντο εἰς τὸν ἔπαινον τοῦ ἵππου.

Ἡ εἰδήσις αὕτη ἔφθασε μετ' ὀλίγον εἰς τὰ ὦτα
 τοῦ Πασᾶ, ὁ ὁποῖος ἦτο κατηφής, ἐπειδὴ ἀπ' ἧς ἡ-
 μέρας ὁ Χαμζᾶς εἶχε φέρει τὸν Κιράτ δὲν εἶχεν
 ἀκόμη ἀναβῆ αὐτόν, ἀλλ' ἔμενε δεδεμένος εἰς τὸ
 ἵπποστάσιον χωρὶς νὰ ἀνέχῃται νὰ τὸν πλησιάζῃ
 τις, εἰμὴ μόνος ὁ Χαμζᾶ βέης. Ὁ σατράπης προ-
 σέταξε νὰ φέρωσι τὸν Κιόρογλου ἐνώπιόν του, καὶ
 ἄφοῦ τὸν ὑπεδέχθη μετὰ μεγάλης δεξιότητος, τῷ
 ἐπέτρεψε νὰ μένῃ εἰς τὰν σκηνὴν του εἰπὼν. — Λέ-
 γεται ὅτι εἶσαι ἐπιτήδειος εἰς τὸ ἐγκωμιάζειν τοὺς
 ἵππους· ἤλθες ἐγκαίρως εἰς τόπον, ὅπου δύνασαι νὰ
 ἰδῇς ἵπποστάσιον ἀπαράμιλλον. Ὁ Κιόρογλου φο-
 βούμενος μήπως ὁ Χαμζᾶ βέης τὸν προδώσῃ παρε-
 τήρησε, καὶ, ἰδὼν ὅτι αὐτὸς δὲν ἦτο ἐκεῖ, ἔψαλλε
 τὸν ἀκόλουθον ἔπαινον.

— Ἀφήσατέ με νὰ ψάλλω τὸ ἐγκώμιον ἀραβικοῦ
 ἵππου. Αἱ χαῖται του πρέπει νὰ εἶναι ὡς νήματα
 μετάξης· οἱ πόδες του δὲν πρέπει νὰ ᾄναι εὐσαρκοί·
 μόνον δέρμα περιβάλλει αὐτούς· αἱ ὀπλᾶί του φαί-
 νονται τετορνευμέναι. Τὰ πέταλά του δὲν σταθμι-
 ζουν περισσότερον μιᾶς ὀκτὸς ἀργύρου· θὰ εἶναι ῥω-
 μάλειος καὶ ἀναστήματος μετρίου· ὁ λαίμαξ του
 εἶναι μικρὸς, λεπτός καὶ ὁμαλός ὡς ταινία. Ὅταν
 ἐκβαίνει ἐκ τοῦ ἵπποστασίου, σκιρτᾷ καὶ παίζει πο-
 λυτρόπως. — Εὐγε, ὦ Ἀσχί! ἀνέκραξεν ὁ Πασᾶς,
 ποτὲ δὲν ἤκουσα νὰ ἐπαινῶσιν ἵππον τόσον τεχνι-
 κῶς. Ὁ περιβόητος Κιράτ τὸν ὁποῖον μὲ ἔφεραν ὁ
 Χαμζᾶ βέης, ἔχει ὅλα τὰ προτερήματα τὰ ὁποῖα
 ἀπαιτῶμεν. — Ἀλλὰ τί με χρησιμεύει; Εἶναι τό-
 σον κακὸς καὶ σκληράχην, ὥστε δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸν
 ἀναβάνω.

Ὁ Κιόρογλου λέγει· πολυχρονόμενος νὰ ᾄναι ὁ
 πατᾶς! ὁ θυμοειδὴς ἵππος εἶναι ὁ καλλίτερος πρὸς
 ἵππασίαν. — Καὶ διατί;

Ὁ Κιόρογλου ἔψαλλε τὰδε·

— Ἴππος εὐγενὴς βελτίς ἐντόλμως, ὡς νὰ ᾄθε-
 λεν ἀνατρέψαι τὸν ἵππεύ· σείει τὰ ὦτα καὶ ἔλκει
 τόσον ἰσχυρῶς τὰς ἡνίκες, ὥστε ὁ ἵππεύς πρέπει νὰ
 τὸν κρατῇ στερεῶς καὶ νὰ μὴ διδῇ ἀνάπαυσιν εἰς
 τὰς χεῖράς του. Ὁ ἵππος τοῦ πολεμιστοῦ κριοῦ·
 θὰ εἶναι θυμοειδὴς ὡς ὁ κύριός του.

Ὁ Πασᾶς καλέσας τοὺς ὑπηρετὰς εἶπεν. — Ἀς
 ἔλθῃ ὁ Χαμζᾶ βέης ἐνώπιόν μου· θέλω νὰ ἀκούσῃ
 τὰ ὅρατα ταῦτα ἐγκώμια τοῦ ἵππου.

Ὁ Χαμζᾶ βέης εἶπε νυμφρευθῇ τὴν νεωτέρην θυ-
 γατέρα τοῦ Πασᾶ, καὶ εἶχε ὑψωθῇ εἰς τὸν βαθμόν
 μεγάλου βεζίρου.

Ἐρχεται φέρων πολυτελῆ μιλωτὴν καὶ ὠραιό-
 τατον κασιμίριον εἰς τὴν κεφαλὴν.

Εἰσῆλθε καὶ μόλις νεύσας τὴν κεφαλὴν πρὸ τοῦ

πασά εκάθισε, χωρίς να τῷ εἶπῃ τίς να καθήσῃ, καὶ ἐξηπλώθη εἰς τὸ θρανίον.

Ὁ Κιόρογλου ἐξεπλάγη· «μεγάλως βλέπων τόσῃν πολυτέλειαν καὶ σοβαρότητα εἰς ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος πρὸ ἐξαμηνίας ἦτο παραμάγειρος. Ἐσηκώθη ταπεινῶς καὶ τὸν προσεκύνησε. Ἀνέφριξεν ὅλος· καὶ χαίρειν εἶπε τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας του. Ἡ δὲ χειρονομία αὐτῇ ἐδήλου. — Χαμζά βέης, ἐλέησέ με καὶ μὴ με προδώσῃς! Ὁ δὲ Χαμζά βέης εἰς ἀπάντησιν ἔδωκε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ, τὸ ὅποιον ἐσήμαινε. — Μὴ φοβεῖσαι καθόλου καὶ ἔχε ὑπομονήν (α).

Ὁ πασᾶς λέγει. — Δὲν ἀμυδρὸν ὅτι ὁ Ἀσχίλ, οὗτος θὰ εἶναι καλὸς ἵππεύς· στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν Κιόρογλου λέγει. — Ὡ ἀσχίλ, θὰ ἤμπορέσῃς νὰ ἀναβῇς τὸν ἵππον μου; — Ὁ Κιόρογλου ἤρχισε νὰ κλαίῃ καὶ νὰ παραπονῆται διότι ἤθελον, ἀναμφιβόλως, νὰ τῷ δώσουν ἵππον θυμειδῇ ὁ ὁποῖος θὰ τὸν ἐρόναιε καὶ τὰ τέκνα του θὰ ἄφινεν ὀρφανά. Λέγει ὁ πασᾶς. — Μὴ φοβεῖσαι! θὰ λάβῃς διακόσια τουμάνια· καὶ ἐὰν μὲν ὁ ἵππος σὲ φονεύσῃ, τὰ χρήματα θὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς τὴν χήρην καὶ τὰ ὀρφανά σου, ὡς τίμημα τοῦ αἵματός σου· ἐὰν δὲ θνήσκῃς νὰ καταβῇς ζωντανός, θὰ σὲ τὰ δώσω ὡς ἀμοιβήν. Ὁ δὲ Κιόρογλου λέγει. — Εἴθε ὁ πασᾶς νὰ κολυμβᾷ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν καὶ ἡ βασιλεία του νὰ εἶναι μακροχρόνιος! τὸν εὐχαριστῶ. Ἐὰν ἐγὼ ἀποθάνω, εἴθε νὰ ζῇς πολλὰς ἡμέρας, κύριε! Ὁ πασᾶς διέταξε τὸν βεζίρη νὰ φέρῃ τὸν Κιράτ.

Ὁ πανοῦργος Χαμζᾶς πάντοτε προβλεπτικὸς καὶ βλέπων ὅτι ὁ Κιόρογλου δὲν εἶχεν κανὲν ὄπλον, κατάρθρωσεν, ἐπιστάτων τὸν Κιράτ νὰ κρύψῃ ῥόπαλον ὑπὸ τὸ ἐπίσωτρον καὶ ἀνῆρτησε σπάθην εἰς τὴν

(α) Ἡ διὰ νευμάτων συνδιάλεξις ἐτελειοποιήθη μεγάλως εἰς τὴν Περσίαν. Ἐνθυμούμαι ὅτι ὅτε ἐπισκέφθη ποτὲ τινα βεγλέρβην παρουσίασαν εἰς αὐτὸν ἔνοχον, ὁ ὁποῖος ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ ἡμελολογήσῃ τὸ σφάλμα του, ὁ βεγλέρβης προσέταξε νὰ φέρωσι μάστιγας καὶ φάλαγγα. — Ὁμῶς ὅτι εἶμαι ἄθωος, ἀνέκραξεν ὁ ἐγκαλούμενος, σταυρόντων ἐπὶ τοῦ στήθους τὰς δύο τοῦ χεῖρας καὶ ἔχων τὸν ἑνα μόνον δάκτυλον προτεταμένον. Οἱ ἐκτελεσταὶ ἦσαν ἔτοιμοι ἀτενίζοντες τὸν βεγλέρβην, προσήλωμένον ἔχοντα τοὺς ὀφθαλμούς εἰς τὸ στήθος τοῦ κατηγορουμένου. Εἶσαι ἔνοχος, πονηρὲ ἀνέκραξε. — Μὴ τὴν μακαρίαν σου κεφαλὴν, εἶμαι ἄθωος, ἀπεκρίθη ὁ κατηγορούμενος σταυρόντων τὰς χεῖρας ὡς πρότερον μὲ τὴν διαφοράν ὅτι εἶχε δύο δάκτυλα ἀντὶ τοῦ ἑνὸς τοῦ προτεταμένου πρότερον. Ὅπως δ' ἐξηκολούθησαν, τοῦ κατηγορουμένου μετὰ πᾶσαν ἀπειλὴν σταυρόντος τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους του μὲ περιστολέρους πάντοτε προτεινόμενους δακτύλους.

Τέλος, ὅτε μετὰ νέαν διαμαρτυρίαν ἔδωκε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους του μὲ ὅλους τοὺς δακτύλους τεταμένους, ὁ βεγλέρβης εἶπε. — Ἄφγετέ τον. — Ἰσως εἶναι τῷ ὄντι ἄθωος. Ἐπᾶνελε εἰς τὴν σκηνὴν σου καὶ πρόσχε νὰ μὴ ἀκούσω πλέον παράπονα κατὰ σοῦ. Ἐξελθὼν ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ βεγλέρβου παρετήρησα ὅτι οἱ ὑπηρέται μου γελοῦντες ἐψιύον πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἔλαβον παρ' αὐτῶν τὴν ἐξήγησιν ταύτην· ὅτι ὁ κατηγορούμενος ἔνευσεν εἰς τὸν βεγλέρβην κατ' ἀρχὰς μὲν ὅτι θὰ τῷ δώσῃ ἓν τουμάνιον, ἐὰν ἤθελε νὰ τὸν ἀπολύσῃ· ὕστερον δὲ τῷ ὑποσχέθη δύο, τρία καὶ οὕτως ἐφεξῆς· ἐπέτυχεν δὲ τὴν συγχώρησιν μόνον ὅτε ὑποσχέθει ὅτι θὰ τῷ δώσῃ δέκα τουμάνια.

λαθὴν τοῦ ἐριππίου. Ἐπειτα τὸν ἐχαλίνωσε καὶ ἐκόμωσεν τὴν οὐράν του. Ἐξ ἄνδρες μόλις ἤρουν εἰς τὸ νὰ ἐκβάλλωσι τὸν Κιράτ ἐξω τοῦ ἵππου· αἰσίου, τόσον εἶχε γαίρη παχὺς καὶ ἀγριωθῇ μετὰ ἐξαμηνίαν ἀνάπαυσιν. Ἀφρὴς δ' ἐρρεεν ἐκ τῶν ῥωθῶν του. Ὁ Κιόρογλου δὲ ἄμα ἰδὼν ἔψαλεν.

— Ὡ σὺ, ὁ ὁποῖος περιῆλθες εἰς τὰς χεῖράς μου κατὰ πρῶτον εἰς τὸ Τουρκιστάν, ἔλα, Κιράτ, ἔλα, εὐτυχία τῆς ζωῆς μου! Σὺ περιέπεσες εἰς τὰς χεῖρας ἀγρίων· ἔλα, Κιράτ, τὸ προσφελέστερον ὅλων τῶν ἐν τῷ βίῳ ὑπαρχόντων μου, ἔλα! Ἐγὼ διὰ σὲ κηρὸν ἐκ δεκαπέντε λιτρῶν σιδήρου. Ὅτε εἶσαι ὠργισμένος δὲν δέχεσαι τροφήν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καὶ δὲν προσκόπτεις εἰς δρόμον τσσαράκοντα μιλίων. Ὡ Κιράτ, σὺ, τὸ προσφελέστερον τῶν ἐν τῷ βίῳ ἀγαθῶν μου, ἔλα!

Ὁ πασᾶς εἶπεν ὁ Ἀσχίλ, ἡ ὑπομονή μου ἐξηπλήθη· σὲ διατάσσω δὲ τὴν νῦν νὰ ἀναβῇς τὸν ἵππον τοῦτον.

Ὁ Κιόρογλου λέγει. — Εἴμαι βέβαιος ὅτι ὁ ἵππος οὗτος θὰ μὲ φονεύσῃ. Νὰ εἶναι εὐλογητὸν τὸ ἄλλας τὸ ὅποιον μοι ἔδωκας. ἔσο ὁ προστάτης τῶν ταιλαπύρων ὀρφανῶν μου!... — Ἡμπορεῖς νὰ ἡσυχάζῃς; δὲν θὰ σὲ φονεύσῃ. Σὲ συνιστῶ εἰς τὴν προστασίαν τῶν τσσαρῶν πρώτων κληρῶν. Ἐν ᾧ δ' ἔλεγε ταῦτα ὁ πασᾶς ἔδωκεν εἰς τὸν κήλπον τοῦ Κιόρογλου τὸ ὑποσχεθὲν βαλάντιον μὲ τὰ διακόσια τουμάνια. Εἰπὼν δὲ ὁ Κιόρογλου. — Νὰ ἦναι μακροχρόνιος ὁ πασᾶς! πηγαίνει πρὸς τὸν Κιράτ, τοῦ ὁποῖου τὰς ἡνίας ὁ Χαμζά βέης τῷ ἐξέτεινε ἰδίαις χερσὶ καὶ τῷ εἶπε μὲ χαμηλὴν φωνήν. — Πολεμιστά, ὁ λόγος πολεμιστοῦ εἶναι εἰς λόγος. Τὴν ὑπόσχεσιν τὴν ὁποίαν πρὸ ἐξ μηνῶν σὲ εἶχα κάμει ἐξεπλήρωσα. Ὁ Κιόρογλου δὲ λέγει εἰς τὸ ὠτίον του. — Διὰ τὴν γενναίαν σου ταύτην πράξιν, σὲ ὀμνύω ὅτι ἐνόςφῃ ἔχω τεμάχιον ἄρτου θὰ τὸ μοιράσω μὲ σέ. Ὁ Χαμζά βέης λέγει. — Ἀδελφὲ τὴν σπάθην τὴν ἀνερτημένην εἰς τὸ ἐρίππιον καὶ προσάρτησε εἰς τὴν ζώνην σου, θὰ εὖρῃς δὲ ὡσαύτως καὶ ῥόπαλον ὑπὸ τὸ ἐπίσωτρον. Ὁ Κιόρογλου ἀνέβη τὸν Κιράτ, περιεζώθη τὴν σπάθην, καὶ ἐκβαλὼν τὸ ῥόπαλον περιέστρεψεν αὐτὸ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν του. Ὁ Χαμζά βέης ἀποσυρθεὶς ὡς περοβισμένος ἐκρύβη μετὰ τοῦ πλήθους. Ὁ Κιόρογλου ὅτε εἶδε τὸν Κιράτ ὑφ' ἑαυτὸν τόσον ἐχάρη, ὥστε ὀλίγον ἐλείψεν νὰ χάσῃ τὸν νοῦν του· ἐτριπόδιζε δὲ τὸν ἵππον κατ' ὅλας τὰς διευθύνσεις. Ὁ πασᾶς τὸν ἐκάλεσε ὀπίσω. — Ἀσχίλ, δόσε με τὸν ἵππον· μὲ φαίνεται πρᾶττος σήμερον τὸ πρωῒ· ἄφες νὰ δοκιμάσω νὰ τὸν ἀναβῶ. Ὁ Κιόρογλου εἰπὼν κατ' ἑαυτὸν. — Προτιμότερον εἶναι κατ' ἐμὲ νὰ ἀναβῇς εἰς τὸν ἴδιον λαίμῳ μου· ἔπειτα ἐπιφέρει μὲ ὑψηλὴν φωνήν. — Ὡ πασᾶ, ἐπιτρέψόν με πρῶτον νὰ σὲ ψάλλω ἄσμά τι· καὶ ἔπειτα καταβάνω.

— Ὁ ἵππος οὗτος δύναται νὰ τρέξῃ εἰς μίαν ἡμέραν ἀπὸ Ἀρδιπίλ εἰς Καζχανί. Τί δὲ εἶναι ὁ σουλτάνος καὶ τί ὅλοι οἱ σατράπαι ὡς πρὸς ἐκεῖνον; ὁ ὁποῖος ἀναβάνει τὸν ἵππον τοῦτον. Ὁ ἵππος οὗτος

τοῦ δὲν σταματᾷ εἰμὴ καθ' ἑκάστον τριακοστὸν παρὰ τὴν ἀσάγγην. Ὡ σὺ, ἡ εὐτυχία τῆς ζωῆς μου, εἶσαι ἀκόμη ἰδικός μου.

— Ἐπῆλθες μέγα ποταμόν· ἀνεγνώρισα τὸν τύπον τοῦ ποδός του. Ὡ! θὰ φιλήσω ἑκάστον τῶν ὀπλῶν σου, θὰ φιλήσω τοὺς δύο κλίοντας ὀφθαλμούς σου. Εὐχαριστῶ τὸν Θεόν διότι σὲ ἐπανεῖδον, Ὡ Κιράτ μου, εὐτυχία τῆς ζωῆς μου. Εἶσαι ἀκόμη ἰδικός μου.

— Ὁ πασᾶς λέγει. — Ἀσχίλ, νὰ καλῶς τὸν ἵππον ἐτι ἀπαξ, διότι φαίνεται ἐπιτήδειος ἵππεύς. Ὁ Κιόρογλου διέβη δις καλῶς τὸν πλησίον τοῦ πασᾶ. — Καλὰ, τώρα δόσε με τὸν, θέλω νὰ τὸν δοκιμάσω ὁ ἴδιος. — Ὡ πασᾶ, δὲν θὰ τὸν ἀναβῇς.

Ὁ πασᾶς στραφεὶς πρὸς τὸν Χαμζά βέην εἶπεν. — Αὐτὸς ὁ ἀνόητος δὲν θέλει νὰ μὲ ἀποδώσῃ τὸν ἵππον· νὰ μὴ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Κιόρογλου; — Ὁ Χαμζά βέης ἀπεκρίθη. — Καὶ ποῦ τὸ ἤξεύρω; — Δὲν τὸν εἶδες λοιπὸν κατὰ τὴν εἰς Σαμλί Πέλ διατριβὴν σου; — Δὲν τὸν εἶδα. Οἱ ὀρθοκλῆμοί μου καὶ ὁ νοῦς ἐνηκολοῦντο εἰς τὸ πῶς; νὰ ἤμπορέσω νὰ κλέψω τὸν Κιράτ. Ὁ Κιόρογλου οὗτος ἔχει χιλιάδας πολλὰς ἀνδρῶν πολεμιστῶν ὡς αὐτός. Ποῖος ἡδύνατο νὰ τοὺς γνωρίσῃ ὅλους; — Ὁ πασᾶς στραφεὶς πρὸς τὸν Κιόρογλου εἶπεν. — Ἐλα, φέρε ἐδῶ τὸν ἵππον, θέλω νὰ τὸν ἀναβῶ τώρα. — Ὁ Κιόρογλου λέγει. — Ἄς εἶναι καλὰ ὁ πασᾶς! ἐνεθυμήθην ἄσμά τι· ἀκουσέ με.

Δρόμος ἐπὶ ἵππου κασπανοχόρου φέρε πάντοτε εὐτυχίαν καὶ εὐφραίνει τὴν καρδίαν τοῦ ἵππεως. Τὰ γόνατά του εἶναι μαῦρα, ὁ δὲ λαίμῳς του ἐνθυμίζει τὸν λαίμῳ τῆς καμήλου παγιάρ (1) καὶ εὐφραίνει τὴν καρδίαν τοῦ ἵππεως. Ὅταν βαδίζῃ τὸ βῆμά του εἶναι ὡς τὸ τῆς καμήλου κοσάχ (Kotschakh) ποτῆσι ταχύς, ταχύπους, δρομεὺς κτλ.) (2). Ὅταν ἔχη καλῶς ἡ ῥάχιν του εἶναι πλατεῖα ὡς τὸ στήθός του, καὶ τὸ μετὰ τῶν ὀπισθίων ποδῶν του διάστημα εἶναι τοσοῦτον, ὥστε τοξότης δύναται νὰ καθήσῃ μετὰ τὴν νὰ ἐκτείνῃ τὸ τόξον του. Τῇ ἀληθείᾳ εὐφραίνει τὴν καρδίαν τοῦ ἵππεως.

Ὁ πασᾶς εἶπε. — Γίνεσθαι παραπολὺ τοιμηρὸς, Ἀσχίλ· τώρα σὲ εἶπα ὅτι ἀρκοῦν αὐτά, κατὰ τὸν θέλω νὰ ἀναβῶ ἐγὼ τὸν Κιράτ. — Ὁ Κιόρογλου δὲ μειδιάσας περιφρόνητικῶς λέγει.

Ὡ ἄμυαλα πασᾶ! θὰ καλύψω τὴν καρὰν σου μὲ βόρβορον! Πῶς διανοεῖσαι νὰ ἀναβῇς τὸν ἵππον μου; αὐτὸς εἶναι φρονιμότερός σου. — Ὁ πασᾶς λέγει. — Χαμζά βέης, εἰπέ τῷ νὰ καταβῇ. — Τῷ εἶπα, ἀλλὰ δὲν εἰσκούσθη. Φοβοῦμαι μήπως αὐτὸς τῷ ὄντι εἶναι ὁ Κιόρογλου· διὰ τὴν ἔδωκε τὸν ἵππον; — Ὁ πασᾶς λέγει. — Ἐλα, ταχέως κατὰ τὴν Ἀσχίλ, εἶται κωφός; — Ὁ Κιόρογλου λέγει. — Ὡ πασᾶ, ἐνεθυμήθην ἄσμά τι· ἀκουέ.

Ὁ ἵππος εἶναι ἰδικός μου· θὰ σκαπάσω τὴν πολυτιμὴν ῥάχιν του μὲ μετὰ ξίνα ἐπιστρώματα· θὰ τὸν

λούσω εἰς ποταμὸν ὅλον οἶνου ἐρυθροῦ· εἶναι ὁ ἐκλεχθείς ὑπό του Κιόρογλου μετὰ πεντακοσίων ἵππων· καὶ εὐφραίνει τὴν καρδίαν τοῦ ἵππεως. Ὅταν ὁ ἀρχιποκόμος Δελί Μιχτάρ τὸν πλησιάζῃ, σηκώνεται ἐπὶ τοὺς ὀπισθίους ποδᾶς, καὶ ὁ ἵπποκόμος διὰ νὰ τὸν τιμαρτυρῇ ἀναγκάζεται νὰ τὸν κτυπήσῃ εἰς τὸ στόμα μὲ ῥαβδίον.

— Λοιπὸν εἶσαι ὁ Κιόρογλου, ἀνέκραξεν ὁ πασᾶς· εὐχαριστῶ τὸν Θεόν! Σὲ ἐξήτησα εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ σὲ ἦρα εἰς τὸν γῆν. Ἐρχομαι νὰ σὲ κατακρεουργήσω ἐδῶ, ὥστε νὰ μὴ μείνῃ ἵχνος σου ἐπὶ τῆς γῆς.

Ὁ Χαμζά βέης βλέπων ὅτι ἡ φιλονεικία ἐξήπτετο, καὶ ὅτι τὰ πράγματα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἤθελον καταντήσῃ χειρότερα ἀκόμη, ἀπεσύρθη διὰ νὰ ἴδῃ ἀπὸ τίνος ἀποστάσεως· πῶς ἤθελον ἀποτελειώται. Ὁ πασᾶς ἀνέκραξε· Χαμζά βέης, ἔλα ἐδῶ, ἰδοὺ ὁ Κιόρογλου! — Ὁ Χαμζά βέης ἀπεκρίθη. — Μάλιστα, σὺ τὸ λέγεις· ἀλλὰ τί ἤμπορῶ νὰ τῷ κάμω; Δὲν σὲ συνεβούλευσα νὰ μὴ παραδώσῃς τὸν ἵππον εἰς τὰς χεῖράς του; — Ὁ πασᾶς ἐφοβήθη, ἀλλ' ἐξηκολούθησε καλῶν τὸν Κιόρογλου νὰ καταβῇ ἀπὸ τὸν ἵππον. — Ὁ Κιόρογλου δ' ἔψαλεν οὕτω.

— Χασάν Πασᾶ, μὴ ἔχῃς μεγάλην πεποίθησιν εἰς τὴν δύναμίν σου. Ἐγὼ ὑπερέστην ὁ ὁποῖος εἶναι ἀξιότερός σου. Τί θὰ σὲ ὠφελήσῃ νὰ ἀναβῇς εἰς τὰ ὄρη καὶ τοὺς βράχους. Πίστευσέ με, ὁ ποῦς τοῦ ἵππου σου δὲν θὰ πετῇ ποτὲ τοὺς δρόμους μου. Ἀγάδες καὶ σουλτάναι, κυττάζετε τὴν ἀχανῆ ἐρημίαν· θέλω καλύψαι τὰ σώματά σας ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν μὲ τὴν αλουργίδα τοῦ αἵματος. Ὡ σὺ, φονεύτω ὅλους πρὶν νὰ ἐπανάιδω τὸν ἄνδρα. Οἱ ὑπηρέται μου φέρουσι βρέξιν δειλῆ (1) ἐπὶ ὤμων. Δειχτέ με τὸν ἥρωα τὸν δύναμεν νὰ τείνῃ τὸ τόξον μου. Προχωρεῖτε, ἡρώοι κριοί, ἄ, ἰδοὺμεν ἐὰν δύνασθε νὰ προσβάλλητε ἀσπίδα μὲ τὴν κεφαλὴν σας. Δύναται νὰ μισσησῶ τὸν σίδηρον καὶ νὰ τὸν πτύσω ὕστερον πρὸς τὸν οὐρανόν. Εἴμαι ὁ κύριος τοῦ Σαμλί Πέλ καὶ τῶν ὁρέων αὐτοῦ, τῶν ὁποίων αἱ κορυφαὶ ποικιλοχρόως καλύπτονται ὑπὸ χιόνος. Ἐγὼ χιλίους ἀνδράς ἐξ ἐκάστης φυλῆς ὑπὸ τὴν σημαίαν μου, καὶ μόνος ἐγὼ δύναμαι νὰ δείξω ἐκατὸν χιλιάδας εὐφρόνι συνδύλων.

Τότε ὁ πασᾶς διέταξε τοὺς ἀνθρώπους του νὰ τὸν συλλάβουν. — Ὁ δὲ Κιόρογλου ἀπὸ ἀνέκραςεν. — Ὡ Ἀλλῆ, ἐλάσσε τὸ ξίφος ἐκ τῆς θήκης, ὥρμησε κατὰ τὸν νομάδων, ὡς λύκος περναλὸς κατὰ ἀγέλης. Σωροὶ πτωμάτων ὑψώθησαν περὶ αὐτόν, ὁ δὲ πασᾶς ἐτρέπη εἰς φυγὴν. — Ὁ Κιόρογλου λέγει κατ' ἑαυτόν. — Ὁ Χαμζά βέης μὲ προσέφερε τοιαύτας ἐκδουλεύσεις, ὥστε πρέπει καὶ ἐγὼ νὰ τῷ δείξω τὴν εὐγνωμοσύνην μου ἐκ τοῦ φανεροῦ πῶς. Ἄς φονεύσω τὸν πενθερόν του διὰ νὰ βεβαιώσῃ αὐτὸς ἐφεξῆς τῆς φυλῆς τοῦ Χαννίς. — Τότε

(1) Εἶδος καμήλου πολυτιμοτάτης παρὰ Πέρσιαις.

(2) Ἐτερον εἶδος καμήλου.

(1) Πυροβόλον ὀνομαζόμενον καὶ shantal, ἐκκοντίζον εἰς μεγάλην ἀπόστασιν.

κεντήσας τὸν Κιράτ ἐβόησε τὸν παῖδα, καὶ δι' ἐκείνου κτύπου τῆς σπάθης του συνεπίεσε τὸ κρανίον του ὡς κεφαλὴν μήλωνος. — Ὁ Χαμζά βέης εἶδε τὴν τύχην τοῦ κυρίου του, καὶ ἐκβάλων τὴν τιάραν του ἐβόησεν ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Κιράτ, τὸ ὅποιον ἐστήμεινε παραδιδόμεθα εἶμεθα αἰχμηλῶτοί σου. Ὁ Κιόρογλου λέγει. — Χαμζά βέη, ἐὰν ἐφύγευς τὸν παῖδα, τὸ ἔκκαμ μόνον διὰ νὰ γείνης διάδοχος του. Ἐὰν ἐπιθυμῇς καὶ ἄλλο, τί, εἰπέ με, διὰ νὰ τὸ ἐκπληρώσω.

Ὁ Κιόρογλου καταστήσας τὸν φίλον του ἡγεμόνα ἀσφαλῆ ἐπὶ τὰς φυλάς τοῦ κανίς, ἀνεχώρησεν εἰς τὸ Σαμλί Πέλ. Διερχόμενος δὲ διὰ στρατοπέδων ἀπωτάτων ἐβόησε βλέμμα πρὸς τὰ ἔνδον σκηνῶν τινῶν. Οἱ δ' εὐνοῦχοι ἐξῆλθον παρευθὺς καὶ ὠνεῖδαν αὐτόν ὡς τολμήσασα νὰ ἐξετάσῃ τὰ ἔνδον σκηνῶν ἄντινες ἀπετέλουν τὸ χαρέμιον τοῦ Χατάν πασᾶ. Ὁ Κιόρογλου ἠρώτησεν ἐὰν ἡ γυνὴ τοῦ Χαμζά βέη ἦτο ἐκεῖ. — Μάλιστα, ἀπεκρίθησαν οὗτοι. — Πόσας θυγατέρας εἶχεν ὁ Χατάν πασᾶς; — Ἐπτά, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία συνεζύχθη τὸν Χαμζά βέην, αἱ δὲ λοιπαὶ εἰς διατελοῦσιν ἄγαμοι. — Φέρετε αὐτὰς ἐδῶ, καὶ ἂς σταθῶσι κατὰ σειράν· θέλω νὰ τὰς ἴδω. Ἀφ' οὗ δὲ ἡ διαταγὴ αὕτη ἐξεπληρώθη, λέγει. — Αὕτη μὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς τὴν γυνὴν τοῦ Χαμζά βέη, καὶ εἶναι δι' ἐμὲ θυγάτηρ, ἀδελφή. Ἐκλέξας τὴν χαριεστέραν τῶν ἐπτά ἀδελφῶν, ἔθεσεν αὐτὴν ὀπίσω του ἐπὶ τὸ ἐρίπιον. Εἶπεν εἰς τὸν εὐνοῦχον. — Ἐὰν ὁ Χαμζά βέης ἐρωτήσῃ τί εἴγινεν ἡ θυγάτηρ τοῦ παῖδα θὰ τῷ εἴπῃς ὅτι ὁ Κιόρογλου τὴν ἀπήγαγεν εἰς τὸ Σαμλί Πέλ διὰ τὸν παλαιόν του κύριον τὸν Δελί Μιχτάρ.

Οὕτω δὲ πορευόμενος ἀπὸ κόμης εἰς κόμην ἔφθασεν εἰς τὴν οἰκίαν του. Ὅλοι οἱ λησταὶ ἦλθον εἰς προῦπάντησιν. Ὁ Κιόρογλου εἶπεν εἰς τὸν Αἰθάζ διὰ νὰ ἔλθῃ ὁ Δελί Μιχτάρ ἐνώπιόν του καὶ νὰ πέμψῃ τὴν θυγατέρα τοῦ παῖδα εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ χαρέμιον. Ἀμα δὲ παρουσιασθέντος τοῦ Δελί Μιχτάρ, ὁ Κιόρογλου εἶπεν. — Ἀκουσέ με, ἱπποκόμη, ὠρῆσθην κατὰ σοῦ διὰ τὸν Κιράτ· νὰ εἰρηνεύσωμεν ἔφερα τὴν θυγατέρα τοῦ παῖδα διὰ σέ. Τότε, στραφεὶς πρὸς τὸν Αἰθάζ, λέγει· νὰ μὴ γείνη φειδωλία περὶ τὴν διαπάνην. — Πρέπει νὰ ἐτοιμάσῃς γάμους μεγαλοπρεπεῖς· διότι αὕτη εἶναι θυγάτηρ ἐπισήμου ἀνδρός, καὶ πρέπει νὰ τιμηθῇ.

Αἱ πομπαὶ καὶ αἱ φωτοχυσταὶ διήρκεσαν ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας εἰς τὸ Σαμλί Πέλ. Εἰς τὸ τέλος δὲ τῆς ἐβδόμης ἡμέρας ἡ νέα γυνὴ τοῦ Δελί Μιχτάρ ἐφέρεται εἰς τὸ οἶκόν του.

ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΕΒΔΟΜΗ.

Ἡ ἱστορία τοῦ Χαμζά βέη ὑπῆρξε μακρὰ ὁπωσούν· ἀλλ' ἐνομίσαμεν ὅτι ἐὰν ἡ σουλτὰνα Σχερχαζὰ ἤθελε τὴν διηγῆσθαι εἰς τὸν σουλτάν Σχακιάρ, δὲν ἤθελεν οὗτος παραπονεθῆ δι' αὐτήν, καὶ δὲν ἤθελε κόψαι τὴν γόνιμον κεφαλὴν τῆς ὠραίας ῥαψώδου πρὶν νὰ ἴδῃ τοῦλάχιστον τί ἀπέγεινεν ἡ φαλακρὰ κεφαλὴ τοῦ Χαμζά. Ἦδη ὁ Κιόρογλου κατα-

τὰ εἰς ἐπεισόδιον τοῦ βίου του, διακρινόμενος ὅλων τῶν ἄλλων διὰ τὴν βραχύτητα καὶ τὸ ἀποτρόπαιον αὐτοῦ. Ὑπάρχει κακούργημα τι εἰς τὸν βίον τοῦ ἥρωος τούτου, καὶ ἀπὸ ἐκείνης τῆς ὥρας φαίνεται τὸ σημεῖον τῆς θείας ὀργῆς ἐγειρόμενον εἰς τὸν ὀρίζοντά του καὶ ἀμυροῦν κατὰ μικρὸν τὴν λαμπρότητα τοῦ οὐρανοῦ του. Ὁ ῥαψῶδός δὲν κἀμνει τὴν περὶ τούτου παρατήρησιν, δὲν δογματίζει· φαίνεται μάλιστα ὅτι διηγῆται ἄνευ σχημάτων καὶ ἄνευ εὐχάστων μεταφορῶν, ὡς λυπούμενος καὶ ὑπὸ φόβου κατεχόμενος, τὸ κακούργημα τοῦ ἥρωος του. Ἀλλ' ὅμως τὸ θαυμάσιον φιλοσόφικόν ἐνστιγμα τὸ ὄντως ἐνυπάρχον εἰς τὴν συνείδησιν τῶν δημοτικῶν ποιητῶν ἀποκλύπτεται εἰς τὴν σειρὰν τῶν συμβάντων τοῦ Κιόρογλου. Ἀς μὴ νομίσωμεν λοιπὸν ὅτι ταῦτα εἶναι ἐπεισόδια εἰλημμένα τυχαίως ἐκ τῆς ἰδιοτρόπου μυθιστορίας τοῦ πλάνητος βίου του. Ὅχι· ἡ μνήμη τοῦ λαοῦ εἶναι τεχνίτης εὐφυῆς, ποιητὴς μὴ στερούμενος ἐμβριθείας. Κατὰ πρῶτον ἐνομίσαμεν ὅτι ὁ βίος τοῦ Κιόρογλου εἶναι διηγηματικὸν ἡρωϊκομικτικόν· ἀλλὰ φθάσαντες εἰς τὴν ἐβδόμην συνάντησιν καὶ ἰδόντες ἔπειτα τὴν σειρὰν τῶν τελευταίων αὐτοῦ κατορθωμάτων, ἐπειτα τὰς ἀσυνεσίας τὰ ἀτυχήματα, καὶ τὰς βελθείας λύπας του, τέλος δὲ πάντων τὰς δυστυχίας του μέχρι τοῦ ἀξιοθρηνήτου θανάτου του, ἀνεγνωρίσαμεν ὅτι εἶναι ἀληθινὸν ποίημα ἔχον τὴν φιλοσοφικὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν καὶ ἐκπρόσωπον τὸν ἄνθρωπον, ἵσως δὲ καὶ φυλὴν ὅλην. Οὐδεμία ἀμφισβόλησις ὅτι ὁ Κιόρογλου ὑπῆρξε, καὶ ὅτι ἡ βία τῆς ἱστορίας του εἶναι ἀληθής· εἶναι ὁ Ναπολέων τῆς νομαδικῆς φυλῆς· καὶ ἐὰν ἤδη κατήντησε μυθώδης, τοῦτο συνέβη διότι εἰς τοὺς ἀγραμμάτους δύο αἰῶνες ἰσοδυναμοῦσιν ἴσως μετὰ δύο χιλιάδας ἐτῶν. Ἀλλ' ἡ παράδοσις κἀμνει τὴν ἱστορίαν κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἠθικοὺς κανόνας τοὺς ὁποίους οἱ μεγάλους ἄνδρες φυλάττουσι γράφοντες. Ἐννοεῖ ὅτι ἥρωες εἶναι ἐνσάρκωσις πλουσιωτέρου τοῦ νοῦς ὁ ὁποῖος ἐμφυλόνει τοὺς συγχρόνους του· δὲν τῷ ἀποδίδει λοιπὸν οὔτε ἀρετὰς, οὔτε κακίας, οὔτε δυνάμεις μὴ ἐχούσας σχέσιν μετὰ τοῦ γένους ἢ τῶν χρόνων του. Ὁ Κιόρογλου διερχόμενος τὸ βράχθρον καὶ τοὺς ποταμούς ἐρίππος σφάζων μόνος στρατὸν ὅλον, τρώγων καὶ πίνων ὡς οἱ ὁμηρικοὶ ἥρωες, εἶναι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ φαντασμοῦ τούτου κόσμου ἄνθρωπος πραγματικὸς, χαρακτήρ ἀληθέςατα διαγεγραμμένος.

Ὁ Κιόρογλου γεννόμενος ἔφερε σημεῖόν τι μεγαλείου. Ἐμελλε νὰ πράξῃ μεγάλα καὶ δι' ἐαυτὸν καὶ διὰ τὸ γένος του· νὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς ἀνδρείους συγχρόνους του ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν ἀσεβῶν σουννιτῶν. Ἀλλ' ὡς οἱ ἄνδρες οὗτοι σύγχρονοί του εἶναι φύσει θρασυὶ καὶ ὑπερήφανοι. Σφοδρὰ περιέργεια, κρυφία κενοδοξία τὸν ἐστέρησαν μέρους τῶν προτερημάτων τὰ ὁποῖα ὁ μάγος πατὴρ του τῷ εἶχε προμηθεύσει. Ὁ πατὴρ οὗτος, ὁ μάγος οὗτος, ὡς εἴπομεν ἤδη, (ὁ ὁποῖος, τῇ ἀληθείᾳ μετὰ φαίνεται ὅτι εἶναι προ-

σωποῖσιν τῆς Τύχης, κραταιοπάτης καὶ τυφλῆς ὡς οὗτος), τῷ εἶχεν ἐτοιμάσει διὰ τῶν σοφῶν ἐπιδῶν του ἵππον ὁ ὁποῖος ἠδύνατο νὰ τὸν φέρῃ ἕως τοῦ οὐρανοῦ· διότι εἶχε πτέρυγας, δι' ἐν δὲ βλέμμα ἀκαταμάχητον περιεργείας τοῦ Κιόρογλου ἔπεσον αἱ πτέρυγες αὐταὶ ἐκ τῶν φωτεινῶν πλευρῶν του. Ὁ Κιράτ ὅμως ὁπωσδήποτε θὰ εἶναι ὁ πρῶτος ἵππος τοῦ κόσμου, εἶπεν ὁ πατὴρ· ἀλλὰ δὲν θὰ εἶναι πλέον Πήγασος καὶ οἱ ταχεῖς πόδες του εἶναι διὰ παντὸς δεδεμένοι εἰς τὴν γῆν.

Δευτέρᾳ ἀσυνεσίᾳ τοῦ Κιόρογλου προκαλεῖ τὴν αἰώνιον λύπην καὶ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του. Εἶπομεν ὅτι μέλλων νὰ τῷ φέρῃ ἐντὸς ἀγγείου τὸν ἀφρόν μυστηριώδους πηγῆς, ὁρέγεται καὶ πίνει αὐτόν, ὁ δὲ πατὴρ δὲν θὰ ἴδῃ πλέον τὸ φῶς τοῦ οὐρανοῦ. — Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης δὲν θὰ ὀνομάζῃται πλέον Ρουτάν, λέγει ὁ μάγος, ἀλλὰ Κιόρογλου, ὁ υἱὸς τοῦ τυφλοῦ, τουτέστιν ὁ υἱὸς τῆς Τύχης καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο θὰ προξενήσῃ καὶ τὴν φήμην καὶ τὴν καταδίκην σου. Ἐξεδικήθης τὸν πατέρα σου ἀλλὰ καὶ τὸν ἑαυτοῦ εἰς τὴν ἀπώλειαν θὰ εἶσαι ὁ μεγαλύτερος πολέμιός σου τοῦ αἰῶνός σου, ἀλλὰ θὰ εἶσαι καὶ κατηραμένος· θὰ τιμωρηθῇς· ἐνεκα τῆς ὑπερηφάνειας σου ἐντὸς τῶν εὐτυχιῶν σου, καὶ ὡς ὁ πατὴρ σου θὰ τελευτήσῃς ἀθλίως.

Μέχρι τοῦδε εἶδομεν εὐδοκίμους, ὡς ἐκ θαύματος, τὰς αὐθάδεις ἀποπειράς τοῦ Κιόρογλου. Συνήθροισεν ἑκατὸν ἄνδρας ἐξ ἐκάστης φυλῆς, ἔκτισεν φρούριον τὸ ὅποιον κανεὶς κυριάρχης δὲν τολμᾷ νὰ προσβάλῃ. Ἠρπασεν τὸν Αἰθάζ καὶ τὸν Νιχάρν, τὰ δύο ταῦτα ἀντικείμενα τῆς στοργῆς του· ἀλλ' ὁ Αἰθάζ θὰ τὸν προδώσῃ, καὶ ἡ Νιχάρν, ὡς καὶ αἱ ἐπτακόσκιαι ἐβδόμηκοντα ἐπτά γυναῖκες του, δὲν θὰ τῷ δώσῃ τὴν χαρὰν καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ πατρὸς. Ἐκστὴ τῶν ἐπιχειρήσεων θέλει ἐπιτύχει κατὰ τὸ φαινόμενον, καὶ θέλει τιμωρηθῇ εἰς τὴν μυστηριώδη ἀρμονίαν τοῦ βίου του διὰ σφοδρῶν λυπῶν. Θέλομεν ἴδει μετ' ὀλίγον, (καὶ δὴ καὶ ἐγνωμεν διὰ τῆς ἐνδομύχου φωνῆς ἥτις διέφυγεν αὐτὸν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀπειλητικωτέρων αὐτοσχεδιασμῶν ὁ βίος εἰς ἐμὲ εἶναι βάρος), ὅτι προκισθάνεται τὴν εἰμαρμένην εἰς ὅλα του τὰ βήματα. Ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι ὁ κακὸς ἀγγελὸς του, ἡ ὑπερηφάνεια θὰ τὸν ἀπολέσῃ, ἡ ὑπερηφάνεια τὸν καθιστᾷ ἐνοχον, ἡ ὑπερηφάνεια αὕτη θὰ τιμωρηθῇ. Αἱ μεγάλα δυνάμεις του, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν ἵνα εἰσδύσωμεν εἰς τὸ πνεῦμα τῆς φυλῆς ἢ ψάλλει, αἱ μεγάλα ἀρεταὶ του· ἡ κενοδοξία, ἡ ἀπληστία, ὁ δόλος, ἡ ἡδυπάθεια, ἡ ἀκρατεία, τὸ αἰμοχαρὲς, πᾶν ὅ,τι τὸν κατέστησε μέγαν καὶ εὐτυχῇ μετὰ τῶν ἡρώων τῆς φυλῆς του, τὸν ἐγκατέλιπον κατὰ μικρὸν, ὡς καταχρασθέντα τὰ οὐράνια ταῦτα δῶρα· διότι λαλῶ ὡς ῥαψῶδός τουρκομάνος, καὶ κἀμετε τὴν χάριν νὰ με ἀκούσῃτε ὡς ἀγαθοὶ Τουρκομάνοι· ναί, ταῦτα ἦσαν δῶρα οὐράνια! Ἦτο ἀπατεὼν μέγιστος· αἰσχος εἰς αὐτόν. Θὰ κατασταθῇ πιστὸς καὶ εὐλαβὴς· διότι ἄπαξ ἔκαμε κακὴν χρῆσιν τοῦ δόλου καὶ φρονήσεώς του. Ἐστὶν παγίδα, καὶ ὁ ἐχθρὸς δὲν

ἐλπιέ ποτε νὰ πίπτῃ εἰς αὐτὰς· δόξα εἰς αὐτόν. Ἀλλ' ἄπαξ ἔστησε τὰς παγίδας εἰς ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ὥρειλε νὰ σεβασθῇ, καὶ ἐφεξῆς θὰ συλληφθῇ εἰς τὰς παγίδας του. Οὐαὶ εἰς αὐτόν! Ἦτο ληστής καὶ φονεὺς, τίποτε ὀλιγώτερον! Ἀπαξ ἔγεινε δολοφόνος· τοῦ λοιποῦ θὰ εἶναι πάντοτε ἡ μάχιρα ὑψωμένη ἐπ' αὐτοῦ. Οὐαὶ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ τυφλοῦ!

Ἰδοὺ, νομίζω, ὁ συλλογισμὸς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ἐν τῷ ῥαψῶδῳ διὰ νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἐβδόμην συνάντησιν καὶ τὰς λοιπὰς ἡμέρας τοῦ βίου τοῦ Κιόρογλου. Ἀς ἀνακαλέσωμεν τὸ παράδειγμα πρὸς ἐπικύρωσιν τοῦ λεχθέντος.

Ὁ Κιόρογλου εἶχεν, ὡς γνωστόν, τὴν ἀθῶν συνήθειαν τοῦ νὰ ληστεύῃ τοὺς ἐμπόρους ὅσοι ἦσαν ἐπὶ τοσοῦτον ἄφρονες ἢ αὐθάδεις, ὥστε νὰ τὸν ἀρνηθῶσι τὸν μέτριον φόρον τῶν πεντακοσίων τουρκανίων διερχόμενοι διὰ τῶν γαιῶν του. Ἀλλὰ δὲν ἐλάμβανε πολλάκις τὸν κόπον τοῦτον, διότι οἱ πλούσιοι διαβάται μηχανόντες τὰ κατ' αὐτόν, προσλαμβάνον τὰς ἐπιθυμίας του, καὶ δὲν περιέμενον νὰ καταναγκασθῶσιν εἰς ἐκπλήρωσιν αὐτῶν. Ὁ Κιόρογλου εἶχε τόσον θάρρος, ὥστε ἐπορεύετο μόνος, μετρημισμένος ὡς ἐπιτοπλεῖστον ὡς ἀσπίς, εἰς τὸ μέσον τῆς συνοδίας· καὶ ἀφοῦ ἔπαιζεν ὀλίγον μετὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν ξένων· ἀφοῦ τοὺς κατερόβιζε μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κιόρογλου· ἀφοῦ τοὺς ἔλεγε, κύριοι, προσέχετε! Ὁ Κιόρογλου εἶναι πάντοτε ἐκεῖ ὅπου δὲν τὸν ἐλπίζεις καθόλου· ἵσως τώρα εἶναι μετὰ τῶν ἄλλων βελθείας θὰ εἶναι μετ' οὐ πολὺ. Τότε ὁ συκοφάντης βλέπων αὐτοῦ ὡχριντὰς ἐνεπήγυνε τὴν κηθάραν καὶ ὕψονε τὸ ῥόπαλον καὶ ἔκραξε μετὰ τὴν στενωπρίαν φωνὴν του. — Ἰδοὺ ὁ Κιόρογλου! Παρευθὺς οἱ ἐμποροὶ ἤρχίζον νὰ τῷ προσπίπτωσι, καὶ νὰ ζητώσι χάριν! Πολεμιστὰ, ἔλεγον, γνωρίζομεν ὅτι ὥρισες τὸν φόρον σου εἰς πεντακοσία τουρκανία· ἀλλὰ καὶ τὸ διπλάσιον ἐὰν ἀπαιτήσῃς θὰ δώσωμεν, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ ἴδωμεν τὸ πρόσωπον τοῦ Δελί Χατάν. Ἐγνωστόν ὅτι ὁ Δελί Χατάν οὗτος, ἀρχαῖος ὢν αὐτὸς ἀρχιληστής, ἠττηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κιόρογλου προσεκολλήθη εἰς αὐτόν εὐγνωμοσύνην· ἔζησε τὸν στρατὸν αὐτοῦ διὰ πολλῶν στρατολογιῶν καὶ διεκρίθη εἰς ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ ὁμότης τοῦ ἦτο ὑπερβάλλουσα. Ἀφοῦ δὲ ὁ Κιόρογλου, πάντοτε πιστὸς εἰς τοὺς νόμους τοῦ ὁποῖου ἐθέσπισε, ἀπεκρίθη πρὸς τοὺς συντρόφους. Ὁ δὲ Δελί Χατάν ὁ ὁποῖος τὸν περιμένει εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους περιλάχων τὰ μυστήρια του ὥστε τίγρις διψῶσα, ἔκτειναι παρ' αὐτοῦ διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἀκμὴν τῆς σπάθης του ἐπὶ τῶν ἐλασινῶν ἐκείνων· διὰ νὰ ἀποσπάσῃ ἐξ αὐτῶν βελώνια τινα εἶναι. Ἀλλ' ὁ Κιόρογλου τὸν ἀπεκρίνετο· ἤξευρες τὴν ἀραβικὴν παρομίαν, ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν ἀρνηταία! Καὶ ἐμβαίνει εἰς τὸ Σαμλί Πέλ πλάτῃ· ἔχων τοὺς κόλπους χρυσίου, τὴν δὲ καρδίαν ἀγαθῶν αἰσθημάτων.

Ἄλλὰ, φεῖ! ἔρθασεν ἡ ἀπορρὰς ἡμέρα αὕτη, καθ' ἣν ὁ ἦρς θὰ ὑποστῇ τὴν σκληροτέραν δοκιμασίαν, καὶ καθ' ἣν ἡ μακροτήτης του θέλει ἐπισύρει καθ' αὐτοῦ τὰς κατάρτας τὰς ἐπικρατούμενας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Ὅθεν ἀνάγκη νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν διήγησιν ταύτην κατὰ τὸ πρωτότυπον.

Μίαν ἡμέραν ὁ Μοχαμέτ βέης, ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Κατζάρων, ἦλθεν εἰς ἐπισκεψὶν τοῦ Κιόρογλου μετὰ δωδεκακισχιλίους ἱππεῖς, καὶ διέμεινεν εἰς τὸ Σαμ-λὴ Πέλ πίνοντες καὶ εὐχοχούμενοι ἕως τοῦ τὰ ὀφ-φυλάκια καὶ τὰ μαγεύματα τοῦ Κιόρογλου ἐκινώθη-σαν εἰς τὸ παντάλιν. Ὁ σκευορύαξ καὶ ὁ μάγει-ρος ἦλθον ὁμοῦ διὰ νὰ τὸ ἀναγγείλωσιν εἰς τὸν Κιόρογλου καὶ εἶπον· «Οἱ ξένοι σου ἔφαγον καὶ ἔπιον πᾶν ὅ,τι εἴχομεν, καὶ δὲν ἔμεινε πλέον οὔτε ψιγίον ἄρτου, οὔτε ὑποστάθμη οἴνου.

Ὁ Κιόρογλου ἔστειλε τοὺς φύλακάς του διὰ νὰ περιστρέφωσιν εἰς τὰ πλησιόχωρα, καὶ μετ' ὀλί-γων τῶ ἀνήγγειλαν συνοδίαν τινά. Ἐπιστάξας δὲ τὸν Κιράτ καὶ ὀπλισθεὶς ἐκ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν διεσύνθη πρὸς τὸν λειμῶνα.

Παρατηρήσας δὲ εἶδε συνοδίαν μεγάλην κατα-λύσαν ἐπὶ τῶν νομῶν του. Τὸ πᾶν ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ ἔμπορος ἦτο πλουσιώτατος. Εἰς μίαν δὲ τῶν σκιῶν δύο Τούρκοι ἐκύβευον. Ὁ Κιόρογλου προ-χωρήσας μέχρι αὐτῶν λέγει· Σελάμ! ὁ εἰς ἐκ τῶν Τούρκων ἀναβλέψας λέγει· ἄνθρωπε, κατὰ ἐκ τοῦ ἵππου! — Ὅχι, δὲν θέλω νὰ καταβῶ. — Πό-θεν ἔρχεσαι; — Καὶ πῶς! δὲν ἠμπορέσατε ἀκόμη νὰ γνωρίσῃτε τὸν Κιόρογλου; — Τότε ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα. Ὁ Κιόρογλου εἶναι μέγας ἀνὴρ· θὰ τῷ πληρώσωμεν φόρον ὡς διατριβόντες εἰς τὰς γαίας του. Ὁ Κιόρογλου ἐνόμισεν ὅτι ὁ ἔμπορος σκοπὸν εἶχε νὰ τὸν ἀπαλλαχθῇ δι' ἀστέισμον· διότι δὲν εἶχεν ἐγερθῇ ἀκόμη πρὸς ἀπόδειξιν σεβασμοῦ προ-φέρων τὸ ὄνομα τοῦ Κιόρογλου. Ἀποσυρθεὶς λοι-πὸν καὶ κατασχοάσθεις μετὴν λόγῃν του τὸν Τούρ-κον ὁ ὁποῖος διετέλει καθήμενος, ἀνῶρθωσε τὸν ἵπ-πον. Ὁ Τούρκος τῷ λέγει τότε μετὰ ψυχρότητος κράτης τὴν χεῖρά σου, Κιόρογλου. Ἡ αἰγὴ τῆς λόγῃς εἶχεν ἤδη παραθίξει τὸ στήθος του· ἀλλ' ὁ Κιόρογλου ἐμποδίσας τὸν ἵππον ἐστάθη. Ὁ Τούρ-κος λέγει· ἔπρεπε νὰ σκαπάσῃς μετὰ κάλυμμα γυναι-κεῖον τὸ πρόσωπόν σου· δὲν ἀρμόζει εἰς ἄνδρα νὰ πράττωσι τοιαῦτα· ἤκουσα λεγόμενα πολλὰ περὶ σοῦ, ἀλλὰ σὲ εἶδα τώρα καὶ ἐγνώρισα ὅτι δὲν ἀξίζεις τὴν φήμην σου. Ὁ ἀνδρεῖος δίδει εἰς τὸν ἀντίπαλόν του καιρὸν προφυλάξεως. Τὸ νὰ μά-χηται τις χωρὶς νὰ εἰδοποιῇ καὶ νὰ φωνεύῃ δι' ἀπά-της εἶναι πάντῃ γυναικεῖον. Δότε με τούλάχιστον τὸν καιρὸν τοῦ νὰ τελειώσω τὸ παιγνίδιον μου, νὰ ὀπλισθῶ μετὰ ταῦτα, καὶ νὰ ἀναβῶ τὸν ἵππον μου· καὶ τότε ὡς μονομαχήσωμεν. Καὶ ἐάν μὲν ἐγὼ σὲ φονεύσω καὶ ἀπαλλάξω τὸν λαιμὸν τοῦ κόσμου ἀπὸ τὴν σφίγγιν σου τὴν ἀρπακτικὴν, δέσεις ὑπὲρ τῆς ψυχῆς σου θὰ γείνου. Ἐάν δὲ τοῦναντίον κατορθώ-σῃς σὺ νὰ με φονεύσῃς, θὰ λάβῃς ὅλα τὰ ἐνταῦθα πλούτη καὶ ἐμπορεύματα.

Ὁ Κιόρογλου ἤκουσεν ὑπομονητικῶς καὶ ἀνεγνώ-ρισε τὴν ὀρθότητα τῶν λόγων τούτων. Περιέμεινε λοιπὸν ἕως ὅτου νὰ δόξῃ τῷ ἔμπορῳ νὰ ὀπλισθῇ καὶ νὰ ἀναβῇ τὸν ἵππον του. Τούτου δὲ γενομένου ὁ Τούρκος λέγει· — Κιόρογλου, σὺ πρέπει νὰ ἀρ-χίσῃς· εἶσαι ἐλεύθερος ὅπως δῆποτε, καὶ μετ' ὁποῖον-δήποτε ὄπλον θέλῃς νὰ με προσβάλῃς.

Ὁ Κιόρογλου ἔφερε δεκαεπτὰ ὄπλα, καὶ τὸν προσέβαλε κατὰ διαφόρους τρόπους· ἀλλ' αὐτὸς ἡ ἐξέκλινεν, ἡ ἀπέκρουσεν ὅλας τὰς προσβολάς.

Ὁ Τούρκος ἀνέκραξεν· — Ἐλα πλησιέστερον, πιάσέ με ἀπὸ τὴν ὀσφὺν καὶ κύτταξε ἐν δύνασαι νὰ με καταδιδάσῃς ἐκ τοῦ ἵππου. Ἐπιθυμῶ νὰ δο-κιμάσω τὴν βίωσιν σου. Ὁ Κιόρογλου πιάσας τὸν ἔμπορον ἀπὸ τὴν ὀσφὺν προσεπάθησε νὰ τὸν κατα-βάλῃ· ἀλλ' ὁ Τούρκος ἐκρατεῖτο τόσον σταθερῶς ἐπὶ τοῦ ἐριππίου ὡς νὰ ἦτο ῥαμμένος.

Ὁ Τούρκος λέγει· — Τώρα εἶναι ἰδική μου σει-ρά· ἄφρσέ με νὰ δοκιμάσω τὴν δύναμίν μου· καὶ πιάσας ἀπὸ τὴν ὀσφὺν τὸν Κιόρογλου τὸν ἔσεισε τόσον σφοδρῶς, ὥστε ὀλίγον ἐλείψε νὰ πέσῃ· καὶ μάλιστα εἰς τὸν ποδῶν του εἶχεν ἐξέλθει ἐκ τοῦ ἀναβολέως.

Ὁ Τούρκος, ὡς καταφρονῶν τὸ νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὴν νίκην, ἀπέλυσε τὴν ὀσφὺν τοῦ Κιόρογλου, ἀ-φῆκε τὰ ὄπλα καὶ καταβὰς ἐκ τοῦ ἵππου προσε-κύλησε τὸν Κιόρογλου εἰς τὴν σκηνὴν νὰ ξενιτευθῇ παρ' αὐτῷ.

Ὁ Κιόρογλου κατέβη εὐπειθῶς ἐκ τοῦ Κιράτ, παρσιέδεν εἰς τὴν σκηνὴν ὡς ποντικὸς, καὶ ἐκάθισε ταπεινῶς. Συνηθάνετο τόσῃν αἰσχύνῃν, ὥστε μόλις ἐτόλμα νὰ ἀναπνέῃ. Ὁ Τούρκος δὲ κλίνει τὴν κε-φαλὴν, καθὼς πρότερον, ἤρχισε νὰ κυβέῃ μετ' αὐτὸν συνοτροφόν του. Ὁ Κιόρογλου εἶδεν ὅτι ὁ Τούρκος ἦτο ἀνὴρ πλήρης γενναϊότητος καὶ εὐγενείας. Πιστὸς εἰς τὴν συνήθειάν του νὰ λέγῃ κατὰ πρόσωπον εἰς τὸν ἀνδρεῖον ὅτι εἶναι ἀνδρεῖος, εἰς δὲ τὸν δειλὸν ὅτι εἶναι δειλός, διώρθωσε τὸν ταμπουράν του καὶ ἔβαλεν εἰς τὸν ἔμπορον τὸ ἐπόμενον ἄσμα·

— Ἡρώτησα περὶ αὐτοῦ τοὺς δούλους καὶ τοὺς ὑπηρέτας του, ποῖος εἶναι· καὶ ὅλοι με ἀπεκρίθησαν· εἶναι ὁ κύριος τῶν κυρίων, ἔμπειρος πολεμιστής· ἔχει χρυσὸν περισσότερον, ἢ ὅσος εὐρίσκεται εἰς Χαλέπ ἢ εἰς Δαμασκόν. Εἶναι ὁ λέων τῆς ἐρήμου. Ὁ ἵππος του εἶναι κεκαλυμμένος μετὰ δорάν λεοπάρ-δου. Δὲν καταδέχεται νὰ ῥίπτῃ βλέμμα εἰς τὸν ἐχθρὸν ἢ εἰς τὸν φίλον του. Ἐκέντησα τὸν ἵππον μου κατ' αὐτοῦ, ὕψωσα τὸ ῥοπαλόν μου ἐπὶ τὴν κεφαλὴν του· ὁ δ' ἔμπορος τότε ἀνακράζας ἀνεπή-δησεν.

Ὁ Τούρκος ἐμεύιδιαι καὶ ἐκύτταξε τὸν συμπαί-κτορα μετὰ τρόπον σημαντικόν (διότι ἦτο φανερόν ὅτι ὁ αἰιδὸς ἐψεύδετο κατ' ἐξιν τοῦ νὰ περιαιτο-λογῇ. Ὁ Κιόρογλου εἰπὼν καθ' αὐτόν· ὁ κατηρα-μένος με ἐμπαίζει, ἐπανέλαβεν οὕτως·

— Ὡς σεῖ μου, σὺ τὸν ἔπλασας ἀνευ ἐλαττώμα-τος. Δὲν εἶναι δούλος, εἰμὲν σὺ μόνου· ἀλλ' εἰς ὁ-λον τὸν λοιπὸν κόσμον εἶναι δεσποτικὸς καὶ ὑπερή-

φνος. Συνεπεσώρευσε βουνὰ ἐμπορευμάτων καὶ ἀνε-παύθη. Ἐβρίσκει βλέμμα εἰς τὸν συνοτροφόν του καὶ ἐχάμογέλασεν· ἐκλινε τὴν κεφαλὴν καὶ ἐκύβευεν.

Ὁ Τούρκος εἶπε· — Πολεμιστὰ Κιόρογλου, διὰ τὴν ποιήσιν σου θὰ σὲ πληρώσω φόρον πεντακο-σίων τουμανίων. Ὁ Κιόρογλου δ' ἐνόμιζεν ὅτι δὲν θὰ λάβῃ τίποτε παρὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ὁ ὁ-ποῖος τὸν εἶχε νικήσει. Ἀμα δὲ ἤκουσεν αὐτὸν λα-λοῦντα περὶ πεντακοσίων τουμανίων, ἀνέλαβε τὰς αἰσθήσεις του καὶ περιχαρὴς ὅλος ἔβαλεν οὕτως·

Ἔθεσεν ἐπὶ τῶν ὤτων του πέτασον δερβίσου, ἐπὶ τῶν ὤμων φέρεϊ μανδύαν βασιλικόν· τῷ ἔβα-λα ἐν ἄσμῃ· ὁ δ' ἔμπορος μετ' ἑδωσὲ πεντακόσια τουμάνια ἀμοιβήν.

Ὁ Τούρκος ἀφοῦ κατέβαλε τὰ χρήματα ἐνώπιον τοῦ δοῖδου, εἶπεν· — Ἰδοὺ ὁ φόρος μου ἐκ πεντα-κοσίων τουμανίων. Ἐάν δέξῃς τὴν πρόσκλησιν μου, δόξα τῷ Θεῷ, δὲν μὰς λείπει οὔτε οἶνος, οὔτε κεπάτ (ψητόν). Ἐχομεν διάφορα φαγητὰ· εἴποιμα ἐάν δὲ δὲν θέλῃς νὰ ἔλθῃς καὶ προτιμᾷς ν' ἀνα-χωρήσῃς, εἶσαι ἐλεύθερος. Ὁ Κιόρογλου λέγει· προ-τιμῶ νὰ ἀναχωρήσω, ἐάν με τὸ ἐπιτρέπῃς.

Ὁ Κιόρογλου, ἀφοῦ ἔβαλε τὰ χρήματα εἰς τὸν κόλπον του, ἀποχαιρετήσας ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Σαμ-λὴ Πέλ. Οἱ λησταὶ ἰδόντες τὰ χρήματα τὸν συνε-χάρησαν διὰ τὴν νίκην. Ὁ Κιόρογλου λέγει· — Μὴ με ὑβρίζετε, σκυλί· αὐτὰ δὲν εἶναι τουμάνια, ἀλλὰ μάλλον σταγόνες τοῦ ἰδίου μου αἵματος. Ὁ ἀν-θρῶπος οὗτος με ἐνίκησεν, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ με φονεύσῃ, καὶ ἐκ περισσοῦ με ἐπλήρωσε τὸ αἷμα μου μετὰ ταῦτα τὰ χρήματα.

Προσέταξε τοὺς σκοποὺς του νὰ ἐπιτηρῶσι τὸν καιρὸν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ ἔμπορου καὶ νὰ τὸν εἰδοποιήσωσιν.

Βίκοτε ὁ Κιόρογλου ἤρχισε νὰ ἐλαττόνῃ τὴν περὶ τῆς ἰσχύος του πεποίθησιν, καὶ δὲν τολμᾷ πλέον νὰ ἐξέρχεται μόνος. Ὅταν ἐρχεται ὁ Αἰ-θᾶξ καὶ τῷ λέγει· δὲν θέλεις νὰ κάμῃς ἐκδρομὴν τι-να, κύριε; Εἵμεθα εἰς τὸ τέλος τοῦ φθινοπώρου· ἐάν ἡ χιών πέσῃ τὴν νύκτα ταύτην, αἱ ὁδοὶ θὰ ἀποκλεισθῶσι καὶ δὲν θὰ εὐρωμεν πλέον ὁδοιπόρους νὰ τοὺς ἀπογυμνώσωμεν· καὶ ὅμως τὸ ταμείον σου καὶ τὸ ἀρτοδοχεῖον εἶναι κενόν· βλέπω συνοδίαν, ὡς πηγαινόμεν. Ὁ Κιόρογλου λέγει· ἀπελθε ὁ πρω-τος ἔμπορος φρόνιμος ὧν δὲν ἠθέλησε νὰ με φονεύσῃ, ἀλλ' ἄλλός τις δύναται νὰ εἶναι ἀνόητος.

Ὁ Κιόρογλου δὲν ἠθέλησε νὰ ὁμολογήσῃ ἐνώ-πιον τῶν ἀνθρώπων ὅτι ἀκαταπαύτως ἐθλίβετο διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ νικήσαντος αὐτὸν Τούρκου. Ἀ-πορρίσας λοιπὸν νὰ ἴδῃ ἐτι ἄπαξ τὸν εὐτυχῇ ἀντί-παλόν του, μετὰ πολλὰς ἐρεῖνας ἔμαθε τὴν ἡμέ-ραν καθ' ἣν ὁ ἔμπορος ἔμελλε νὰ ἀναχωρήσῃ ἐξ Ἐρζιρούμ (Θεοδοσιουπόλεως). Προπορευθεὶς δὲ αὐ-τοῦ ἐστάθη εἰς διόδον ὁρῶν ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους τῆς πόλεως, ὅθεν διήρχετο ἡ ὁδός. Ὁ Τούρκος ἦτο μόνος, ἔριππος, καταλιπὼν τὴν συνοδίαν ὀπισθὲν τοῦ εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν. Ὁ Κιόρογλου τότε ὡς μηχανόμενός ἐκίνησε τὸν ἵππον του κατὰ τοῦ ἐμπο-

ρου, καὶ εἰπὼς αὐτὸν ἐκ τοῦ ἵππου ἀπεκεφάλισε τὸν καταβληθέντα ἄνδρα. Ἐσθάνθη μετὰ μικρὸν τὴν λύσαν του καταπραυνομένην, καὶ μετανοῶν διὰ τὴν πράξιν του ἔβαλεν οὕτως·

Βεῖδες, ἀκούσατέ μου! εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Χαλέπ ἀπῆντησα ἔμπορον, ἀπῆντησα λέοντα περναλέον· ἔπνεον ὡς ἡ αὔρα ἡ πρωϊνὴ. Τὸν ἐνῆδρευσα κατ' ὁδὸν σὺ μακρὰν τῆς Ἐρζιρούμ. Ἐκοῖα τὴν κεφα-λὴν του εἰς Ἐρζιγκάν. Ἀπῆντησα ἔμπορον.

Ἀπειδύσας δὲ ὁ Κιόρογλου αὐτὸν τῶν φορεμάτων του, εἶδεν ὅτι δὲν ἦτο Τούρκος, ἀλλ' Ἀρμένιος καὶ ἔβαλεν·

Ὁ θάνατός σου με ἀπῆλλαξεν ἀπὸ μυρία κακά· τὸν ἐδέχθην ἄσμενος ὡς δέσμεν ῥόδων. Τὸν ἐξεγύ-μνωσα καὶ εἶδα ὅτι ἦτο Ἀρμένιος. Ὡ! τὰ ὄρη νὰ καλυφθῶσιν ἀπὸ ὀμίχλην, χεῖμαῖροι νὰ βούτωσιν ἐκ τῶν κορυφῶν των (α). Κιόρογλου, νὰ ξηρανθῇ ὁ βραχίον σου! ἀπῆντησα ἔμπορον.

Ἡ τελευταία αὕτη στροφή, τόσον σύντομος καὶ τόσον παράξενος, μὰς φαίνεται ἡ ὠραιότερη, ὡς ἡ ἀσιατικὴ τέρα των αὐτοσχεδιασμῶν τοῦ Κιόρογλου, ἔχουσα τὴν μυστηριώδη συντομίαν τοῦ Γραφικοῦ ὄφους. Ἡ ἐνοχὸς ψυχὴ ἀποκαλύπτεται ἐνταῦθα θέλουσα νὰ κρύψῃ τὸ αἶσχος καὶ τὸν φόβον ὑπὸ μεταφοράς. Ἡ προσβεβλημένη ὑπερηφάνεια, ἡ ὀρ-γὴ, τὸ φιλέκδικον τὸ αἰείποτε ζῶν ἐκ τὴν καρ-δίαν τοῦ φονέως, τονίζουσι τὸ θριαμβευτικὸν ἄσμα· τὰ κακὰ πάθη δέχονται τὸν θάνατον τοῦ δικαίου καὶ γενναίου ἀνδρὸς ὡς δέσμεν ῥόδων. Ἐπειτα πα-ρουσθὴς ἡ ἀπελπισία τοῦ κατηραμένου πνίγει τὸν ἀσε-βῆ ὕμνον. Ὡ! τὰ ὄρη νὰ καλυφθῶσιν ὑπὸ ὀμίχλης! Ἡ νύξ καταβαίνει ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Κιόρ-Κιόρογλου, νὰ ξηρανθῇ ὁ βραχίον σου! Ἡδὲ ἀνό-ητος καὶ ἀπαισία ἐπωδὴ· ἀπῆντησα ἔμπορον ἐμ-περιλαμβάνει τὸ ἐπιμύθιον τοῦ ὅλου δράματος. Γνωρίζομεν ἐπωδὰς τινὰς τῶν νεωτέρων ἀσμάτων· αἵτινες μιμνῶνται τὸ φρικώδες καὶ τὸ ἀπῆλκόν των δημοτικῶν τούτων τύπων. Κανὲν δὲν μ' ἐκα-μεν ἐτύπωσιν ὅσον τὸ ἀπῆντησα ἔμπορον, κείμενον τόσον καταλλήλως, ἀνεκφράστως, τόσον καλῶς.

(α) Διὰ νὰ ἐκπλύνῃ τὴν αἰτίαν τοῦ ἐπιβούλου ἀνὴρ ἀμύ-νης προσβληθέντος ἀνδρὸς. Οἱ Πέρσαι ἔνεκα ὑπερκαυτοῦ τινος διαφορῶν, μισοῦσι τοὺς σοματίτας Τούρκους· πολλὴν περισσώτερον παρὰ τοὺς Κριτανοὺς, εἰ δυνατόν· ὥστε ὁ Κιόρογλου παραμυθίζεται ὑπὸ τῆς ἰδέας ὅτι ὁ κατήχου αὐτοῦ δὲν ἦτο σοματίτης, ἀλλ' Ἀρμένιος.

Ὁ Ἀρμένιος οὗτος προδότης εἶναι τὸ μεγαλύτερον πρόσωπον τῆς μυθιστορίας τοῦ Κιόρογλου· καὶ, δὲν εἶναι ἀξιοσημείωτον, ὥστε ὁ ἦρς οὗτος, τόσον ὑπέρτερος καὶ τοῦ Κιόρογλου αὐτοῦ διὰ τῆς ἀταραξίας, τῆς ἀνδρείας, τῆς βίωσιν καὶ τῆς γενναϊότητος του, νὰ μὴν Χριστιανὸς εἰς τὴν φαντασίαν των ὀφθαλμῶν. Ἀρὰ γε μόνον ἐξ ὑπερβολῆς κατὰ τὴν συνήθειαν μισοῦ ἀπεριδέεται τὸν μεγάλην σημαντικὴν εἰς αὐτόν· Ἀλλὰ κατ' ἐξῆς τὴν ἡγεμα-νίδα Νιζάρην ἐπὶ τοσοῦτον συγκινηθῆσαν, ὥστε νὰ βελήσῃ καὶ νὰ θανατώσῃ ἐαυτὴν δι' Εὐρωπαϊκὴν περιγὰρτὴν ἀπειλούμενον μηχανο-δῶς ὑπὸ τοῦ Κιόρογλου. Φαίνεται ὅτι παρὰ τοὺς ποιντικὰς τῆς Ἀ-σίας ὁ Χριστιανὸς εἶναι ἂν ὑπέρτερος, καὶ τοι μισοῦμενος ὑπὸ τοῦ φανατισμοῦ.

τὴν μνήμην πράξεως τὴν ὁποῖαν δὲν θέλει αὐτορ-
μήτως νὰ ὁμολογήσῃ, καὶ τὸ ὁποῖον μὴ ἐπιτηδεύ-
μενον, μήτε τὸ ἀπλοῖόν, μήτε τὸ φοικῶδες, ἐπι-
τυγχάνει ἐκάτερα πρὸς μέγα αἴσχος τῶν συγχρό-
νων ἡμῶν τεχνητῶν. Ὁ Κιόρογλου ἦτο, φαίνεται,
μέγας ποιητής· δὲν ἐσυλλογίζετο εἰμὴ τὴν ὁμοιο-
καταληξίαν, καὶ τὸ εὑρίσκειν. Ἀλλ' εἶναι γνωστὸν
ὅτι τὴν σήμερον ἡμεῖς κάμνομεν τὸ ἐναντίον.

Ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης ἡ Εὐμαρμένη ἡδύλυνθη ἐπὶ
τοῦ Κιόρογλου. Μετὰ τινος ἀνδραγαθίας ὅπου ὀλίγον
ἔλειψε νὰ ἀπολεσθῇ, καὶ ὅπου ἤθελε πέσει ἄνευ τῆς
ἡρωϊκῆς τοῦ Ἀἰδῶζ καὶ τῶν συντρόφων του συνδρο-
μῆς, αἰχμαλωτεύεται, σύρεται δεμένος εἰς τὴν οὐραν
ἵππου, τρεφόμενος ἐξ ὀστέων ῥιπτομένων εἰς αὐτὸν
ὡς εἰς σκύλον, καὶ ἐπὶ τέλους προσκεκολλημένον
εἰς πέταυρον διὰ νὰ ἀποθάνῃ ὑπὸ τὴν μάστιγα καὶ
τὴν ῥάβδον. Διέφυγεν ὅμως τὴν φοικτὴν ταύτην
βίαν· ἀλλ' εὑρε τὸ Σαμλὴ Πέλ εἰς ἐπανάστα-
σιν· ὁ Ἀἰδῶζ τὸν ἐμίσησε καὶ κατηράσθη ὡς τύραν-
νον, οἱ δὲ πιστότεροί του φίλοι τὸν προσέδοσαν καὶ
ἐγκατέλιπον. Ἡ μάχη τὴν ὁποῖαν ἐδῆσε νὰ συγχρο-
τήσῃ πρὸς αὐτοὺς εἶναι ὑψηλὴ τις ἐπικὴ ποίησις·
ἡ λύπη, ὁ διὰ τὸν Ἀἰδῶζ ἔρως του, ἡ ἀγανάκτησις
του, μεταωρίζονται ἐνίοτε εἰς μέγα λόγου ὕψος. Τε-
λευταῖον ὁ Κιόρογλου, γηραιὸς ἤδη, ἀλλίσκεται ἀκόμη
ὑπὸ τοῦ ἔρωτος ἡγεμονίδος ξένης καὶ θέλει νὰ τὴν
ἀρπάσῃ. Ληρωεῖς δ' ἐπ' αὐτοφόρῳ καὶ βληθεῖς εἰς
φρέαρ, τόσον ἐπαχύνθη, (τὸ ὁποῖον δι' ἄνθρωπον ὁ-
ποῖος αὐτὸς εἶναι ὁ ὑπερτάτος βαθμὸς χαμερπείας
καὶ αἵσχους), ὥστ' ἐξήχθη ἐκ τοῦ βραχέου καὶ
διεσώθη μετὰ πολλοῦ κινδύνου. Ἀλλ' ὁ νοῦς τοῦ με-
γάλου ἀνδρὸς ἐξησθένεσε. Συλληφθεῖς δὲ ὑπὸ τῶν
ἐχθρῶν του ἀπέθανε δούλος καὶ τυφλὸς ὡς ὁ Σαμ-
λὴ, ἀποῦ εἶδε τὸν Κιράτ φονεούμενον πρὸ τῶν
ὀφθαλμῶν του· καὶ ἔκτοτε ὁ θάνατος εἶναι εὐεργέ-
τημα δι' αὐτόν. Τὰ τελευταῖα ἄσματα τῆς ἀγωνίας
του ἔχουν ἀκόμη τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸν δεικνύουν
ἰσχυρὸν καὶ καρτερικόν.

Μετάφρασις

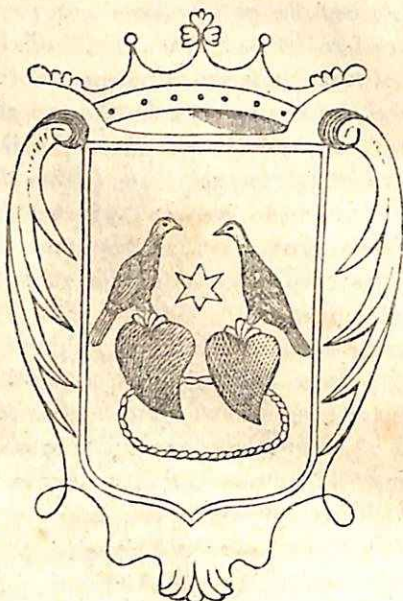
Α. ΚΟΥΖΗΝΟΠΟΥΛΟΥ.

ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΣΗΜΩΝ.

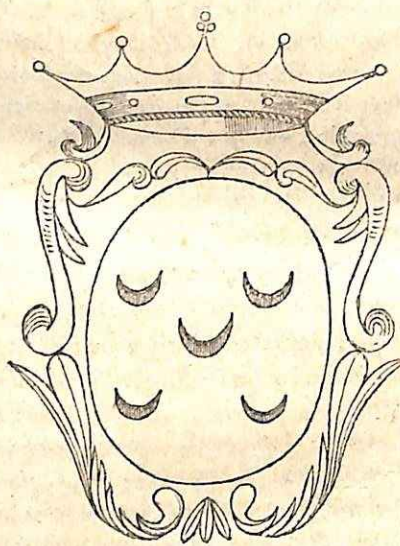
Τὸ ὑπὸ στοιχ. Α' οἰκόσημον ἀνήκει τῇ ἐν
Θήρᾳ οἰκογενείᾳ Σιρίγῳ (Sirigo) ἧς ὁ ἀρ-
χηγέτης νυμφευθεὶς συγγενὴ τινὰ τοῦ τελευ-
ταίου Δουκὸς Κρεόπη, ἐχρημάτισεν ἐπ' αὐ-
τοῦ καὶ τοῦ ἐδραίου Δουκὸς Νάχη, Τοπάρ-
χης (capitano), πιθανῶς τῆς νήσου Θήρας.

Τὸ δὲ ὑπὸ στοιχ. Β' ἀνήκει τῇ οἰκογενείᾳ
Πίντω (Pinto) (*).

Α'.

Β'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΛΟΗΦΥΛΛΟΥ ΓΟΥΚΑΣ.

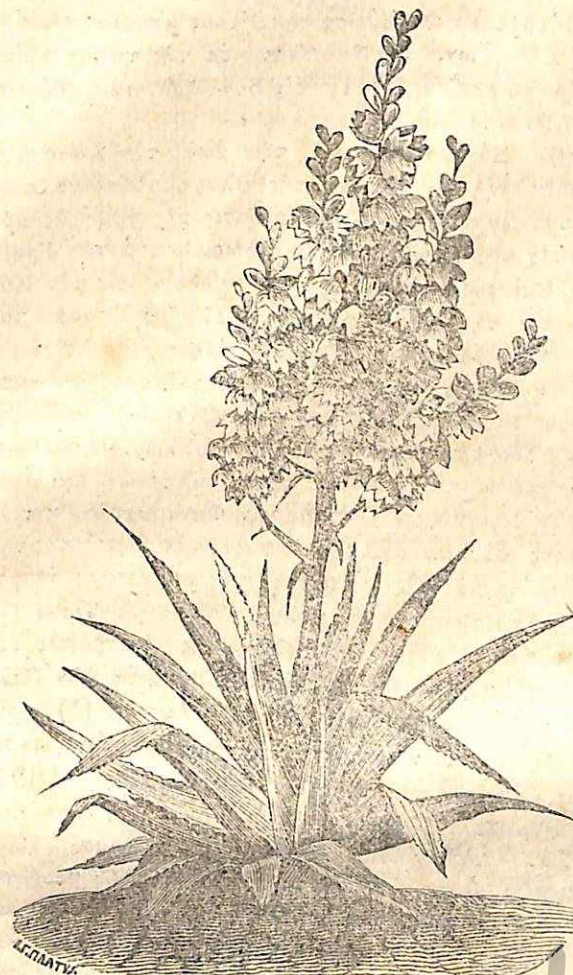
(Yucca aloifolia Linn.)

Ἐν τῶν ὡραιότερων κοσμημάτων τῶν κήπων μας
κατέστη σήμερον ἡ Ἀλοήφυλλος Γούκα, καλλύ-
νουσα αὐτοὺς διὰ τοῦ παραδόξου καὶ ζωηροῦ αὐτῆς
φυλλώματος, καὶ διὰ τῆς πληθύος τῶν ἐκλεύκων
ἀνθῶν της.

Τὰ γνωστὰ εἶδη ἐκ τοῦ γένους τούτου τῶν φυ-

(*) Πιντός τις ἐχρημάτισε Ἀρχιεπίσκοπος ἡ Μέγας Μη-
τρος τοῦ ἐν Μιλῇ Ἱεροσολυμικοῦ Τάγματος τῶν Ἱε-
ροσολυμίων.

τῶν εἶναι σχεδὸν δέκα. Ἀπαντα δὲ βλαστάνουσιν
εἰς τὰ παράλια ἢ καὶ μεσόγεια μέρη τῆς μεσημ-
βρινῆς καὶ βορείου Ἀμερικῆς, ὅθεν καὶ μετεκομι-
σθησαν διὰ τῶν περιηγουμένων Βοτανικῶν ἐν Εὐ-
ρώπῃ.

Τὸ γένος Γούκα ὑπάγεται ἐπιστημονικῶς εἰς τὸν
διακλαδισμόν τῶν Μονοκοτυληδόνων, τὴν κλάσιν
τῶν Λειριοειδῶν καὶ τὴν οἰκογένειαν τῶν Κρίνων.
Χαρακτηρίζεται δὲ ὑπὸ περιανθίου κωδωνοειδοῦς,
ἐξαμεροῦς χρωματισμένου, οὗ τὰ μέρη συνενεῶνται
πρὸς τὴν βῆσιν στημόνων ἐξ, ὧν τὰ νήματα βρα-
χέα, παχέα, καὶ οἱ ἀνθῆρες μικροί· ὠοθήκης τρι-
πλεύρου, τριχώρου, ὑπερβαινούσης τοῦς στημόνας,
στερουμένης στύλου, ἐχούσης δὲ τρία στίγματα ἐπι-
φυᾶ αὐλακωτά· φερομένης δ' ἐν ἐκατέρῳ τῶν χώρων
δύο σειρὰς ὠαρίων.

Ὁ καρπὸς εἶναι κάψα τις ὑποσφακώδης, τριχῶρος,
τρίθυρος, πολυσπερμος. Τὰ δὲ σπέρματα πεπισμέ-
να, δίστιχα, ἐπικείμενα.

Τὸ γένος τοῦτο τῶν φυτῶν συγγενεῖ καὶ καίται
τρόπον τινὰ μεταξὺ Τολύπης (Tulipa) καὶ Ἀλόης
(aloe)· ὁμοιάζον κατὰ μὲν τὸν ὁργανισμόν τῶν
ἀνθῶν μετὰ τῆς πρώτης, κατὰ δὲ τὸ φύλλωμα καὶ
τὴν φυτογενωμίαν μετὰ τῆς δευτέρας.

Ἡ Ἀλοήφυλλος Γούκα, ἀνθεῖ ἐν Ἑλλάδι κατὰ
μῆνα Μῖον καὶ Ἰούνιον· φέρει δὲ πληθὺν ἀνθῶν
ἐπὶ εὐρείᾳ καὶ μεγίστῃ ἀνθήλῃ, ἧς τὸ μέγεθος φιλί.

πολλάκις ὑπερβαίνει ἐν γαλλικῶν μέτρον. Ἡ ἀνθήλη
αὕτη φέρει ὑπὲρ τὰ τρισχίλια ἀνθη, τὰ ὁποῖα διὰ
τὴν σύγχρονον σχεδὸν ἀνάπτει τῶν καὶ τὸ κρι-
νοειδὲς ἐκλευκὸν χρῶμά των ἐπισύρουσι τὸν θαυ-
μασμόν τῶν ὁρῶντων. Ὁ κορμὸς αὐτῆς ὅταν γι-
νῶσκει διακλαδοῦται μόνον πρὸς τὴν κορυφήν, καὶ
τότε φέρει τόσας ἀνθήλας, ὅσοι εἰσὶν οἱ κλάδοι
αὐτοῦ. Τὰ φύλλα αὐτῆς εἰσι στερεὰ λογχοειδῆ,
γραμμώδη εἰς κέντρον δξύ καὶ ἰσχυρὸν ἀπολήγοντα,
παχέα, ὑποσφακώδη, χονδρώδη δὲ καὶ ὑποπρι-
νώδη κατὰ τὰ δύο αὐτῶν πέρατα.

Τὸ ὠραῖον τοῦτο φυτὸν πολλαπλασιάζεται εὐκό-
λως διὰ παραφυάδων, ἃς συχνάκις πρὸς τὴν βῆσιν
τοῦ καυλοῦ γεννᾷ, καὶ διὰ κλάδων. Εὐδοκίμει εἰς
πᾶν εἶδος γῆς, πρὸ πάντων δὲ τέρπεται εἰς τὴν
κοινὴν γῆν, καὶ δὲν ἀπαιτεῖ κανὲν εἶδος περιποιή-
σεως. Τὸ δὲ ψυχρὸς τῶν Ἑλληνικῶν χειμῶνων δὲν
ἔχει καμμίαν ἐπ' αὐτοῦ ἐπιβροχήν διό καὶ εἰδόμεν
τὰς Γούκας καὶ κατ' αὐτὸ τὸ 1850 (τοῦ ὁποῖου ὁ
χειμὼν διὰ τῆς διπλῆς ζημίας μένει ἀνεξάλειπτος
ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς μνήμης) νὰ μὴ ὑποφέρωσιν οὐ-
δόλως, ἀν καὶ αὐταὶ αἱ ἐλαῖαι καὶ τὰ χαρακτη-
ρίζοντα τὴν Ἑλληνικὴν βλάστησιν φυτὰ, μεγάλως
ἐπαθον.

Δι' ὅλα ταῦτα τὰ πλεονεκτήματά του ἤθελεν
εἶσθαι ἀντικαταστάσις ἐν πᾶσι οἰκοδομητικῇ ἔχων κη-
πάριον δὲν καλλιεργεῖ ἐν τῇ κέντρῳ αὐτοῦ μίαν
Γούκαν, ἣν δύναται εὐκόλως νὰ πορισθῇ ἐκ τε τοῦ
Βοτανικοῦ κήπου καὶ ἐκ τοῦ καταστήματος τοῦ
Κ. Βοττέρου.

ΒΙΒΛΙΑΚΑ.

(Συνεχίει. 1ος φυλλάδ. 202, 203, 205 καὶ 204...)

60. Βιβλίον ἱστορικόν, περιέχον ἐν συντόμῳ δια-
φόρους καὶ ἐξόχους ἱστορίας, ἀρχόμενον ἀπὸ κρίσεως
κόσμου μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπό-
λεως καὶ ἐπέκεινα, συλλεχθὲν μὲν ἐκ διαφόρων ἀ-
κριβῶν ἱστοριῶν καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν μετα-
γλωττισθὲν παρὰ τοῦ ἱερωτάτου Μητροπολίτου
Μονεμβασίας κυρίου Δωροθέου. Ἐπὶ δὲ καὶ περὶ τῶν
νῦν γεγονότων πολέμων καὶ Βασιλέων καὶ Πριγκί-
πων, τῶν παρὰ ταῖς ἄλλαις μὴ ὄντων, σύντομος
διήγησις αὐτῶν προστεθείσα, περιέχον καὶ πινάκα
πλουσιώτατον πάντων τῶν ἀξιωματικῶν πραγ-
μάτων. Νεωστὶ μετὰ πλείστης ἐπιμελείας διορθω-
θὲν καὶ μετατυπωθὲν καὶ ἀφιερωθὲν. Ἐντυπῶν,
1681. Παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρῳ, ἀρχτχ.—Εἰς 8ον.
φυλ.

